

Varsinais-Suomen sopimuskunnat

Sijaishuoltoyksikkö Tammi

**TOIMEKSIANTOSUHTEISEN
PERHEHOIDON TOIMINTAOHJE
VUODELLE 2022**

Sisällys

1. Perhehoidon toimintaympäristö	5
1.1 Perhehoidon lainsäädäntö	5
1.2 Perhehoidon tarkoitus ja tavoite	5
1.3 Perhehoidon organisointi	6
1.4 Perhehoitomuodot	7
1.4.1 Lyhytaikainen perhehoito	7
1.4.1.1 Päivystysperhehoito	8
1.4.1.2 Perhe perheessä –sijoitukset	8
1.4.1.3 Osavuorokautinen perhehoito	9
1.4.2 Pitkäaikainen perhehoito	9
1.4.3 Jälkihuolto perhehoitona	9
2. Perhehoidon pääprosessit	10
3. Perhehoitajien rekrytointi	14
4. Ennakovalmennus ja perhehoitajaksi hyväksymisen edellytykset	14
4.1 Läheisverkostaselvitys ja arviointityöskentely	15
4.2 PRIDE-ennakovalmennus	18
4.3 Perhehoitajan valmiudet	19
4.4 Rikostaustan selvittäminen	20
4.5 Ehdottomat esteet perhehoitoon ryhtymiselle	20
5. Perhekoti	20
5.1 Perhekodin koko	21
6. Perhehoidon valvonta	21
6.1 Ennakollinen ja suunnitelmallinen valvonta	22
6.2 Reaktiivinen valvonta	22
7. Lapsen sijoitus perhehoitoon	23
7.1 Sijoitus avohuollon tukitoimena	24
7.2 Kiireellinen sijoitus	25
7.3 Huostaanotto ja sijaishuolto	25
7.4 Sijoituspaikan valinta	26
7.4.1 Lapsen tarpeiden huomiointi	28
7.4.2 Sijoituksen tarkoitus ja tavoitteet	28
7.4.3 Yhteydenpito läheisiin ihmisiin	29
7.4.4 Lapsen mielipide ja toiveet sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen	29
7.4.5 Terveystilan tutkiminen	29
7.5 Tutustumiskäynnit ja päätöksenteko	30
7.6 Lapsen siirtyminen perhehoitoon	30
7.7 Hoito- ja kasvatustilanne	31
7.8 Jälkihuoltoproessi	33
8. Perhehoitoa määrittävät suunnitelmat ja sopimukset	33
8.1 Asiakassuunnitelma	33

8.2 Toimeksiantosopimus	35
8.2.1 Toimeksiantosopimuksen sisältö	35
8.2.2 Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen	36
9. Perhehoidon korvaukset	36
9.1 Hoitopalkkio	37
9.1.1 Määräytymisen perusteet	37
9.1.2 Vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio	38
9.1.3 Lyhytaikaisen perhehoidon hoitopalkkiot	38
9.1.4 Perushoitopalkkio	38
9.1.5 Korotettu hoitopalkkio	39
9.1.6 Erityishoitopalkkio	39
9.2 Kulukorvaus	40
9.3 Erityisten kustannusten korvaus	41
9.3.1 Terapia ja terveydenhuolto	41
9.3.2 Opiskelukulut	42
9.3.3 Harrastus, harrastusvälineet ja lomavietto	42
9.3.4 Muut jatkuvaluonteiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset	43
9.4 Matkakustannusten korvaus	43
9.5 Käynnistämiskorvaus	43
9.6 Perhehoidon keskeytyminen	44
9.6.1 Perhehoitajasta johtuva syy	44
9.6.2 Perhehoitajasta riippumaton syy	44
10. Perhehoitoon sijoitetun lapsen asema ja oikeudet	45
10.1 Käyttövarat	47
10.2 Itsenäistymisvarat	47
10.3 Edunvalvonta	48
11. Lapsen huoltajien asema ja oikeudet	49
12. Perhehoitajan oikeudet, velvollisuudet ja tuki	51
12.1 Vastuutyöntekijä	52
12.2 Yhteistyö	52
12.3 Oikeus saada tietoa ja kuuleminen asian osallisena	52
12.4 Raportointi ja perhehoitajan yksityisyyden suoja	53
12.5 Salassapito ja vaitiolovelvollisuus	53
12.6 Perhehoitajan ilmoitusvelvollisuus	54
12.7 Sijaishuoltoyksikön työntekijät	55
12.8 Oikeus vapaaseen	55
12.9 Täydennyskoulutus	56
12.10 Mentorointi	57
12.11 Työnohjaus	57
12.12 Vertaisryhmätoiminta	57
12.13 Ihan iholla – kasvuryhmä	58
12.14 Sijaishoitaja	58
12.15 Hyvinvointi- ja terveystarkastukset	59
12.16 Eläketurva	59
12.17 Sosiaaliturva	60

12.18 Verotus	61
12.19 Perhehoitoliitto	62
12.20 Pankkitili	62
12.21 Lapsen päivähoito	62
13. Perhehoidon vakuutukset	63
14. Perhehoidon asiakasmaksut	64
15. Perhehoidon muutostilanteet	65
15.1 Sijaishuoltopaikan muutos	65
15.2 Perheen jälleenyhdistäminen	65
15.3 Adoptio	66
16. Perhehoidon päättyminen	66
17. Jälkihuolto	66

LIITTEET

Perhehoidon korvaukset v. 2022, hoitopalkkioiden määräytymisperusteet, kulu- korvauksen sisältö ja käyttövarat	69
---	----

Perhehoidon toimintaohje

Perhehoidon toimintaohje on hallinnollinen ohje siitä, miten lastensuojelun toimeksianto-sopimussuhteista perhehoitoa toteutetaan kunnassa. Asiakirja sisältää tietoa perhehoidon käytännöistä, menettelytavoista ja mm. tuen muodoista, joten se palvelee molempia perhehoidon sopijaosapuolia. Toimintaohje lisää perhehoidon suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta sekä luo perhehoidon järjestämiselle yhtenäisen linjan kuntien välillä. Tavoitteena on luoda onnistuneelle perhehoidolle riittävät toimintaedellytykset, antaa mahdollisuudet huomioida lasten ja perheiden yksilölliset tarpeet joustavasti sekä lisätä perhehoidon suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta.

1. Perhehoidon toimintaympäristö

1.1. Perhehoidon lainsäädäntö

Perhehoitoa säätelevät seuraavat lait ja asetukset niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

- Perhehoitolaki (263/2015)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta (190/2019) ja asetus (556/1994)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja asetus (912/1992)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Laki yksityistä sosiaalipalveluista (922/2011)
- Hallintolaki (434/2003)
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Tietosuojalaki (1050/2018)
- EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU) 2016/679
- Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
- Työtaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
- Sairausvakuutuslaki (1224/2004)

1.2. Perhehoidon tarkoitus ja tavoite

Perhehoito on hoidettavan hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoitoa voidaan käyttää huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten hoidon ja huolenpidon järjestämiseksi tai kun lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimena. Perhehoitoa toteutetaan myös lastensuojelulain mukaisena jälkihuoltona.

Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Perhehoidossa olevalla lapsella ja nuorella on muihin perhekodin jäseniin nähden tasavertainen asema. Perhehoito mahdollistaa lapselle lämpimän kiinty-

myssuhteen syntymisen, luo mallin perhe-elämästä, mahdollistaa yksilöllisen hoidon ja hoivan sekä kiinnittää sijoitetut lapset turvallisiin, elämänmittaisiin ihmissuhteisiin. Perhehoito tarjoaa lapselle korjaavia kokemuksia lapsi-vanhempi -suhteesta, kiintymyssuhteen muodostamisesta ja perhe-elämästä. Perhehoidon keskeisiä arvoja ovat yksilöllisyys, yhteisöllisyys sekä perhe kasvu- ja elinympäristönä.

Varsinais-Suomen kunnat ovat sijaishuollon kehittämistyön aikana asettaneet tavoitteeksi kehittää perhehoitoa ja luoda riittävät toimintaedellytykset onnistuneelle perhehoidolle. Vuoden 2012 voimaan tulleen Lastensuojelulain uudistuksen myötä lapsen sijaishuolto tulee järjestää ensisijaisesti perhehoitona. Sijaishuolto voidaan järjestää laitoshoidtona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Perhehoidon tavoitteita

- Lapsille taataan tasavertainen mahdollisuus päästä perhehoitoon kunnasta riippumatta.
- Perhehoitajia rekrytoidaan ja ennakkovalmennetaan sijoitustarpeeseen nähden riittävästi.
- Perhehoidon eri muodot ovat mahdollisia ja käytössä
- Perhehoidon laatu turvataan maakunnallisesti, kuntien yhteistyönä hoidettavalla rekrytoinnilla, ennakkovalmennuksella ja tukipalveluilla, jotka tukevat perhehoitajan jaksamista ja ammatillisuutta. Perhehoidossa noudatetaan valtakunnallisia sijaishuollon laatuksiteereitä ja lastensuojelun laatusuosituksia.

1.3. Perhehoidon organisointi

Varsinais-Suomen kunnat ovat perustaneet hankkeiden kautta tapahtuneen kehittämistyön jälkeen sijaishuoltoyksikkö Tammen vastaamaan maakunnallisesti alla mainituista toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon liittyvistä palveluista:

- erilaisiin sijoitustarpeisiin vastaavien perhehoitajien rekrytointi, PRIDE-ennakkovalmennuksen, täydennyskoulutuksen ja tukipalveluiden järjestäminen (esim. perheohjaus sijoituksen alku- ja kriisivaiheissa, Ihan iholla-kasvuryhmä, sijaishoito, mentoritoiminta, vertaisryhmät)
- toimeksiantosuhteisten perhekotien vapaista paikoista koostuvan tietopankin ylläpito
- toimeksiantosuhteisen perhehoidon toimintaohjeen päivitys
- konsultaatio lastensuojelua ja sijaishuoltoa koskevissa kysymyksissä, yhteistyö kunnan työntekijän kanssa sijoituspaikan valinnassa sekä sijoituksen aikana nousuvissa kriisitilanteissa tai haasteellisissa kohdissa
- perhehoitajille annettava neuvonta perhehoitajuuteen liittyvissä asioissa
- perhehoidon kehittäminen yhdessä sopimuskuntien kanssa ja valtakunnalliseen kehittämistyöhön osallistuen
- perhehoidosta tiedottaminen

Sijaishuoltoyksikön toimintaan liittyy oleellisesti yhteistyö seudullisten toimijoiden kanssa ja jokaisessa yksittäisessä asiakastapauksessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kunnassa valmistelee perhehoidon sijoituksen lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa sekä tekee lasta koskevat viranomaispäätökset ja asiakassuunnitelman. Sijoittava kunta tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa, nimeää perhehoitajalle perhehoitolain mukaisen vastuuhenkilön, seuraa ja arvioi hoitojaksoa, ohjaa ja valvoo perhehoitoa. Kaikkiin työvaiheisiin on mahdollista saada apua sijaishuoltoyksiköstä.

Sijaishuoltoyksikkö Tammeen kuuluu 23 Varsinais-Suomen kuntaa. Sopimuskunnat ovat Aura, Kaarina, Kemiönsaari, Koski Tl., Laitila, Lieto, Loimaa, Marttila, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Oripää, Paimio, Parainen, Pöytyä, Raisio, Rusko, Salo, Sauvo, Somero, Uusikaupunki ja Vehmaa.

Sijaishuoltoyksikkö Tammi toimii isäntäkuntamallilla. Kaarina toimii isäntäkuntana. Sijaishuoltoyksikössä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme perheohjaajaa. Esimiehenä toimii Kaarinan kaupungin perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja. Yksikön toiminnan ja kuntien välisen yhteistyön kehittämistä varten sopimuskuntien edustajat kutsutaan tukiryhmään, joka kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa.

1.4. Perhehoitomuodot

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimenpiteenä, sijais- tai jälkihuollona. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan ja tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden päätöksellä huostaanotettu lapsi tai nuori. Perhehoito on laitoshuoltoon nähden ensisijainen lapsen sijaishuollon muoto.

Perhehoito voi olla määräaikaista tai toistaiseksi voimassaolevaa perustuen yksilöllisiin asiakas-, hoito- ja palvelusuunnitelmiin. Määräaikainen perhehoito sisältää lastensuojelun avohuollon perhehoidon ja kiireelliset sijoitukset. Lasta ja hänen perhettään tuetaan ensisijaisesti siten, että lapsi voi kasvaa ja asua omassa kodissaan. Mikäli lapsen tilanne ei riittävästi korjaannu yhdessä sovittujen tukitoimien avulla, viime sijaisena toimenpiteenä on lapsen huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle. Toistaiseksi voimassa olevat sijoitukset huostaanotettujen lasten kohdalla ovat usein pitkäaikaisia sijoituksia. Perhehoidon tehtävänä on auttaa lasta palaamaan takaisin syntymäperheeseen, silloin kun se on mahdollista ja lapsen edun mukaista.

Perhehoidon moninaisia tarpeita varten tarvitaan riittävän kattava valikoima erilaisia valmiuksia omaavia perheitä vastaamaan erilaisiin sijoitettavien lasten ja nuorten tarpeisiin. Suunnitelmallisen rekrytoinnin ja ennakkovalmennuksen kautta voidaan turvata erilaisten vaihtoehtojen saatavuus.

1.4.1. Lyhytaikainen perhehoito

Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on ajallisesti rajattu tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso. Se on suunnitelmallinen tukitoimi, joka järjestetään asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla. Avohuollon tukitoimena järjestettävän sijoituksen lähtökohtana on lapsen ja perheen kuntoutuminen, ei pitempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle.

Lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena perhehoitoon maksimissaan kolmeksi kuukaudeksi, mikäli sijoitus on tarpeen:

1. lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi

2. lapsen kuntouttamiseksi; tai
3. lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (LsL 37§)

Sijoituksen aikana lapsen perhettä kuntoutetaan ja tarjotaan tukitoimia siten, että lapsi voi palata mahdollisimman nopeasti takaisin kotiin. Sijoitusta voidaan käyttää perheen lyhytaikaisissa kriiseissä (avioero, murrosiän vaikeudet tms.) tai pitempiaikaisten ongelmien selvittelyssä (mielenterveysongelmat, vanhemmuuteen liittyvät kysymykset, päihteiden väärinkäyttö). Joissakin tilanteissa täysi-ikäisyyttä lähestyvien nuorten kohdalla avohuollon tukitoimenpiteenä tehty sijoitus voi olla onnistunein ratkaisu. Myös adoptiota odottavat lapset voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena äidin 8 viikon harkinta-ajaksi perhehoitoon.

Lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle yksin ei tule käyttää pitkäaikaisesti lapsen hoidon järjestämiseksi tilanteissa, joissa lapsi ei vanhemmista tai huoltajista johtuvista syistä voi palata kotiin. Jos kodin ulkopuolista sijoitusta harkittaessa on todennäköistä lapsen ja perheen olosuhteet huomioonottaen, että lapsi ei voi pitkähkään aikaan (esimerkiksi puoleen vuoteen) palata kotiinsa, tulee selvittää täytyvätkö tilanteessa huostaanoton edellytykset ja järjestää tarvittaessa lapselle sijaishuolto. Sijoitusta avohuollon tukitoimena ei voi käyttää huostaanoton korvikkeena. Jos avohuollon sijoitusta jatketaan päättyneen määräajan jälkeen, lapsen perheen kokonaistilanne ja huostaanoton edellytysten täytyminen tulee arvioida uudelleen viimeistään kolmen kuukauden kuluttua. Lapselle tulee turvata ihmisuhteiden pysyvyys eikä häntä tule siirrellä epätarkoituksenmukaisesti kodin ja sijoituspaikan välillä.

1.4.1.1. Päivystysperhehoito

Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, voidaan hänet sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon. Päivystysperheet pystyvät ottamaan lapsen vastaan lyhyelläkin varotusajalla tarvittavaksi ajaksi. Lapsi tai nuori voi palata päivystysperheestä kotiin, jatkaa päivystysperheessä asumista avohuollon sijoituksen päätöksellä tai odottaessaan pitkäaikaiseen sijaishuoltopaikkaan siirtymistä. Myös päivystysperhe voi muuttua pitkäaikaiseksi sijaisperheeksi, jolloin kiireellisen sijoituksen päättymisen jälkeen perhehoitajan kanssa tehdään uusi toimeksiantosopimus sijoitusta koskevan päätöksen sekä asiakassuunnitelman pohjalta.

Päivystysperhetoiminta on maakunnalliseen yhteistyöhön perustuvaa. Kuntien sijoituspyynnöt hoidetaan kaikkina vuorokauden aikoina keskitetysti Turun kaupungin päivystysperheyksikön kautta. Sijaishuoltoyksikkö Tammen ja Turun kaupungin järjestämän LyPe-täydennyskoulutuksen käyneet toimintaan hyväksytyt perhekodit siirretään päivystysperheisiin. Sijoituksen jälkeen Tammen perheohjaaja on päivystysperheen tukena koko sijoituksen ajan tehden yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

1.4.1.2. Perhe perheessä -sijoitukset

Perhe perheessä –sijoitus tarkoittaa koko perheen sijoittamista yhdessä avohuollon tukitoimenpiteenä perhehoitoon. Perhehoitajan valmiuksien ja osaamisen on tärkeä olla vahvoja, jotta sijoituksen tavoitteisiin vastataan laadukkaasti. Myös perhekodin puitteiden ja tilojen on vastattava sijoitetun perheen oman tilan tarvetta. Perhehoitomuodon tavoitteena on lapsen ja vanhempien tukeminen ja ohjaaminen yhteiseen, toimivaan arkeen, jota van-

hempi kykenee toteuttamaan myöhemmin itsenäisesti lapsen kanssa. Tässäkin perhehoitomuodossa tärkeää on kiinnittää huomiota turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen lapsen ja vanhempien välille.

1.4.1.3. Osavuorokautinen hoito

Vuonna 2015 voimaan tullut Perhehoitolaki määrittelee, että perhehoitoa voidaan järjestää myös osavuorokautisesti. Tuolloin hoito kestää vuorokauden aikana vähemmän kuin 24h.

Koulussa tai päivähoidossa olevan pitkäaikaiseen perhehoitoon sijoitetun lapsen perhehoito ei ole osavuorokautista.

1.4.2. Pitkäaikainen perhehoito

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai Lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lasta ei voida sijoittaa avohuollon tukitoimenpiteenä, mikäli huostaanoton edellytykset täyttyvät. Lasta ei myöskään ole tarkoitus sijoittaa toistuvasti avohuollon tukitoimenpiteenä määräaikaisille sijoitusjaksoille, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta.

Lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoitona, jolloin valitut perhehoitajat ovat valmistautuneet huolehtimaan lapsesta pitkäaikaisesti. Toistaiseksi voimassa oleva perhehoito on kodinomainen tapa järjestää huostaanotetun lapsen tai nuoren hoito ja kasvatus. Perhehoito mahdollistaa kiintymyssuhteen syntymisen ja korjaavan kokemuksen saamisen kiintymyssuhdevaurioissa, luo mallin perhe-elämästä, mahdollistaa yksilöllisen hoidon ja hoivan sekä tutkimusten mukaan kiinnittää sijoitetut lapset parhaiten kaikista sijaishuoltomuodoista elämänmittaisiin ihmissuhteisiin.

1.4.3. Jälkihuolto perhehoitona

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto Lastensuojelulain 40§:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen sekä Lastensuojelulain 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos avohuollon sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut yksin lapseen. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin em. lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle. (LsL 75§).

Jälkihuollon palvelut rakennetaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä viranomaisten kanssa. Itsenäistymistä varten laaditaan yksilöllinen jälkihuoltosuunnitelma, johon kirjataan tarkoitus ja tavoitteet. Nuorella on käytettävissään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös vanhempien ja perhehoitajien tukeminen perheen jälleenyhdistämistilanteessa.

Jälkihuoltoon kuuluu mm. sijaisperheessä asumiseen, toimeentuloon, työhön ja opiskeluun liittyvä tukitoiminta.

Jälkihuolto voidaan toteuttaa perhehoitona siten, että nuori jatkaa 18 vuotta täytettyään asumistaan sijaisperheessään. Täysi-ikäistyneelle 18-24-vuotiaalle ja pääsääntöisesti tai kokonaan itsenäisesti asuvalle nuorelle voidaan myös tarjota ympäri- tai osavuorokautista

perhehoitoa siirtymävaiheesta aiheutuvan psyykkisen kuorman keventämiseksi, sijaishuollossa syntyneen verkoston vahvistamiseksi ja ihmissuhteiden säilyttämiseksi sekä aikuis-tumisen ja siihen liittyvien taitojen tueksi.

Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet.

2. Perhehoidon pääprosessit

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Sen tehtävänä on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Perhehoidon onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää, että perhehoitaja on saanut tehtävänsä ennakkovalmennuksen ja arvioinut valmiuksiensa pohjalta kykynsä ja resurssinsa suhteessa lasten tarpeisiin sekä biologisten vanhempien ja viranomaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tärkeää on myös se, että sijoitusprosessi tehdään huolellisesti ja että perhehoitoa tarvitseva sijoitetaan juuri hänen tarpeisiinsa vastaavaan perheeseen. Perhehoitoa ohjaa toimiva asiakassuunnitelma, jossa määritellään lapsen/nuoren yksilölliset sijoitus-, kasvatus- ja hoito- sekä jälkihuollon prosessit ja niiden edellyttämät tukipalvelut.

Perhehoito on suunnitelmallinen prosessi, jota arvioidaan ja kehitetään. Arvioinnin tarkoituksena on kuvata lapsen/nuoren kasvua, hyvinvointia ja elämää suhteessa sijoituksen tavoitteisiin. Jatkuvan ja systemaattisen arvioinnin avulla eri osapuolet suuntaavat toimintaansa yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Prosessin kaikissa vaiheissa tulee olla määriteltynä:

- päämäärät ja keinot niiden saavuttamiseksi,
- vastuhenkilöt ja päätöksentekojärjestelmät,
- dokumentoitavat ja arviointimenetelmät.

Perhehoidon pääprosessit ovat

Rekrytointi- ja valmennusvaihe

- Perhehoidosta kiinnostuneen perheen yhteydenotto kuntaan tai sijaishuoltoyksikköön, josta saa neuvontaa, ohjausta ja tietoa perhehoidosta sekä ennakkovalmennusryhmistä. Kunnan työntekijät ohjaavat kiinnostuneiden perheiden yhteydenotot Tammeen jatkokyöskentelyä varten. Perheille lähetetään sijaishuoltoyksikön kautta infoa PRIDE-ennakkovalmennuksesta. Perheet palauttavat sijaishuoltoyksikköön in-

fon mukana lähetetyn taustatietolomakkeen. Jo toiminnassa olevat ja Tammen kuntien perhepankkiin haluavat perhehoitajat täyttävät perustietolomakkeen.

- Sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijän ja perheen tutustumistapaaminen ja/tai alkuhaastattelu sekä lisätiedon antaminen valmennuksesta, perhehoidosta ja toiminnan organisoinnista. Perheen ja sosiaalityöntekijän työntekijän arvio perheen soveltuvuudesta ennakkovalmennukseen ja/tai perhehoitoon.
- PRIDE-ennakkovalmennukseen osallistuminen, valmiuksien arviointi ja päätös jatkosta. Toimintaan halukkaat ja hyväksytyt perheet siirtyvät osaksi ”perhepankkia” sijaishuoltoyksikön sopimuskuntien käyttöön Tammen kautta.
- Sukulais- ja läheisperheille järjestettävä perhekohtainen ennakkovalmennus ja arviointityöskentely, jonka pohjalta perheen valmiudet ja mahdollisuudet sijoitukseen arvioidaan.
- Päivystysperheet käyvät ennakkovalmennuksen lisäksi Lyhytaikaisen perhehoidon täydennyskoulutuksen (LyPe-koulutus), jonka jälkeen toimintaan hyväksytyjen perheiden yhteystiedot siirtyvät päivystysperhepankkiin, jota koordinoi Turun kaupungin päivystysperheyksikkö.

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle

- Kiireellinen sijoitus ja kiireellisenä avohuollon tukitoimena tehty sijoitus käynnistyy kunnan sosiaalityöntekijän tai sosiaalipäivystäjän yhteydenotolla päivystysperheyksikköön, josta annetaan vapaana olevan päivystysperheen yhteystiedot. Sijoituspyynnön tehnyt taho sopii päivystysperheen kanssa lapsen siirtymisestä perheeseen. Sijoittava kunta tekee perhehoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen ja järjestää tarvittavat neuvottelut lapsen verkoston kanssa mm. yhteydenpidosta sopimista varten. Sijaishuoltoyksikkö Tammen perheohjaaja tukee päivystysperhettä koko sijoituksen ajan yhteistyössä sijoittavan kunnan kanssa.
- Lyhytaikainen tai pitkäaikainen sijoitusprosessi käynnistyy kunnan sosiaalityöntekijöiden arvioinnilla sijoitettavan lapsen tarpeista. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä sen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Sosiaalityöntekijä selvittää lapsen/nuoren ja hänen vanhempiansa sekä mahdollisesti läheistensä mielipiteen sijoituksesta. Mikäli lapsen läheinen haluaa ryhtyä sijaisvanhemmaksi, käynnistetään läheisperheen kanssa perhekohtainen sukulaissijaisvanhemmuuden arviotyöskentely. Sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijä voi osallistua työskentelyyn kunnan sosiaalityöntekijän työparina tai osana tiimiä.
- Kun lapsi tarvitsee pitkäaikaista perhehoitopaikkaa eikä läheisverkostossa ole lapsen edun mukaisia vaihtoehtoja, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä sijaishuoltoyksikkö Tammeen välittäen tietoa lapsen tarpeista ja asianosaisten toiveista täyttämällä perustietolomakkeen, jonka tietojen avulla lapselle etsitään sopivaa perhettä. Lomakkeeseen on tärkeä laittaa monipuolisesti perheen valintaan vaikuttavia tietoja, esim. olennaiset tiedot lapsesta, erityiset hoidon ja tuen tarpeet, vanhempien yhteistyövalmiudet yms. Lomake löytyy Tammen nettisivuilta Kaarinan kaupungin sosiaalipalveluiden alta kohdasta ”Tapahtumakalenteri, lomakkeet ja toimintaohjeet” à ”Perustietolomake sijaisperhehakuun”.
- Sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä lapsen tarpeisiin sopiviin perhehoitajiin. Perheet arvioivat saamiensa tietojen pohjalta omia valmiuksiaan ja sopivuuttaan ko. lapsen osalta sekä itsenäisesti että yhdessä sijaishuoltoyksikön sosiaalityöntekijän kanssa.

- Perhehoitaja ilmoittaa sijaishuoltoyksikön sosiaalityöntekijälle päätöksestään sijoituksen mahdollisuuksiin liittyen. Jos perhe on kiinnostunut ryhtymään lapsen sijaisperheeksi, sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä kunnan sosiaalityöntekijään ja molemmat sosiaalityöntekijät arvioivat vielä yhdessä perheen soveltuvuutta lapselle/nuorelle sekä keskinäisen keskusteluiden että perhe-ehdokkaan kanssa käytävien keskusteluiden pohjalta.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ilmoittaa lapsen vanhemmille perhehoitopaikan löytymisestä.
- Perhehoitajat, sosiaalityöntekijät ja lapsi vanhempineen arvioivat halukkuuttaan toiminnan aloittamiseen tutustumistapaamisten yhteydessä. Perhehoitajan on tärkeä saada kaikki se tieto, joka auttaa heitä huolehtimaan lapsesta parhaalla mahdollisella tavalla lapsen tarpeet ja mieltymykset huomioiden. Tällaisia tietoja ovat aikaisemmin annettujen tietojen lisäksi esim. päivärytmi, pelot/mieltymykset/tärkeät asiat.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sopii lapsen vanhempien ja perhehoitajien kanssa myöhempien tutustumiskäyntien toteutuksesta, muuttoaikataulusta, lapsen ja vanhempien yhteydenpidon toteutuksesta ja varaa ajan asiakassuunnitelman teolle. Tutustumisia voidaan mahdollisuuksien mukaan toteuttaa ensin päivävierailuina perhekodissa laajentaen ne yökyliksi, kun lapsi on siihen valmis.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä varmistaa lapsen/nuoren tarvitsemien palveluiden saatavuuden sijoituskunnasta sekä tekee sijoituspäätöksen ja laatii asiakassuunnitelman: huomioon otettavia asioita ovat esim. lapsen ikä, kehitystaso, hoidon ja tuen tarpeet, sisarusuhteet ja muiden ihmissuhteiden ylläpito, hoidon jatkuvuus ja sijaishuollon kesto, vanhempien tilanne ja yhteistyökyky.
- Sijoittava kunta valmistele toimeksiantosopimuksen yhteistyössä perhehoitajien kanssa asiakassuunnitelma huomioiden ja sopimus allekirjoitetaan sisällön hyväksymisen jälkeen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee tarvittavat päätökset.

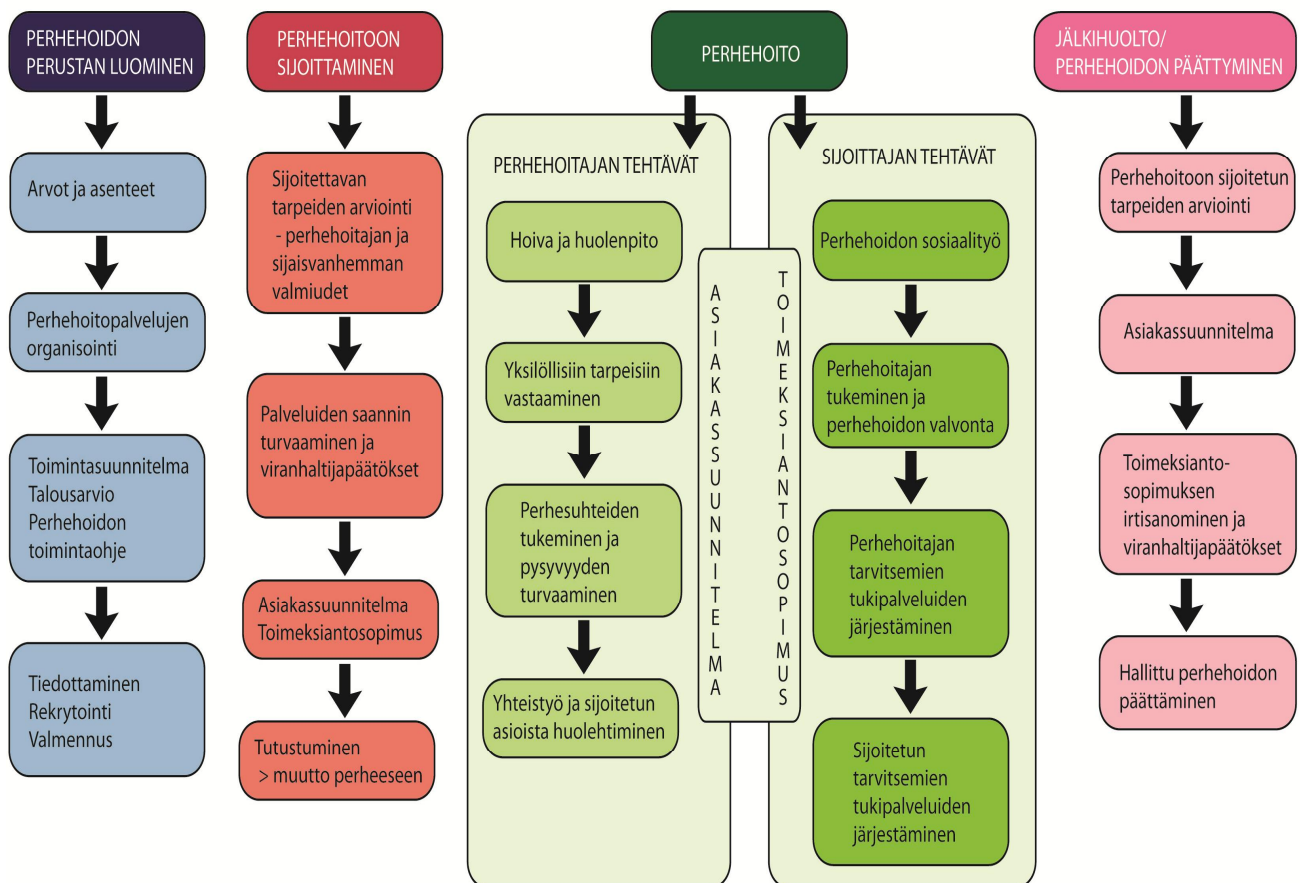
Sijoituksen aikana

- Perhehoitajan vastuulla on lapsen/nuoren hoito ja kasvatusprosessi, johon sisältyvät mm. hoiva ja huolenpito, lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, perhesuhteiden tukeminen ja pysyvyyden tarjoaminen, yhteistyö ja asiakassuunnitelmassa sovituista asioista huolehtiminen.
- Sijoittavan kunnan vastuulla on sijoitetun lapsen/nuoren, biologisten vanhempien ja perhehoitajan tukeminen, vastuutyöntekijän nimeäminen ja säännöllisten tapaamisten toteuttaminen, tuen antaminen ja muiden tukimuotojen mahdollistaminen sekä perhehoidon valvonta.
- Sijaishuoltoyksikkö Tammen vastuulla on järjestää perhehoitajille tiivistä tukea sijoituksen alkuvaiheessa ja sijoituksen myöhemmissä haasteellisissa kohdissa yhteistyössä sijoittavan kunnan kanssa. Sijaishuoltoyksikkö Tammi tuottaa ja järjestää erilaisia yksilö-, perhe- ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja: esim. keskustelu- ja ohjaustuki, Ihan iholla –kasvuryhmä, täydennyskoulutukset, sijaishoitajapalvelu, eri kohderyhmille suunnatut vertaisryhmät, mentorointi, työnohjaajien yhteystietopankki.
- Perhehoidon laatua arvioidaan yhteistyössä sijoittavan kunnan, perhehoitajien ja sijaishuoltoyksikkö Tammen kanssa.

Perhehoidon päättyessä

- Perhehoidon päättyessä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi perhehoitoon sijoitetun lapsen/nuoren tarpeita, laatii asiakassuunnitelman yhdessä asianosaisten kanssa, tekee tarvittavat päätökset ja irtisanoo toimeksiantosopimuksen
- Perhehoitaja toimittaa säilytyksessään olevat lasta koskevat asiakirjat lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle edelleen asianmukaisesti hävitettäväksi.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä laatii uuden toimeksiantosopimuksen, mikäli jälkihuolto toteutetaan perhehoitona.
- Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päätää jälkihuollon viimeistään nuoren täyttyessä 25 vuotta.

PERHEHOIDON KOKONAISSUUS

PERHEHOITOPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN, TUOTTAMINEN JA TOTEUTTAMINEN LAIT, ASETUKSET JA OHJEISTUKSET

3. Perhehoitajien rekrytointi

Perhehoidon rekrytointia on tärkeä tehdä jatkuvasti, jotta perhehoidon vaihtuviin ja kasvaaviin tarpeisiin voidaan vastata. Kuntien yhteistyön tiivistäminen suuremmaksi alueelliseksi kokonaisuudeksi tehostaa rekrytointia. Lastensuojelun ja perhehoidon tunnetuksi tekemisen lisäksi myös perhehoitajana toimimisen edellytyksien parantaminen tukevat sijaishemmuudesta kiinnostuneiden rekrytointityötä.

Rekrytointia toteutetaan Tammen nettisivuilla, lehti-ilmoituksilla ja – jutuilla, joissa kerrotaan perhehoidosta sekä alkavista valmennusryhmistä. Myös radiohaastatteluita ja infoiltoja on järjestetty. Sijaishuoltoyksikkö Tammi osallistuu vuosittain syksyisin järjestettävään valtakunnalliseen rekrytointikampanjaan, jota kautta asialle saadaan laajempaa näytävyyttä eri mediakanavissa. Nettiportaalien www.sijaisvanhemmaks.fi kautta aiheesta kiinnostuneet saavat sijaishuoltoyksikön yhteystiedot lisätietoja varten. Sijaishuoltoyksikön yhteystietojen lisäämien kuntien nettisivuille on todettu rekrytointia tehostavaksi tietokanavaksi. Kunnat voivat myös lisätä omille nettisivustoille linkin, joka ohjaa kiinnostuneiden yhteydenotot sijaishuoltoyksikkö Tammen sivuille.

Sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijät antavat perhehoidosta kiinnostuneille tietoa sekä perhehoidosta että alkavista ennakkovalmennuksista. Kuntien työntekijät voivat ohjata suoraan kuntiin yhteyttä ottaneet perheet sijaishuoltoyksikköön saamaan tarvittavaa lisätietoa. Jokaiselle yhteyttä ottaneelle ja perhehoidosta kiinnostuneelle perheelle lähetetään infoa PRIDE-valmennuksesta. Infon mukana lähetetään myös taustatietolomake, jonka perheet palauttavat sijaishuoltoyksikköön, mikäli PRIDE-valmennukseen osallistuminen kiinnostaa. Sijaishuoltoyksiköllä on mahdollisuus toteuttaa tarpeen ja kysynnän mukaan maksimissaan neljä valmennusryhmää vuodessa (kaksi ryhmää keväällä ja kaksi ryhmää syksyllä). Taustatietolomakkeen palauttaneisiin perheisiin pidetään yhteyttä tiedottamalla alkavista valmennusryhmistä.

4. Ennakkovalmennus ja perhehoitajaksi hyväksymisen edellytykset

Perhehoitolain 6§:n mukaan perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus ennen kuin toimeksiantosopimusta voidaan solmia. Valmennuksen yhtenä keskeisenä tehtävänä on selvittää aiheesta kiinnostuneen henkilön soveltuvuus ja valmiudet tehtävään. Säännösten mukaan laadukas ennakkovalmennus

- § vastaa sitä tehtävää, jota perhehoitajalta edellytetään
- § huomioi lapsen mahdolliset erityistarpeet ja valmennettavan osaamisen
- § on prosessinomainen, kestoaltaan riittävän pitkä ja sisältää riittävän monta tapaamista
- § sisältää valmennuksen jälkeisen arviointimenetelmän sekä kirjallisen arvioinnin osallistujan valmiuksista ja edellytyksistä toimia tehtävässä
- § sisältää tietoa perhehoitajan asemasta, velvollisuuksista ja lainsäädännöstä
- § huomioi erityisryhmien vaatimukset
- § toteutetaan osallistujan omalla äidinkielellä.

Sijaisperheeksi ryhtyminen on suuri haaste ja elämänmuutos. Perheillä, jotka harkitsevat sijaisvanhemmuutta on oikeus saada ennakoivaltuudesta ja tietoa siitä, mitä sijaisvanhemmuus merkitsee. Valmennuksen yhtenä keskeisenä tehtävänä on antaa myös valmennuksen järjestäjille mahdollisuus arvioida osallistujien valmiuksia toimia perhehoitajina. Prosessinomainen ennakoivaltuutus on perhehoidon laadun, onnistuneen sijoitusprosessin ja sijoitusten kestävyuden varmentamiseksi ensiarvoisen tärkeää. On myös huomioitava, että sijoitettavalla lapsella on oikeus päästä hyvin valmentautuneeseen ja arvioituun perheeseen.

Lapsen sijoittaminen perhehoitoon edellyttää laaja-alaista ja huolellista arviointia perhehoidon soveltuvuudesta lapselle sekä sopivista perhehoitajista. Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa (PhL 6§). Sopivuutta harkitessaan on kiinnitettävä erityistä huomiota kodin ihmissuhteisiin, perhehoitoa antavan henkilön mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan lapsen tarpeista hänen etunsa mukaisesti. Henkilön kelpoisuutta perhehoitajuuteen tulee arvioida sijoitettavan lapsen kannalta kokonaisvaltaisesti. Mitä vaativampi lapsen tilanne on, sitä enemmän huomiota tulee kiinnittää perhehoitajien ammattitaitoon ja työssä tarvittavaan tukeen.

Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi?

- Perhehoitaja on vastuullinen aikuinen, joka voi tarjota perhehoidettavalle kodin ja sitoutuu tehtäväänsä tarvittaessa hoidettavan aikuisuuteen saakka
- Perheenjäsenten ihmissuhteet ja elämäntilanne ovat kunnossa, perheen talous on vakaa.
- Perhehoitajalla on kykyä vastata lapsen tarpeisiin, kasvatukseen ja huolenpitoon. Hänellä on mahdollisuus huolehtia lapsen osallistumisesta tarvittaviin tukitoimiin (kuntoutus, terapia yms.)
- Perhehoitaja ei hyväksy eikä käytä fyysisiä rankaisumenetelmiä.
- Perhehoitajalla on riittävästi aikaa lapselle.
- Perhehoitajan esittämässä rikosrekisteriotteessa ei ole estäviä merkintöjä.
- Perhehoitajan terveydentila on hyvä. Tarvittaessa pitkäaikaiselta perhehoitajalta pyydetään lääkärinlausunto terveydentilasta.
- Perhehoitajan ikä vastaa perhehoitoon sijoitettavan lapsen tarpeita
- Perhehoitajana voi myös toimia yhden aikuisen perhe
- Perhehoitaja on osallistunut ennen tehtävään ryhtymistä prosessinomaiseen ennakoivaltuutukseen, jonka arviotyöskentelyn päätöksenä hänet on hyväksytty perhehoitotoimintaan.
- Perhehoitaja on yhteistyökykyinen. Yhteistyötahoja ovat lapsen biologiset vanhemmat, lähiomaiset, sosiaalityöntekijät ja lapsen asioissa työskentelevät verkosto.
- Perhekodin jokainen perheenjäsen on valmis hyväksymään sijoitettavan lapsen muuton perheeseen ja lapselle halutaan antaa muihin jäseniin nähden tasavertainen asema.

4.1. Läheisverkostoselvitys ja arviointityöskentely

Lastensuojelulain 32§:n mukaan ennen lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle on selvitettävä sen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua

lapsen tukemiseen. Sosiaalitoimen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena. Mikäli lapsen tilanne ja asuminen voidaan turvata siten, että läheisverkostosta löytyy sopiva henkilö tai perhe huolehtimaan hänen hoidostaan ja huollostaan, on ensisijaisesti haettava lapsen huoltoa ja asumista koskevaa määräystä. Vanhemmat voivat sopia huollon siirrosta toiselle vanhemmalla tekemällä sopimuksen lastenvalvojan luona.

Jos vanhempien välinen sopimus ei ole mahdollinen tai jos huoltajuuden siirto tapahtuisi muulle kuin lapsen vanhemmalle, on laadittava hakemus käräjäoikeudelle huoltajuus- ja asumisasian ratkaisemiseksi. Mikäli lapsen asuminen ja huolenpito järjestetään sukulaisen tai muun läheisen luona huoltajuusjärjestelyin, ei kyseessä ole perhehoito eikä kunta tuolloin ole velvollinen järjestämään ennakkovalmennusta. Kun asumisen järjestäminen ja huoltajuusasioiden järjestely tapahtuvat kunnan myötävaikutuksella ja kodin ulkopuolisen sijoituksen vaihtoehtona, on kunnan varmistettava tulevalle hoitajalle riittävä perehdytys, valmennus ja tuki lapsen asumista järjestettäessä ja sen aikana.

Läheisverkoston selvitysvelvollisuus koskee kaikkia sijoitustilanteita ellei esim. asian kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi selvitystä ole tarpeen perusteellisesti tehdä. Sosiaalityöntekijällä on selvitysvelvollisuus myös niissä tilanteissa, joissa lapsen huoltaja kieltää läheisverkoston kartoituksen. Sosiaalityöntekijän harkintaan näissä tilanteissa jää, missä laajuudessa ja millä menettelytavoilla läheisverkostoa voidaan selvittää.

Tärkeää on kuulla myös lasta:

- § keihin perheen ulkopuolisiin aikuisiin hän luottaa
- § ketkä henkilöt ovat osallistuneet lapsen arkeen ja huolenpitoon aiemmin
- § ketkä ovat hänelle merkityksellisiä ja turvallisia aikuisia
- § keitä hän haluaa asiansa selvittelyyn mukaan tai neuvotteluun tuekseen
- § keiden luona hän haluaisi asua.

Kartoituksessa selvitetään läheisverkoston voimavaroja, halukkuutta ja edellytyksiä sekä tuen tarvetta suhteessa lapsen tukemiseen myös mahdollisen sijoituksen aikana. Sukulaisilta ja läheisiltä edellytetään samanlaisia valmiuksia kuin kaikilta perhehoitajilta ja ennakkovalmennuksen pakollisuus koskee myös heitä. Joskus voi tulla tilanteita, joissa lapsi on jo sijoitettu sukulaisen/läheisen luokse ilman ennakkovalmennusta esim. kriisiytyneen tilanteen vuoksi. Näitä tilanteita varten on laissa säädetty, että ennakkovalmennus voidaan erityisistä syistä suorittaa loppuun vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta.

Tilanteen monipuoliselle ja perusteelliselle selvittämiselle on annettava riittävästi aikaa. Sukulaisten väliset suhteet, elämäntilanteet tai – olosuhteet eivät aina ole sellaiset, että sijoituksen voidaan arvioida olevan lapsen edun mukainen. Ongelmallisia ovat tilanteet, joissa sukulaisperheellä on oma lastensuojelu- tai toimeentulotukiasiakkuus. Sijoitus isovanhemmille voi joskus hämärtää sukupolvien välistä rajaa. Isovanhempien kohdalla on arvioitava, mitkä ovat heidän realistiset mahdollisuutensa vastata esim. vaikeahoitoisen lapsen tarpeisiin ikänsä ja toimintakykynsä puolesta. Vanhempien yhteydenpidon välttämätön rajaaminen voi olla sukulaiselle tai läheiselle vaikeaa. Sukulaisten/läheisten ajatus mahdollisuudestaan sitoutua perhehoitoon voi olla sidoksissa sukulaisen omaan arvioon sijoituksen tarpeellisuudesta ja kestosta.

Läheisperheillä on mahdollisuus osallistua kaikille perhehoidosta kiinnostuneille tarkoitettuun PRIDE-ennakovalmennusryhmään. Tuolloin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on mukana arviointityöskentelyssä tutustumalla perheen tekemiin kotitehtäviin, osallistumalla perhekohtaisiin keskusteluihin ja loppuarviokeskusteluun. Työskentelyn aikana sosiaalityöntekijä saa perheestä monipuolisesti tietoa päätöksenteon ja mahdollisen jatko-työskentelyn pohjaksi.

Valmennusryhmien toteutusajankohta ei välttämättä vastaa selvityksen valmistumisaikaan liittyviin toiveisiin ja tarpeisiin, sillä ryhmiä käynnistyy 2-4 kertaa vuodessa. Näissä tilanteissa ennakovalmennus voidaan tehdä Pesäpuu ry:n laatiman ”Sukulaissijaisvanhemmuudesta kiinnostuneiden ennakovalmennus ja arviointi” - työskentelymallin mukaisesti. Työskentely käsittää kartoitustapaamisen, viisi perhekohtaista tapaamista ja niiden jälkeen annettavat kotitehtävät, riittävän määrän kotikäyntejä sekä kirjallisen loppuarvion. Tapaamiset ovat teemoitettu seuraavasti:

- Arki ja verkostot
- Elämäntapahtumat
- Kasvatus ja huolenpito
- Yhteistyö
- Yhteinen arviointi ja päätöksenteko.

Läheisverkostosijoituksen onnistumisen edellytykset:

- sijoitus on lapsen kannalta paras vaihtoehto
- lapsella ja läheisellä on olemassa kiintymyssuhde ja lapsi on viettänyt joitakin aikoja tai viikonloppuja hänen luonaan
- läheinen on ollut aidosti huolissaan lapsen tilanteesta
- läheinen on halukas ja kykenevä suojelemaan ja hoivaamaan lasta, vastaamaan lapsen kehityksellisiin tarpeisiin
- läheinen on valmis ottamaan vastaa tukea ja apua
- läheinen hyväksyy viranomaisyhteistyön ja on halukas yhteistyöhön lapsen vanhempien ja muiden läheisten kanssa

Läheissijaisvanhemman rooli ja asema on erilainen verrattuna sijaisvanhempaan, joka ei ole sukulainen:

- lapselle ja hänen vanhemmilleen läheiset ja näiden koti ovat jo tuttuja, tunnesuhde lapseen/läheisiin on jo olemassa
- sukulaisilla voi olla niin suuri halukkuus lapsen auttamiseen, että realistisen soveltuvuusarvion tekeminen vaikeutuu
- sukulaisroolin muutos sijaisvanhemmaksi on haastavaa
- yhteydenpito biologisiin vanhempiin ja muuhun sukuun voi olla parhaimmillaan erityisen helppoa tai vastaavasti haastavaa
- lojaliteettiristiriidat voivat vaarantaa lapsen edun.

Läheisverkoston kartoittaminen on sellaista sosiaalitoimen myötävaikuttamista sijoitukseen, jonka perusteella lasta hoitaville henkilöille ja hänelle määrätyille huoltajille voidaan muodostaa perhehoitajaan verrattava asema ja oikeus mm. Perhehoitolain mukaisesti korvauksiin. Sijoitusta ei työskentelyn jälkeen ole tarkoitus toteuttaa yksityisenä sijoituksena. Riittävän tuen turvaaminen on lakimääräistä myös läheissijoituksissa.

4.2. PRIDE-ennakkovalmennus

Ennakkovalmennuksen järjestämisvastuu on perhehoitoa järjestävillä ja sijoittavilla tahoilla. Varsinais-Suomen sopimuskunnat ovat määritelleet järjestämisvastuun sijaishuoltoyksikkö Tammen tehtäväksi. Sijaishuoltoyksiköllä on mahdollisuus järjestää perheiden kiinnostuksen mukaan enimmillään neljä PRIDE-valmennusryhmää vuodessa: kaksi keväällä ja kaksi syksyllä.

PRIDE-valmennuksen tavoitteena on turvata sijaishuollon palveluita tarvitseville lapsille tasavertaiset mahdollisuudet päästä tehtävään ennakolta valmennettuihin perheisiin ja antaa sijaisvanhemmuutta harkitseville perheille riittävästi tietoa perhehoitotoiminnasta, jotta he voivat saamansa tiedon pohjalta tehdä päätöksen sijaisvanhemmaksi ryhtymisestään. Valmennuksen tavoitteena on myös taata lapselle hyvä hoito ja huolenpito niin, että sijaisvanhemmillä on riittävästi tietoja ja taitoja vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä lapselle tärkeiden ihmisten kanssa. Ennakotiedon antamisen lisäksi valmennukseen on yhdistetty arviointi, jossa perheen kykyä ja halukkuutta sijaisvanhemmuuteen arvioidaan perheiden ja kouluttajien yhteistyönä.

PRIDE-valmennus kestää noin 3-4 kuukautta sisältäen alkuhaastattelun lisäksi yhdeksän ryhmätapaamista (á 3h), vähintään kaksi perhekohtaista tapaamista sekä loppuarviokeskustelun. Osallistujat saavat ryhmätapaamisten jälkeen kotitehtäviä käsiteltyyn aiheeseen liittyen sekä kehitystehtäviä perhetapaamisten yhteydessä tarpeiden mukaan. Valmennuksessa on keskeistä tiedon jakamisen lisäksi kokemuksellinen oppiminen. Erilaisten harjoitusten avulla eläydytään omiin, lapsen ja hänen vanhempiansa tilanteisiin ja tunteisiin sijoituksen eri vaiheissa. Valmennusryhmää vetää tehtävään koulutettu kouluttajapari, joista toinen on kokenut lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja toinen on kokenut sijais- tai adoptiovanhempi.

PRIDE-valmennukseen voivat osallistua perheet, joilla on kiinnostusta perhehoitajuuteen. Perhehoitolain mukaan erityisestä syystä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Ryhmämuotoiseen valmennukseen otetaan maksimissaan 8-9 perhettä. Perhehoitoperheeksi ryhtyminen on koko perheen asia, mistä johtuen molempien puolisoiden osallistumista edellytetään. Perhehoidosta ja sen mahdollisista vaikutuksista perheeseen tulee keskustella kaikkien perheenjäsenten kesken ja kaikkien tulee hyväksyä perhehoidon aloittaminen.

Valmennuksen jälkeen toimintaan halukkaat ja siihen hyväksytyt perheet kootaan ns. "sijaisperhepankkiin", jota kautta hyväksytyt perheet ovat sijaishuoltoyksikkö Tammen sopimuskuntien käytössä keskitetysti.

PRIDE-valmennuksen yhdeksän ryhmätapaamisen teemat ja sisällöt ovat seuraavat:

1. Lapsen oikeus perheeseen - perheen oikeus valmennukseen

Osallistujien ja kouluttajien tutustuminen toisiinsa.

Mitä on PRIDE-valmennus?

PRIDE-valmennuksen yhteys lastensuojeluun. Mitä ovat perhehoito ja adoptio?

Mitä valmiuksia sijais- ja adoptiovanhemmilta edellytetään?

2. Lapsen oikeus pysyvyyteen ja jatkuvuuteen - perheen oikeus tiimiin

Pysyvyyden ja jatkuvuuden merkitys lapselle.

Yhteistyön ja tiimityön merkitys.
Mitä on sijaissisuus?

3. Lapselle lupa kiintyä

Kiintymyksen syntyminen ja merkitys.
Lapsen kehitys.
Lapsen myönteisen itsetunnon ja identiteetin merkitys.

4. Lapselle mahdollisuus selviytyä menetyksistä

Millaisia menetyksiä sijoitetut ja adoptoidut lapset ovat kokeneet?
Millaisia tunteita ja reaktioita menetyksen kokemukseen liittyy?
Lapsen tukeminen menetysten suremisessa.

5. Lapsen oikeus perhesuhteisiin

Lapsen perhesuhteiden ja niiden tukemisen merkitys lapselle.
Elinikäisten ihmissuhteiden merkityksen ymmärtäminen lapsen elämässä.

6. Lapsen oikeus hoivaan, huolenpitoon ja turvallisiin rajoihin

Hoivaan, huolenpitoon ja turvallisten rajojen asettamiseen liittyvät haasteet.
Lapsen myönteisen itsetunnon, kehityksen ja kasvun tukeminen.

7. Tietoa ja kokemuksia perhehoidosta ja adoptiosta

Tapaaminen, jossa on perhehoidon ja adoption asiantuntijoista koottu paneeli.
Osallistujilla on mahdollisuus kutsua tapaamiseen myös sukulaisiaan, naapureitaan ja muuta verkostoaan kuulemaan ja kysymään perhehoidosta ja adoptiosta.

8. Muutokseen valmistautuminen

Perhe ja lapsi muutoksessa. Kun perheestä tulee sijais- tai adoptioperhe.
Lapsen ja perheen tukeminen muutoksessa.
Valmennuksen päättäminen. Yhteiseen arviointiin ja päätöksen tekemiseen valmistautuminen.

9. Perhehoidon tietopaketti

Perhehoidon tukimuodot. Toimeksiantosopimuksen sisältö ja tekeminen. Perhehoitajan verotus ja sosiaaliturva. Perhehoitajuuden ja kodin ulkopuolisen työelämän yhteensovittaminen. Vakuutukset.

4.3. Perhehoitajan valmiudet

Onnistunut perhehoitosijoitus edellyttää perhehoitajilta monia tietoja, taitoja ja ominaisuuksia, joita kutsutaan valmiuksiksi. Lapsen ja nuoren perhehoitajalla tulee olla valmius:

- Suojella ja hoivata lasta
- Tukea lapsen yksilöllistä kehitystä
- Tukea lapsen suhteita vanhempiin ja muihin lapselle tärkeisiin ihmisiin
- Sitoutua lapseen sekä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta lapsen elämässä
- Tehdä yhteistyötä lapsen asioissa.

4.4. Rikostaustan selvittäminen

Perhehoitajat kuuluvat ryhmään, jota veloitetaan selvittämään lasten kanssa työskentelevien rikostausta. (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002). Ennen perhehoidon toimeksiantosopimuksen tekemistä kunta pyytää perhehoitajalta nähtäväksi rikosrekisteriotteen, joka ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi eikä siinä saa olla merkintöjä esim. lapsiin kohdistuvista tai pahoinpitelyrikoksista. Rikosrekisteriote palautetaan sen esittäneelle perhehoitajalle välittömästi eikä sitä saa kopioida tai ottaa sosiaalitoimen säilytettäväksi.

4.5. Ehdottomat esteet perhehoitoon ryhtymiselle

Ehdottomat esteet perhehoitoon ryhtymiselle ovat esim.

- rikosrekisterimerkinnot liittyen erityisesti lapsiin kohdistuviin ja pahoinpitelyrikoksiin
- perheessä hyväksytään ja käytetään fyysisiä rangaistusmenetelmiä
- perheessä käynnissä oleva aktiivinen tai toistuva lastensuojeluasiakkuus (esim. lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tai sijaishuollon asiakkuus, oma lapsi sijoitettu kodin ulkopuolelle)
- perheellä on aktiivinen tai toistuva toimeentulotukiasiakkuus
- fyysiset pitkäaikaissairaudet, joiden ennustetaan aiheuttavan toimintakyvyn laskua
- mielenterveyden häiriöt ja sairaudet, jotka vaikeuttavat perhehoitotyötä
- päihdeongelma
- akuutti kriisi perheessä tai elämäntilanteessa (esim. akuutti huoltajuuskiista)
- arjenhallinnan vaikeudet perheessä
- puoliso tai joku muu perheenjäsen vastustaa ennakkovalmennukseen tuloa tai sijoitusta
- asuinkunnan arvio perheen sopimattomuudesta perhehoitajuuteen
- hylkäävä arvio ennakkovalmennuksesta.

5. Perhekoti

Perhekodilla tarkoitetaan Perhehoitolain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneen perhehoitajan yksityiskotia, jossa sekä sijoitettu lapsi että perhehoitajat asuvat. Perhehoidossa käytettävien tilojen tulee olla rakenteeltaan, tiloiltaan, varustetasoltaan, terveydellisiltä ja muista olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopivat ja turvalliset. Perhekodin sijainnissa on huomioitava sijoitettavan tarvitsemat palvelut ja mahdollisuus yhteydenpitoon lapsen läheisten kanssa.

Jokaisella sijaishuoltoon tulevalla lapsella tulee olla mahdollisuus yksityisyyteen ja omaan rauhaan. Perhekodin soveltuvuudessa huomioidaan myös perheen keskinäiset ihmissuhteet ja kodin ilmapiiri. Perhekodin sopivuutta harkittaessa on selvitetävä, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet lapsen sijoituksen ja voiko lapsi saada on perhekodissa tasa-arvoisen aseman suhteessa muihin jäseniin. Soveltuvuutta arvioitaessa huomioidaan myös perhehoitajan mahdollisuudet huomioida ja vastata sijoitettavan lapsen kehitystarpeisiin. Lapsella on oikeus saada osakseen hyvää kohtelua ja laadukasta perhehoitoa.

5.1. Perhekodin koko

Sijoittava kunta varmistaa, että lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hoidettavien enimmäismäärä ei ylitä. Hoidettavien määrää arvioitaessa tehdään kokonaisarvio, jossa keskeisenä tekijänä on perhehoidossa hoidettavan kodinomaisen hoidon, osallisuuden ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen sekä sijoitettavan lapsen perusturvallisuuden ja sosiaalisten suhteiden edistäminen. Sijoitusta tehdessä huomioidaan sekä sijoitettavan lapsen tai nuoren että perheessä jo elävien lasten ja muiden hoidettavien etu.

Perhehoidossa saa hoitaa samanaikaisesti enintään neljää henkilöä mukaan lukien perhehoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt. Hoidettavien määrästä voidaan poiketa vain erityistilanteissa, joita voivat olla esim. tietyn lapsen sijoittaminen hänelle tuttuun perheeseen tai tilanteet, jolloin hoitoa annetaan sisaruksille tai saman perheen jäsenille. Perhekodissa saadaan hoitaa samanaikaisesti enintään kuutta henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on Perhehoitolain 6§:n 1 momentissa (koulutuksen, kokemuksen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella sopiva) ja toisella 3 momentissa säädetty kelpoisuus (tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtävistä).

Mikäli perhekoti toimii myös tukiperheenä, ei tukiperhelapsia lähtökohtaisesti lasketa mukaan hoidettavien lasten määrään. Kokonaisarviossa tulee tuolloin ottaa huomioon toiminnan luonne, perheen jaksaminen, sijoitettujen lasten hyvän hoidon takaaminen sekä perheessä jo asuvien lasten mielipide ja hyvinvointi. Kuntien on hyvä tehdä yhteistyötä keskenään ja valvoa perhekodin lapsilukua.

Perhehoitajalla ei ole oikeutta tiettyyn sijoitukseen tai tiettyyn määrään sijoituksia. Perhehoidon sijoituksista päättää aina kunta hoidettavien tarpeiden pohjalta. Hoidettavien määrä on suhteutettava perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen. Toiminnan on oltava sovitettua asiakkaan tarpeisiin (esim. ikäihmisten lyhytaikaiset perhehoitajaksot verrattuna pitkäaikaiseen lastensuojelun sijaishuoltoon).

Ennen Perhehoitolain (263/2015) voimaantuloa 1.4.2015 tehtyyn sopimukseen perustuva perhehoito voi hoidettavien määrän osalta jatkua niin pitkään kuin hoidettavan hoidon tarve sitä edellyttää.

6. Perhehoidon valvonta

Sijoittavan kunnan tehtävänä on mahdollistaa lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset asiat ja valvoa niiden käytännön toteutumista. Onnistunut perhehoito perustuu avoimeen ja tasa-arvoiseen yhteistyöhön, jossa sekä sijoittajan että perhehoitajan asiantuntemus huomioidaan asiakassuunnitelmia ja päätöksiä tehtäessä. Yhteistyön sujumisen kannalta riittävä yhteydenpito sijoittajan ja perhehoitajan välillä on välttämätöntä.

Lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon toteutuu lapsen edun mukaisesti ja lapsen sijaishuollon aikaisia oikeuksia toteuttaen. Sijoittavan kunnan on myös huolehdittava, että lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka

sijoituskunnan (perhehoitajien asuinpaikkakunnan) on järjestettävä. Kun lapsi sijoitetaan pois kotipaikkakunnaltaan, sijoittajakunnan tulee ilmoittaa sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle lapsen sijoituksesta sekä sen päättymisestä. Tällä turvataan sijoitetun lapsen palvelujen ja tukitoimien järjestäminen sekä sijaishuoltopaikan valvonta. Sijoituskunnan on pidettävä rekisteriä alueelleen sijoitetuista lapsista. (LsL 78§).

Sijoittava kunta toteuttaa valvontatehtävää yhteistyössä sijoituskunnan, sijaishuoltoyksikön ja aluehallintoviraston (AVI) kanssa. AVI ja Valvira ohjaavat ja valvovat kuntien toiminnan lainmukaisuutta.

Perhehoidon valvonta voidaan jakaa ennakolliseen, suunnitelmalliseen ja reaktiiviseen valvontaan. Sisällöllisesti valvonta voi olla laillisuusvalvontaa eli toiminnan lainmukaisuuden ja tarkoituksen mukaisuuden seurantaa ja valvontaa.

6.1. Ennakollinen ja suunnitelmallinen valvonta

Rekrytointi, ennakkovalmennus ja hyvin toteutettu sijoitusprosessi ovat ennakollisen valvonnan tärkeimpiä muotoja. Suunnitelmallisia valvontakäyntejä tehdään ennalta sovitulla tapaamisilla, joissa käydään yhdessä läpi perhehoitoon liittyviä asioita ja arvioidaan yhteistyössä, miten perhehoitajan valmiudet, perhekodin henkinen ilmapiiri ja lapsen asema suhteessa perhekodin muihin jäseniin vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Valvonnan keinona säännöllinen ja riittävän usein toteutettu yhteydenpito perhehoitajaan ja lapseen tukevat perhehoidon onnistumista ja laatua. Valvonnan painopisteenä on perhehoidon riittävän tuen järjestäminen, jotta puutteiden tai epäkohtien ilmaantuminen ehkäistään ennalta tai niihin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. Suunnitelmallinen ohjaus ja toimiva vuorovaikutus perhehoidon osapuolten välillä lisäävät keskinäistä luottamusta ja edistävät yhteistyötä.

Sosiaalityöntekijän käynneillä on mahdollisuus seurata perhehoidon toimintaedellytyksiä sekä lasten hoidon ja kasvatuksen periaatteita. Sosiaalityöntekijän tulee tavata lasta ja keskustella lapsilähtöisiä työskentelymenetelmiä hyödyntäen sijoitetun lapsen kanssa kahden kesken, jotta lapsi voi kertoa luottamuksellisesti omasta tilanteestaan ja kokemuksestaan. Lapsen kokemus hoidosta ja huolenpidosta on tärkeä sijaishuollon laatua arvioitaessa. Lapsen tulee olla tietoinen omien oikeuksiensa lisäksi siitä, mikä on hyvää ja hyväksyttävää kohtelua. Hänellä tulee olla tieto tahoista, joiden puoleen voi kääntyä, mikäli kokee joutuneensa väärin kohdelluksi. Perhehoidon turvallisuuden ja laadun varmistamiseksi kaikilla perheessä asuvilla lapsilla tulee olla suora kontakti joko lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään tai perhehoitajalle määrättyyn vastuutyöntekijään.

6.2. Reaktiivinen valvonta

Jos lapsen sijoittanut kunta tai sijoituskunta havaitsee perhehoitajan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa lasten hoitoon tai huolenpitoon, on em. tahojen ilmoitettava asiasta välittömästi toinen toisilleen sekä muille samaan perhekotiin sijoitaneille kunnille. (LsL 79§). Sijoittaja- ja sijoituskunta voivat tarkastaa perhehoitopaikan toiminnan ja tilat ennalta ilmoittamatta, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Perusteltuja syitä ovat mm. lapsen/nuoren pyyntö tehdä tarkastuskäynti tai kunnalle tullut ilmoitus, jossa perhekodissa epäillään olevan epäkohtia. Valvontamenetelmät valitaan tapaus- ja tilannekohtaisesti. Tarkastustilanteessa työntekijä on päästettävä kaikkiin perhe-

hoitopaikan tiloihin ja tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Työntekijällä on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana.

Toiminnassa havaituista puutteista tai epäkohdista keskustellaan heti perhehoitajien kanssa. Perhehoitajilla on mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tilanteesta, saada kokemus kuulluksi tulemisesta sekä ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi yhdessä sovittavalla tavalla. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä keskustelee havaituista epäkohdista harkintansa mukaan lapsen ja tämän vanhempien kanssa. Kokonaistilanteen selvittämiseksi on hyvä kartoittaa myös muiden viranomaisten näkemyksiä tilanteesta. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä konsultoi tarvittaessa sijaishuoltoyksikkö Tammen sosiaalityöntekijää valvonnan aloittamisesta.

Asioiden välitön ja avoin selvittäminen luo edellytyksiä keskinäisen luottamuksen säilymiselle ja nopealle tilanteeseen puuttumiselle. Perhehoitajalle on tärkeä antaa selkeä kuvaus havaitusta epäkohdasta ja millaisia muutoksia toimintaan odotetaan, jotta asian kanssa voidaan työskennellä. Havaittuihin epäkohtiin ei aina löydy nopeaa ratkaisua, mutta perhehoitajan on tärkeä sitoutua vastaanottamaan tiivistä tukea ja sijoittavan kunnan sitoutua tukea järjestämään. Sijaisperheen palvelusuunnitelma, tukitoimien riittävyys ja tarkoituksen mukaisuus tarkistetaan. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on tarpeen mukaan yhteydessä sijaishuoltoyksikkö Tammeen tarvittavan tuen järjestämiseksi ja valvonnan toteuttamiseksi.

Ostopalveluperhehoidon kohdalla lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä tarkistaa tuotetun palvelun sopimuksen mukaisuuden.

Valvontaprosessin aikana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tapaa työparin kanssa perhehoitajia keskustellen epäkohdista ja niiden korjaamiseksi tehdyistä toimenpiteistä. Tapaamisista on hyvä kirjata muistio, joka annetaan myös perhehoitajalle. Keskusteluiden tavoitteena on antaa/saada palautetta työskentelystä, sopia mahdollisten jäljellä olevien epäkohtien korjaamiseen liittyvistä toimenpiteistä ja niiden toteutumisen tarkastamisen ajankohdasta. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä osallistaa harkintansa mukaan lapsen vanhemmat mukaan valvontaprosessiin.

Epäkohtien korjaantumisen jälkeen valvontaprosessi päätetään ja siitä annetaan ilmoitus myös perhehoitajalle.

Jos perhehoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi korjaustoimenpiteistä huolimatta tai puutetta ei ole korjattu asetetussa määräajassa, on sijoittajakunnan huolehdittava lapsen hoidon järjestämisestä hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Ellei puutetta korjata tai voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi.

7. Lapsen sijoitus perhehoitoon

Jokaisella sijoitetulla lapsella on oikeus laadukkaaseen, hänen yksilölliset tarpeensa huomioon ottavaan perhehoitoon. Lastensuojeluasiakkuus on tärkeää nähdä jatkumona, jossa eri vaiheet tukevat toinen toisiaan. Laadukkaan sijoitusprosessin päämääränä on mahdollisimman kattavalla tiedonkeruulla, suunnitelmallisuudella ja moniammatillisella arvioinnilla mahdollistaa lapsen tarpeiden ja tarvittavan palvelun kohtaaminen sekä luoda suotuisa

alku hyvälle hoitosuhteelle ja laadukkaalle työlle, jossa lapsi ja hänen läheisensä huomioidaan.

Riittävä sosiaalityön tuki kaikissa lastensuojelun vaiheissa on olennaista. Erityisen tärkeää tuki on lastensuojeluketjun kriittisissä pisteissä eli siirtymävaiheissa avohuollosta sijaishuoltoon ja sijaishuollosta jälkihuoltoon. Puutteellinen suunnittelu ja työskentely edellisessä vaiheessa näkyvät ylimääräisinä haasteina seuraavassa vaiheessa. Muutosvaiheiden työskentelyllä on suora sisältövaikutus sijoitetun lapsen ja nuoren ainutkertaiseen elämään. Tavoitteena on luoda lapsen kasvulle ja kehitykselle mahdollisimman myönteiset olosuhteet ja vielä siten, että arvio tarpeita vastaavasta sijoituspaikasta onnistuu heti.

7.1. Sijoitus avohuollon tukitoimena

Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia. Tukitoimien on oltava suunnitelmallisia ja vastattava lapsen ja perheen yksilöllisiin, tilannekohtaisiin tarpeisiin.

Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on määräaikainen tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso. Se on suunnitelmallinen tukitoimi, joka järjestetään asiakassuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla. Avohuollon sijoituksen tulisi tapahtua ensisijaisesti siten, että lapsi sijoitetaan yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Koko perheen sijoitus voidaan järjestää myös perhehoidossa. Lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti yksin avohuollon tukitoimena perhehoitoon maksimissaan kolmeksi kuukaudeksi, mikäli sijoitus on tarpeen:

1. lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi
2. lapsen kuntouttamiseksi; tai
3. lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Sijoituksen aikana perheelle järjestetään kuntoutusta ja tarjotaan ratkaisuja siten, että lapsi voi palata mahdollisimman nopeasti takaisin kotiin. Sijoitusta voidaan käyttää perheen lyhytaikaisissa kriiseissä (avioero, murrosiän vaikeudet tms.) tai pitempiaikaisten ongelmien selvittelyssä (esim. mielenterveysongelmat, vanhemmuuteen liittyvät kysymykset, päihteiden väärinkäyttö). Joissakin tilanteissa erityisesti täysi-ikäisyyttä lähestyvien lasten osalta avohuollon sijoitus voi olla onnistunein ratkaisu. Tällöin lapseen yksin kohdistunut sijoitus voi kestoltaan olla pitempiaikainenkin.

Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Jos huoltaja vaatii avohuollon sijoituksen lakkauttamista eikä huostaanoton edellytyksiä ole, on avohuollon sijoitus lakkautettava heti. Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen aikana ei voida rajoittaa lapsen ja hänen huoltajansa välistä yhteydenpitoa eikä käyttää Lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Mikäli 12 vuotta täyttänyt lapsi itse vaatii avohuollon sijoitusta, mutta hänen huoltajansa vastustaa sitä, on arvioitava edellytykset edunvalvojan määräämiseksi. Samalla on arvioitava myös huostaanoton edellytysten täyttymistä. Ensisijaisesti tulisi kuitenkin pyrkiä ratkaisemaan lapsen ja hänen huoltajansa välinen mahdollinen ristiriita sosiaalityön keinoin.

Jos lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen tarve jatkuu yli kolme kuukautta, on selvitettävä sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot, kuten mahdollinen sijaishuollon tarve. Jos avohuollon sijoitusta jatketaan, tilanne tulee arvioida kolmen kuukauden välein. Arvioinnin yhteydessä on selvitettävä myös mahdollinen huostaanoton tarve. Lasta ei sijoiteta toistuvasti avohuollon tukitoimenpiteenä, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. Lapselle tulee turvata ihmissuhteiden pysyvyys, eikä häntä tule siirrellä epätarkoituksenmukaisesti kodin ja sijoituspaikan välillä.

Jos lapsi Lastensuojelulain 40 §:ssä mainituista syistä tarvitsee kiireellisesti apua, voidaan avohuollon tukitoimia järjestää kiireellisesti edellyttäen, että tukitoimet ovat lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia ja riittäviä (LsL 37 b §). Lapselle voidaan järjestää kiireellinen avohuollon sijoitus kiireellisen sijoituksen sijasta.

Avohuollon järjestämisestä vastaa lapsen kotikunta. Kun lapsi on sijoitettuna avohuollon tukitoimenpiteenä toisen kunnan alueelle, sijoittajakunta ja sijoituskunta vastaavat yhteistyössä avohuollon järjestämisestä, mutta kustannusvastuu kuuluu sijoittajakunnalle.

7.2. Kiireellinen sijoitus

Jos lapsi on Lastensuojelulain 8. luvussa mainituista syistä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon. Kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää ja jatkua toiset 30 päivää kun LsL:n 38§:ssä mainitut säädökset täyttyvät.

7.3. Huostaanotto ja sijaishuolto

Jos kodin ulkopuolista sijoitusta harkittaessa on todennäköistä lapsen ja perheen olosuhteet huomioonottaen, että lapsi ei voi pitkään aikaan (esim. puoleen vuoteen) palata kotiinsa, tulee selvittää täyttyvätkö tilanteessa huostaanoton edellytykset ja järjestää tarvittaessa lapselle sijaishuolto. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, on se järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Sijoituksesta päätettäessä on määriteltävä sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Tämä tulisi tehdä ensisijaisesti asiakassuunnitelmassa, jossa määritellään yhdessä asiakkaiden kanssa em. asioiden lisäksi ajankohta, jolloin sijoituksen tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

Huostaanottoon ja sijaishuoltoon turvaudutaan vain, jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole olleet mahdollisia, sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. On myös arvioitava, että sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Huostaanoton edellytykset on arvioitava sekä lapsen että vanhempien kannalta. Lapsen kannalta on varmistuttava siitä, että huostaanotto on se vaihtoehto, joka parhaiten turvaa lapsen kehityksen. Sijaishuoltoa järjestettäessä ei voida tyytyä lasta ”säilyttävään” hoitoon, vaan sijaishuollon on oltava lapsen nykytilanteeseen nähden parempi vaihtoehto ja vastattava lapsen edun mukaisella tavalla hänen yksilölliseen hoidon ja huollon tarpeeseensa. Sosiaalitoimen tulee varmistua siitä, että kaikki mahdollinen on tehty perheen tukemiseksi. Arvioinnin tulee olla lapsilähtöistä. Laadukkaasti tehdyssä huostaanotossa sekä lapsen että vanhempien toivomukset, mielipiteet ja kulttuuritausta on otettu huomioon.

Lapsen edun toteuttaminen lastensuojelutyössä tarkoittaa, että lapselle turvataan yksilöllisten tarpeiden ja odotusten mukainen kohtelu ja kehittymisen mahdollisuus. Jokainen lasta koskeva päätös tai ratkaisu on tehtävä niin, että se on perusteltu lapsen näkökulmasta. Lapsen edun arvioinnissa on aina kyse kokonaisharkinnasta, joka liittyy lapsen yksilölliseen tilanteeseen ja erityistarpeisiin. Eri-ikäisten lasten elämäntilanteessa arvioidaan osin samoja, osin ikäkausittain eroavia tekijöitä. Lapsen etua määriteltäessä on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso sekä perheen kokonaistilanne. Perheissä on erilaisia käytäntöjä mm. lapsen kasvattamisessa ja siksi on tärkeää keskustella kaikkien perheenjäsenten kanssa. Lapsen mielipidettä ja tuntemuksia voidaan selvittää keskustelun lisäksi myös havainnoimalla ja tutkimalla sekä kuulemalla ja keräämällä tietoa esimerkiksi lapsen läheisiltä ihmisiltä, koulusta ja päiväkodista.

Lastensuojelutyön lähtökohtana ovat lapsen tarpeet, jotka on otettava huomioon myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. Jos lapsen ja vanhemman edut ovat keskenään ristiriidassa, on asia ratkaistava lapsen edun hyväksi. Viranomaisilla, vanhemmilla ja lapsella itsellä saattaa olla hyvinkin erilaiset mielipiteet siitä, mikä on parasta lapselle. Viranomaisytyössä joudutaan pohtimaan, onko huostaanotto käytettävistä vaihtoehdoista paras tai onko se tarjolla olevista epätydyttävistä vaihtoehdoista kaikkein vähiten huono.

Huostaanottopäätöstä tehtäessä on arvioitava, voidaanko sijaishuollossa paremmin turvata lapselle tasapainoinen kehitys, hyvinvointi ja läheiset sekä jatkuvat ihmissuhteet. On punnittava, mikä vaihtoehto parhaiten toteuttaa lapselle:

- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon
- taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen
- turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden
- itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen
- mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa oloissaan sekä
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Huostaanottopäätöksessä on kyettävä kuvaamaan, millä tavalla sijaishuolto tarjoaa paremman vaihtoehdon lapsen hoidollisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin kuin kotiin jääminen. Sijaishuollon tavoitteena on antaa lapselle turvallinen koti, yksilöllinen huolenpito ja hoito sekä mahdollisuus pitkäaikaisiin ihmissuhteisiin ja yhteydenpitoon biologisten vanhempien kanssa.

Huostaanottoa valmistelevalle sosiaalityöntekijällä tulee olla säännöllinen työnohjaus ja mahdollisuus konsultaatioon sekä työskentelyyn työparin kanssa. Työntekijällä on oltava mahdollisuus saada tarvittaessa lausuntoja lastensuojelun asiantuntijaryhmältä sekä tukea tiimiltä tai työryhmältä, jossa on oman alan kokemukseen perustuvaa osaamista huostaanotoista. Kunnan on huolehdittava, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta.

7.4. Sijoituspaikan valinta

Perhehoito on laitoshoitona nähden ensisijainen sijaishuollon muoto. Sijaishuolto voidaan järjestää laitoshoitona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. Lapsen edun mukaista on päästä heti hänen

tarpeisiinsa vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Mikäli arvioidaan, ettei perhehoito tukitoimien avulla turvaisi lapsen edun mukaista sijaishuoltoa, toteutetaan sijaishuolto laitoshoidona. Rajoitustoimenpiteitä tarvitsevaa lasta ei ole syytä sijoittaa perhehoitoon, jossa toimenpiteiden käyttö ei lain mukaan ole sallittua.

Tavoitteena on löytää perhekoti, jolla on parhaat mahdolliset valmiudet vastata sijoitettavan tarpeisiin. Sosiaalityöntekijä kartoittaa lapsen ja hänen perheensä kanssa heidän tarpeitaan ja ottaa yhteyttä sijaishuoltoyksikköön sopivan sijoituspaikan löytymiseksi lapselle. Arvioinnin tavoitteena on selvittää, mitkä perhekodit pystyvät vastaamaan lapsen tarpeisiin. Perhe-ehdokkaiden tulee saada kaikki tarvittavat taustatiedot, jotka vaikuttavat lapsen hoitoon ja kuntoutumisen edellytyksiin, voidakseen itsenäisesti ja yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa arvioida valmiuksiaan vastata lapsen tarpeisiin. Lasta koskevia tietoja annetaan tässä vaiheessa perheelle ilman tunnistettavia henkilötietoja. Perhehoitaja puolestaan antaa tarvittavat tiedot omasta perheestään ja valmiuksistaan tehtävään sekä kunnan palveluista ja harrastusmahdollisuuksista yms. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valitsee lapselle perhekotipaikan sijaishuoltoyksikön antamien tietojen ja sopiviksi arvioitujen vaihtoehtojen pohjalta.

Sijoituspaikkaa valittaessa on huomioitava ja arvioitava:

- Minkä ikäinen lapsi on kyseessä ja kuinka pitkään hän on ollut lastensuojelun toimenpiteiden piirissä?
- Mitkä tekijät ja tarpeet ovat sijoittamisen taustalla ja miten ne vaikuttavat sijaishuoltoon?
- Mitkä ovat lapsen läheisverkoston mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai olla lapsen tukena?
- Mikä on mahdollisesti lapsen vaurioitumisen taso ja sen vaatima terapia tms. kuntoutusmuodot?
- Missä lasta on hoidettu ja tullaan hoitamaan? Onko sijaishuoltopaikalla edellytyksiä jatkaa hoitosuhdetta? Mitkä ovat hoidon jatkuvuuden edellytykset? Voiko sijaishuoltopaikka vastata muihin kuntoutustarpeisiin?
- Onko lapsen biologisilla vanhemmilla edellytyksiä, halua ja kykyä toimia yhteistyössä sijaishuoltopaikan kanssa? Voidaanko valinta tehdä yhteistyössä perheen kanssa?
- Lapsen ja biologisen perheen yhteydenpito ja miten etäisyydet mahdollistavat sen? Kyetäänkö turvaamaan sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuvuus? Sijoitetaanko sisarukset samaan paikkaan?
- Pystyykö sijoituspaikka vastaamaan lapsen kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan?
- Onko lapsen terveydentila tutkittu, jotta hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito voidaan turvata sijaishuollon aikana?
- Onko suunnitelmissa nopea kotiuttaminen? Miten pitkistä sijoittamisesta on kyse tässä vaiheessa; onko edellytyksiä tavoitella kotiuttamista lähiaikoina? Miten huomioidaan perheen jälleenyhdistäminen?
- Onko sijoituspaikassa muita lapsia? Millä problematiikalla muut lapset ovat?
- Minkälainen koulutus sijoituspaikan vanhemmilla on? Mikä on koulutuksen ja kokemuksen suhde sijoitettavan lapsen hoidollisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin?
- Miten hyvin laatuksiteerit täyttyvät sijoituspaikassa?
- Miten hyvin sijoituspaikka pystyy vastaamaan tämän lapsen tarpeeseen?

- Mikä on lapsen oma toive ja sen suhde sijoituspaikan tarjoamiin mahdollisuuksiin; liittyen mm. lapsen harrastuksiin, kiinnostuksen kohteisiin jne.?
- Miten sijoittaja voi tukea tätä sijoitusta? Miten sijaishuoltopaikkaan järjestetään riittävät lapsen edun mukaiset tukitoimet?
- Mitä enemmän ammatillisuutta lapsen hoito vaatii, sitä todennäköisempää on, että sijaishuoltopaikaksi tarvitaan ammatillinen perhekoti, lastensuojelulaitos, koulukoti tmv.
- Mitä enemmän kodinomaisuutta lapsen hoito ja kuntoutuminen vaativat, sitä todennäköisempää on, että oikea sijaishuollon muoto on perhehoito

7.4.1. Lapsen tarpeiden huomiointi

Sijoituspaikan valinta perustuu aina lapsen etuun. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Sijoituspaikkaa valittaessa on otettava huomioon se, mitkä ovat avohuollon tukitoimien tai huostaanoton taustalla olevat ja lastensuojelutarpeesta johtuvat lapsen fyysiset, psyykkiset, emotionaaliset ja sosiaaliset tuen tarpeet. Valinnassa tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, mahdolliset erityiset hoidon ja tuen tarpeet, koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet ja harrastukset. Vaihtoehtoja arvioitaessa huomioidaan sijaisvanhempien työ- ja perhehoitokokemus ja koulutus sekä muiden sijoitettujen lasten määrä, ikäjakauma ja hoidolliset erityispiirteet.

Perhehoitoa käytettäessä on huolehdittava siitä, etteivät sijoitettavat lapset ole sijoitusvaiheessa liian vaurioituneita tullakseen hoidetuksi sijaisperheessä. On tärkeä huomioida, että perhehoidossa ei voida käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoittamistoimenpiteitä.

7.4.2. Sijoituksen tarkoitus ja tavoitteet

Sijoituspaikkaa valittaessa on arvioitava sitä, mitä lapsi tarvitsee lastensuojelupalveluilta ja millainen paikka parhaiten vastaa tähän tarpeeseen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on kerrottava sijaisvanhemmille avoimesti ja kattavasti avo- ja sijaishuollon tarkoituksesta, sijoitettavan lapsen ja perheen tilanteesta sekä mahdollisista sijoitukseen vaikuttavista asioista, sillä perhehoitajan on pystyttävä vastaamaan omalta osaltaan lapsen kokonaistilanteesta nouseviin asioihin sekä lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeisiin. Tietojen avoin ja perusteellinen käsittely edistää kaikkien tahojen sitoutumista sijoitukseen sekä vähentää virheellisten tulkintoja ja sijoitusten ennakoimattomia katkeamisia.

Sijoituksen tarkoitus määrittää sijoituksen arvioitua kestoja, vaikka tilanteet ja tarpeet saattavat muuttua sijoituksen aikana. Huostaanotettujen lasten sijoitukset ovat aina voimassa

toistaiseksi. Joitakin arvioita sijaishuollon kestosta saattaa silti olla mahdollista tehdä, jos se on kokonaistilanteen kannalta järkevää.

7.4.3. Yhteydenpito läheisiin ihmisiin

Perhehoidossa olevalle lapselle turvataan hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus sijoituksen aikana tavata vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä ihmisiä sekä pitää heihin yhteyttä. Perhekotia valittaessa huomioidaan sijoituspaikan sijainti lapselle tärkeiden henkilöiden yhteydenpidon kannalta. Sijoittava kunta tukee yhteydenpitoa tarvittavilla tavoilla.

Sisarukset tulee pääsääntöisesti sijoittaa samaan sijoituspaikkaan.

Olennaista on selvittää lapsen oma kokemus siitä, ketkä ovat hänelle läheisiä ihmisiä. Läheisverkoston kanssa työskentely mahdollistaa heidän osallistumisensa lapsen tukemiseen myös sijoituksen aikana. Näin voidaan edistää lapsen yhteyden säilymistä hänelle läheisiin ihmisiin ja biologiseen sukuun, mikä vahvistaa lapsen jatkuvuuden tunnetta.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii siitä, että edellytykset rakentavalle yhteistyölle biologisen perheen ja sijaisvanhempien välille luodaan. Tämä on edellytyksenä sijoituksen onnistumiselle ja sille, että lapsi saa luvan kiinnittyä sijaisperheeseen. Hyvä yhteistyö tukee kaikkien osapuolten kuntoutumista ja hyvinvointia.

7.4.4. Lapsen mielipide ja toiveet sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen

Sijoituspaikkaa valittaessa tulee ottaa huomioon lapsen toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Lapsen mielipide selvitetään hienovaraisesti ja siten, ettei siitä koidu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Mielipiteen selvittämisen tapa ja sisältö kirjataan lasta koskeviin asiakirjoihin.

Sijaishuoltopaikkaa valittaessa huomioidaan lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta sekä selvitetään sen merkitys lapsen edun toteutumisessa. Taustan asettamat erityispiirteet huomioidaan tekemällä tiivistä yhteistyötä lapsen vanhempien ja muun lähiverkoston sekä tarvittaessa kulttuurisen ja kielellisen yhteisön kanssa. Tämän lisäksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan tulee hankkia tarvittavaa asiantuntemusta siitä, miten näitä erityistarpeita voi huomioida ja tukea sijoituksen aikana. Huomioitavaksi tulee myös asiakkaiden oikeus osallistua ja tulla kuulluksi ymmärtämällä kielellä. Pääsääntöisesti käytetään tulkkausta ja kirjallisten dokumenttien kääntämistä asiakkaan ymmärtämälle kielelle. Kielellisen, uskonnollisen ja kulttuurisen taustan huomioon ottaminen on tärkeää, jotta lapsella on mahdollisuus voi säilyttää yhteys oman kulttuuriinsa, uskontoonsa ja äidinkieleensä.

7.4.5. Terveydentilan tutkiminen

Ennen lapsen sijoittamista sijaishuoltoon tulee olla käytössä riittävät tiedot lapsen terveydentilasta, jotta hänelle voidaan valita oikea sijaishuoltopaikka. Sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä lapsen terveydentila tutkitaan, ellei sitä ole tutkittu jo aiemmin tai riittäviä terveystietoja ei muusta syystä ole käytettävissä. Jos lapsen terveydentilan selvittäminen on jäänyt jostakin syystä aiemmin kesken, tulee tutkimukset saattaa tässä vaiheessa loppuun.

(LsL 51§). Terveydentilan tutkiminen edellyttää perusteellista lääkärintarkastusta. Terveydentila on hyvä tutkia myös sijaishuollon päättyessä. Lastensuojelu saa tarvittavat tiedot terveydenhuollosta käyttöönsä asiakaslain (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista) 20 §:n perusteella.

Terveydentila voidaan jättää tutkimatta, jos lapsi on ollut säännöllisesti esim. neuvolan asiakkaana, hänestä on muuten olemassa riittävät terveystiedot tai jos huostaanottoon johtaneet syyt huomioon ottaen tutkimusta on pidettävä tarpeettomana. Jos lapsi sijoitetaan väliaikaisesti kotiin vanhempien tai muun huoltajan luokse, terveydentilan tutkiminen ei ilman perusteltua syytä ole tarkoituksen mukaista. Huolellinen ja erityinen anamneesi ja tutkimus ovat tarpeen, jotta lapsen tai nuoren tarvitsema lääketieteellinen kuntoutuksen tai hoidon tarve selviää. Tieto on tärkeä sijoittavalle taholle ja hoitoa järjestävälle kunnalle, jotta sijaishuolto vastaa lapsen tarpeita. Lapsen sijaishuoltopaikka tarvitsee ehdottomasti tiedon lapsen terveydentilasta mahdollisine hoito-ohjeineen.

7.5. Tutustumiskäynnit ja päätöksenteko

Ennen sijoituspaikkaan siirtymistä lapselle ja hänen vanhemmilleen järjestetään tutustumiskäynti perhekotiin yhdessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Tutustumiskäynnin tavoitteena on varmistaa, että paikka on lapselle sopiva ja samalla luodaan perustaa hyvälle keskinäiselle yhteistyölle. Tutustumiskäynnin aikana lapselle ja hänen vanhemmilleen esitellään perhekodin tilat ja ihmiset sekä käydään läpi kodin käytäntöjä, sääntöjä yms. Perheiden kanssa keskustellaan myös sijoituksen tarkoituksesta ja tavoitteista.

Tutustumiskäynnin jälkeen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kuulee lapsen ja hänen vanhempansa mielipiteet sijoituspaikasta ja tekee päätöksen sijoituksesta. Yhdessä perhehoitajien kanssa sovitaan siirtymävaiheen aikataulusta. Päätöksen jälkeen tulee panna perhekodin ja lapsen sekä hänen vanhempiensa välisen yhteistyösuhteen ja luottamuksen rakentamiseen. Yhdessä auki puhutut odotukset, toiveet ja pelot helpottavat työskentelyä jatkossa. Yhteiset keskustelut auttavat myös luomaan yhteistä näkemystä sijoituksen aikana tarvittavista vanhempien tuki- ja kuntoutustoimenpiteistä sekä siitä, miten parhaalla mahdollisella tavalla voidaan tukea lapsen ja vanhempien välistä suhdetta. Biologisten vanhempien näkökulmasta on olennaista, että he ymmärtävät sijoitukselle asetetut tavoitteet ja lapsen hoidon periaatteet.

7.6. Lapsen siirtyminen perhehoitoon

Lapsen siirtyminen perhehoitoon tulee aina valmistella ja toteuttaa suunnitelmallisesti, ellei kyseessä ole akuutti kriisitilanne, joka vaatii välittömiä toimia. Myös näissä tilanteissa on tärkeää, että työntekijä varmistaa, että lapsi tietää, mihin hän on matkalla ja miksi sekä mitä on tapahtumassa seuraavaksi. Siirtymävaiheessa tärkeää on, että perhehoitajalla on aikaa olla lapsen kanssa hänen saapuessa uuteen paikkaan. Tällöin lapsi voi kokea itsensä tervetulleeksi ja hyväksytyksi sekä siirtymävaiheen turvallisiksi. Lapsen kannalta etenkin ensimmäiset päivät ovat hyvin tärkeä. Lapsen siirtymään ja tulevaa perhehoitoa helpottaa, kun lapsen historia (esim. valokuvat) ja hänelle tärkeät lelut ja muut tavarat seuraavat hänen mukanaan. Lapselle tutut tavat ja rutiinit kerrotaan perhehoitajalle, jotta hän voi ottaa ne huomioon lapsen kanssa toimiessaan. Sijoitukseen ja uuteen paikkaan sopeutumiseen liittyviä asioita käydään lapsen kanssa läpi sen mukaan kuin lapsen ikä ja kehitystaso edellyttävät. Tärkeää on, että perhehoitaja pystyy huomioimaan lapsen yksilöllisen tarpeen

ja tilanteen sekä sopeuttamaan lasta uuteen tilanteeseen hänelle parhaiten sopivalla tavalla. Lasta ohjataan ja autetaan tutustumaan muihin perheen jäseniin. Perhekodilla on suuri vastuu siitä, että lapsi kokee siirtymävaiheen myönteisellä tavalla.

Huostaan otetulle ja pitkäaikaiseen sijoitukseen tulevalle lapselle on oltava varattuna omat tilat perusvarustuksineen siten, että lapsi voi sisustaa huoneestaan oman näköisensä. Siirtymävaiheessa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen, perheen, sijoittajan ja sijaisperheen välillä. Perhehoitaja kokoaa tietoja sijoitettavasta lapsesta ja saa sijoittavalta sosiaalityöntekijältä tiedokseen mm. sijoituspäätöksen, viranomaislausunnot ja lääkärinlausunnot. Tietojen jakamisen lisäksi on tärkeää luoda yhteiset pelisäännöt sijaishuollon toteuttamisesta. Se, että osapuolilla on yhteinen näkemys sijoituksen tavoitteista ja hoidon toteuttamisesta, auttaa kaikkia toimimaan saman tavoitteen eteen.

Siirtymävaiheessa tarkistetaan lapsen asiakassuunnitelma, jota suositellaan täydennettäväksi hoito- ja kasvatussuunnitelmalla sekä mahdollisesti vanhempien kuntoutussuunnitelmalla. Jatkossa asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa ja lain mukaan vähintään kerran vuodessa (LsL 30§).

7.7. Hoito- ja kasvatusprosessi

Hoito- ja kasvatusprosessin päämääränä on, että perhehoitaja hahmottaa lapsen elämän kokonaisuuden sekä oman roolinsa siinä ja toimii aktiivisesti yhteistyössä lapselle tärkeiden ja läheisten ihmisten kanssa sekä muiden ammattilaisten kanssa. Yhteistoiminnalla turvataan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti.

Lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja kasvuolojen järjestämisessä tulee noudattaa, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä on säädetty. Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

Vaurioitavissa oloissa eläneen lapsen ja nuoren monipuolinen tukeminen on hoito- ja kasvatusprosessiin kuuluva perustehtävä. Lasten taustat ja tuen tarpeet vaihtelevat paljon, joten sijoitetulle lapselle räätälöidään yksilöllisiä tarpeita vastaava ja lapsen kehityksen mukaan päivittyvä suunnitelma tukipalveluista. Lapsen arki sijaishuollossa tulee järjestää lapsilähtöisesti.

Lapsilähtöisyys sijaishuollossa tarkoittaa sitä, että

1. lapsi on arvokas. Lapsi ja lapsen elämän tukeminen ovat korkealla sijalla arvo- ja käytännön valinnoissa myös konkreettisesti, eivät vain teoriassa.

2. lapsen kehitystarpeet tunnetaan. Lapsen ydintarpeista, kehityksen vaiheista ja ikäkauden mukaisista keskeisistä tarpeista on hyvä käsitys. Lapsi on ensisijaisesti kehittyvä lapsi, vaikka hän olisi lastensuojeluasiakas tai hänellä olisi diagnooseja ja oireita. Lapsen elämänvaiheiden ja ihmissuhteiden ainutkertaisuus ymmärretään.
3. vuorovaikutus ja arki hoitavat. Jatkuva kehitystarpeisiin ja -viiveisiin vastaava vuorovaikutus vaikuttaa korjaavasti kehitykseen. Arjen yhteiselämä ja kaikki valitut toimintatavat ovat hoidollisen prosessin osia.
4. sijaishuolto järjestetään lasten tarpeiden mukaan. Vanhemmat tai muut hoitajat pystyvät erottamaan lapsen tarpeet omista tarpeistaan ja vastaamaan lapsen tarpeisiin. Sijaishuoltoa järjestetään lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla monimuotoisesti. Teoriat, kustannukset tai aikuisten omat päämäärät eivät ensisijaisesti ohjaa ratkaisuja.

Oleellinen osa perhehoidon laadukkuutta on prosessin jatkuva ja systemaattinen arviointi, jonka tarkoituksena on

- Ø kuvata lapsen ja nuoren kasvua, hyvinvointia ja elämää suhteessa sijoituksen tavoitteisiin
- Ø ohjata osapuolia suuntaamaan toimintaansa yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lastensuojelutyö on kaikissa osa-alueissaan vaativa työkenttä, mistä johtuen hoitoprosessin laadun turvaaminen haastaa myös perhehoitajat tekemään jatkuvaa arviota ja kehittämistyötä omien valmiuksien kanssa. Huomioitavaa on, että ennakoivalliseen osallistumiseen ei vähennä tai poista monipuolisen tuen tarvetta sijoituksen jälkeen.

Hoito ja kasvatusta sijaishuollossa

- Sijaishuollossa kuunnellaan lasta niin, että hän kokee tulevansa ymmärretyksi.
- Sijaishuollossa lasta kohdellaan arvostavasti.
- Lasta kohdellaan siten, että hän voi tuntea itsensä hyväksytyksi, lapsi saa osakseen ymmärtämistä, turvaa ja hellyyttä.
- Lapselle luodaan tilanteita, joissa hän voi saada onnistumisen kokemuksia ja pystyy rakentamaan myönteistä kuvaa itsestään ja osaamisestaan.
- Lasta autetaan tunnistamaan omia ja muiden tunteita ja ilmaisemaan itseään.
- Lasta autetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita
- Sijaisvanhemmat omalla esimerkillään ohjaavat lasta selvittämään ristiriitoja ja erimielisyyksiä sekä pyytämään ja antamaan anteeksi.
- Huolehditaan lapsen perushoidosta: vaatetus, ruokailu, lepo, hygienia, terveys, liikunta, siisteys
- Opetetaan lapselle taloudellisuutta ja rahan käyttöä.
- Lapselle taataan hänen fyysinen, psyykinen, emotionaalinen, seksuaalinen turvallisuutensa ja luodaan turvalliset olosuhteet.
- Lapselle opetetaan rajojen, sääntöjen ja sopimusten tekemistä ja noudattamista siten, että hän oppii kantamaan vastuuta itsestään ja luomaan rajat omalle toiminnalleen.
- Lapselle on tärkeää aikuisen läsnäolo ja lasta kannustetaan harrastuksissa, koulunkäynnissä, kuntoutumisessa ja ylipäättään kaikessa tasapainoisen tulevaisuuden mahdollistavissa valinnoissa.

Lapsen kasvun turvaaminen sisältää lapsen hengen ja terveyden turvaamisen ja siihen liittyvän valvonnan tarpeen, jotka vaihtelevat eri ikäkausina ja riippuvat lapsen kehitystasosta ja henkilökohtaisista kyvyistä. Puhelimen käytön rajoittaminen hyväksyttävänä kasvatuksellisena toimenpiteenä voi tulla kyseeseen esim. yöaikaa riittävän levon turvaamiseksi, koulunkäynnin tai läksyjenteon rauhoittamiseksi tai perheen yhteiseen toimintaan osallistuttaessa (esim. yhteinen juhla, ruokailutilanne). Jos puhelimen käyttöä joudutaan merkittävästi rajoittamaan, saattaa tämä muodostaa esteen yhteydenpidolle läheisiin. Tilanteesta on tärkeä keskustella lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Mikäli internetin käyttö tai pelaaminen on lapselle haitallista, on sosiaalityöntekijän kanssa hyvä keskustella sopivasta käytön määrästä lapsen ikä, kehitystaso ja arjen rutiinit huomioiden. Perhehoitaja määrittelee perheen arjessa peliajat ja huolehtii näihin liittyvien ikärajojen noudattamisesta.

7.8. Jälkihuoltoprosessi

Jälkihuollon tarkoituksena on turvata nuoren suunnitelmallinen siirtyminen itsenäiseen elämään. Valmistelutyön tavoitteena on hahmottaa nuoren uuden elämänvaiheen kokonaisuus ja kirjata se suunnitelmaksi nuoren ja hänelle tärkeiden ihmisten kanssa. Nuorta tuetaan hänen tarpeidensa ja toiveiden mukaan kaikilla hänen elämänsä osa-alueilla. Sijoittaja tukee nuoren tärkeitä elinikäisiä ihmissuhteita ja toimii nuoren tärkeiden ja läheisten ihmisten kanssa niin, että he pystyvät tukemaan nuorta jälkihuollon aikana ja sen päätyttyä.

Jälkihuolto voidaan toteuttaa perhehoitona siten, että nuori jatkaa 18 vuotta täytettyään asumistaan sijaisperheessään. Täysi-ikäistyneelle 18-24-vuotiaalle nuorelle, joka pääsääntöisesti tai kokonaan asuu itsenäisesti, voidaan myös tarjota ympäri- tai osavuorokautista perhehoitoa siirtymävaiheesta aiheutuvan psyykkisen kuorman keventämiseksi, sijaishuollossa syntyneen verkoston vahvistamiseksi ja ihmissuhteiden säilyttämiseksi sekä aikuistumisen ja siihen liittyvien taitojen tueksi.

8. Perhehoitoa määrittelevät suunnitelmat ja sopimukset

Tämä toimintaohje keskittyy vain toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon.

8.1. Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma.

Avohuollon asiakassuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat

- Lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve
- Ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan
- Palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan
- Arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan
- Asianosaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä
- Sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän henkilökohtaiset tapaamiset

Kun asiakassuunnitelmaa tehdään, on pyrittävä löytämään sellaisia tukemisen ja auttamisen muotoja, jotka asiakkaat itse hyväksyvät ja joista kokevat olevan apua. Näiden tuki-

muotojen etsimiseen kannattaa panostaa, sillä asiakkaille sopivien tukimuotojen löytymisen voi olla polku huostaanoton välttämiseen.

Sijaishuollon asiakassuunnitelmaan edellä mainittujen asioiden lisäksi kirjataan

- sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet
- erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle
- erityisen tuen ja avun järjestäminen lapsen vanhemmille, huoltajille tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille
- miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa
- miten lapsi voi riittävästi tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista
- miten tietojen antaminen lapselle toteutetaan
- lapselle maksettavat käyttövarat
- miten otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Huostaanotetun lapsen vanhemmille on lisäksi laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa.

Jälkihuollossa olevan nuoren asiakassuunnitelmaan kirjataan

- jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet
- erityisen tuen ja avun järjestäminen nuorelle sekä hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille
- jälkihuollon toteuttamistavat, joita ovat mm. nuoren taloudellinen tukeminen, asunon järjestäminen, koulutuksen tukeminen, terapiapalvelujen ym. järjestäminen sekä harrastusten tukeminen.

Asiakassuunnitelman tekemiseen osallistuvat lapsen ja nuoren vanhemmat (tai läheiset), perhehoitajat ja eri viranomaiset sekä lapsi itse riippuen iästä ja kehitystasosta. Sosiaalityöntekijän on huolehdittava siitä, että edellytykset biologisen perheen ja perhehoitajien väliselle rakentavalle yhteistyölle ovat hyvät. Tämä on edellytyksenä sijoituksen onnistumiselle ja lapsen kiintymiselle häntä hoitaviin aikuisiin.

Asiakassuunnitelma päivitetään avohuollon määräaikaissä sijoituksissa kolmen kuukauden välein ja pitkissä sijaishuollon sijoituksissa vähintään kerran vuodessa. Asiakassuunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina tilanteen tai olosuhteiden oleellisesti muuttuessa tai muun tarpeen niin vaatiessa. Suositeltavaa on, että kulloinkin laadittavaan asiakassuunnitelmaan kirjataan valmiiksi seuraavan tarkistamisen ajankohta. Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisillä hoito- ja kasvatussuunnitelmilla, jotka konkretisoivat asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet arkipäivän tavoitteiksi ja kuvaa yksityiskohtaisesti sen, miten lapsen tarpeisiin vastataan. Suunnitelmaa seurataan, päivitetään ja tarkistetaan suhteessa arjen sujumiseen sekä asiakassuunnitelmaan.

Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Jos yhteydenpidosta ei päästä sopimukseen, tehdään valituskelpoinen päätös yhteydenpidon rajoittamisesta.

8.2. Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimussuhteinen perhehoito perustuu kunnan ja perhehoitajan väliseen sopimukseen hoitosuhteeseen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoitoon sijoitettavan osalta erikseen ennen perhehoitoon sijoitusta. Toimeksiantosopimuksen liitteeksi kuuluu asiakassuunnitelma, jolla on suora vaikutus mm. perhehoitoon sijoitetun hoidettavuuden määrittelyyn ja siten myös hoitopalkkion suuruuteen. Perhehoitajien tuen tarpeet määrittyvät myös pitkälle asiakassuunnitelman perusteella.

Toimeksiantosopimus tehdään myös lyhytaikaisen perhehoidon muodoissa (päivystysperhe- ja sijaishoitotoiminta sekä avohuollon sijoitukset) jokaisesta lapsesta erikseen.

Toimeksiantosopimuksen allekirjoittavat molemmat puoliset. PRIDE-valmennukseen osallistuneet perheet ovat toimittaneet sijaishuoltoyksikön sosiaalityöntekijälle nähtäväksi rikosrekisterilain mukaisen rikosrekisteriotteen. Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä kunta varmistaa sijaishuoltoyksikön sosiaalityöntekijältä ja/tai perhehoitajalta, että valmennuksen aikana esitetty rikosrikosrekisteriote ei ole kuutta kuukautta vanhempi. Mikäli ote on puolta vuotta vanhempi, toimittaa perhehoitaja sijoittavan kunnan nähtäväksi uuden rikosrekisteriotteen. Ote palautetaan perhehoitajalle eikä siitä saa ottaa kopioita.

Tulkinnalle sopimisasioissa ei jätetä tilaa. Sanontoja ”tarvittaessa”, ”tarpeen mukaan”, ”voidaan” on hyvä välttää. Toimeksiantosopimusta tarkistetaan sijoituksen aikana hoidon kestoa tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä silloin, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta. Tarkistamisesta on aina käytävä neuvottelu, kun toinen osapuoli sitä vaatii. Sopimus on molempia osapuolia sitova eikä sopimusta voida muuttaa sopimuksen voimassaoloaikana yksipuolisesti. Jos neuvottelun jälkeen ei löydy yhteisymmärrystä, voimassaolevaa sopimusta tulee noudattaa normaalisti. Ellei entisillä ehdoilla haluta jatkaa, voi kumpi tahansa osapuoli irtaantua sopimuksesta irtisanomalla toimeksiantosopimus.

Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan. Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Toimeksiantosopimuksen myötä perhehoitajalla on mahdollisuus kerryttää toiminnastaan eläkettä ja perhehoitaja on lakisääteisen tapaturmavakuutuksen piirissä.

Valtakunnallisessa käytössä oleva Perhehoitoliiton tekemä toimeksiantosopimus pohja löytyy sijaishuoltoyksikön nettisivuilta: Kaarinan kaupunki à Sosiaalipalvelut à Sijaishuoltoyksikkö Tammi à Lomakkeet à Toimeksiantosopimus pohja.

8.2.1. Toimeksiantosopimuksen sisältö

Toimeksiannon perustana olevassa toimeksiantosopimuksessa tulee Perhehoitolain mukaan sopia:

- perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta,

- perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta,
- perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta,
- hoidon arvioidusta kestosta,
- perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta,
- perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta,
- toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta,
- tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista sekä yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.

8.2.2. Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Ellei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, voidaan toimeksiantosopimus irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Irtisanominen tehdään kirjallisesti. Irtisanomisajan laskeminen alkaa tiedoksisaantipäivästä. Irtisanomisajalta maksetaan hoitopalkkio riippumatta siitä, asuuko lapsi perhehoitajan luona. Kulukorvaus maksetaan vain niiltä ajoilta, jolloin lapsi asuu perhehoitajan luona.

Mikäli perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus ohjauksen avulla. Toiminnassa havaituista puutteista tai epäkohdista on keskusteltava heti yhdessä sekä lapsen että perhehoitajien kanssa. Perhehoitajilla on mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tilanteesta sekä tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi siten kuin yhdessä sovitaan. Kokonaistilanteen selvittämiseksi on syytä kartoittaa myös vanhempien sekä muiden viranomaisten näkemyksiä tilanteesta. Asioiden välitön ja avoin selvittäminen luo edellytyksiä keskinäisen luottamuksen säilymiselle sekä nopealle tilanteisiin puuttumiselle. (ks. kohta 6. Perhehoidon valvonta)

Jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa heti.

Toimeksiantosopimuksen irtisanomiseen/purkamiseen liittyvä ilmoituspohja löytyy Tammen nettisivuilta: Kaarinan kaupunki à Sosiaalipalvelut à Sijaishuoltoyksikkö Tammi à Lomakkeet.

9. Perhehoidon korvaukset

Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota, kulukorvausta, käynnistämiskorvausta sijoituksen alussa ja matkakustannusten korvauksia. Hoitopalkkion määrää tarkistetaan kalenterivuosittain vuoden alusta työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkaker-toimella. Vuoden 2022 alusta alkaen hoitopalkkioita korotetaan 2,46 %. Kulukorvauksen ja käynnistämiskorvauksen määrää tarkistetaan myös kerran vuodessa samasta ajankohdas-ta lukien. Tarkistusperusteena on elinkustannusindeksin vuosimuutos. Vuoden 2022 alusta kulukorvausten ja käynnistämiskorvauksen määrää nostetaan 3,13 %.

Tammikuussa voimaan tulevat indeksikorotukset ovat lakisääteisiä ja automaattisesti tehtäviä.

9.1. Hoitopalkkio

Perhehoidosta maksettavan hoitopalkkion tulee vastata lapsen hoidettavuuteen, hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen sekä toiminnan luonteeseen. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa ja se kerryttää eläkettä. Hoitopalkkio voidaan maksaa molemmille puolisoille jaettuna tai vain toiselle puolisoista. Tilanne on harkittava perhehoitajan verotukselliset ja eläkeseikat huomioiden.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa palkkio määritetään läsnäolon mukaan päiväperusteiseksi, jolloin lyhytaikaisen hoidon erityisyys ja vaativuus otetaan huomioon palkkiota korottavina tekijöinä.

Ellei toimeksiantosopimuksessa ole muuta sovittu, lapsen muuttaessa pois perhehoidosta (perheen jälleen yhdistäminen, sijaishuoltopaikan muutos, itsenäiseen asumiseen siirtyminen tai toimeksiantosopimuksen lakkaaminen) päättyy hoitopalkkion maksu irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Mikäli toimeksiantosopimuksessa on sovittu korvausten maksun päättymisestä samaan aikaan kuin muutoskin tapahtuu, maksetaan hoitopalkkio sen kuukauden loppuun, jona aikana muutos on tapahtunut.

Palkkiota maksetaan enintään siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Mikäli nuoren jälkihuolto ja asuminen järjestetään tämän jälkeen perhehoitona, tehdään uusi toimeksiantosopimus.

9.1.1. Määräytymisen perusteet

Hoitopalkkion määrä perustuu lapsen hoidettavuuteen, jolla viitataan lapsen toimintakykyyn, hoidon sitovuuteen ja yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Palkkiosta neuvoteltaessa on aina määriteltävä perhehoidon sisällöllinen vaativuus:

- Onko hoitotyö erityisen vaativaa ja sitovaa?
- Vaatiiko hoito yhtämittaista huolenpitoa, avustamista ja silmälläpitoa?
- Edellyttääkö työ perhehoitajalta erityisiä valmiuksia, kokemusta, asiantuntemusta tai ammattikoulutusta?
- Vaatiiko huolenpito yöllisiä hoitotoimenpiteitä?
- Mitä hoidettavan vaikeavammaisuus tai sairaus (liikuntavamma, aistivamma, vaikea psyyken vamma, epilepsia) edellyttävät perhehoitajalta?
- Miten lapsen haastava käyttäytyminen ja lastensuojelun ei-diagnosoidut, mutta vaativat hoidon tarpeet vaikuttavat hoitoisuuteen ja perhehoidon sisältöön?
- Vaatiiko hoitotyö perhehoitajan kotona olemista, minkä vuoksi ei voi käydä kodin ulkopuolella töissä?
- Kuinka laajoja ovat lapsen asioissa toimivat yhteistyöverkostot ja kuinka vaativaa on niiden ylläpito?

Hoidon vaativuus ja sitovuus eivät aina ole todettavissa ja arvioitavissa perhehoidon alkamisaikana ja toimeksiantosopimusta tehtäessä. Siksi on tärkeä sopia, milloin hoidon vaativuutta ja sitovuutta sekä sopimusta tarkistetaan ensimmäisen kerran (esim. 2-3 kk kuluttua).

Palkkiota alentavana seikkana ei voi pitää esim. lapsen päiväkodissa tai koulussa olemista, koska perhehoitajalla on ympärivuorokautinen vastuu sijoitetusta.

Perhehoitoon sijoittavilla lapsilla on erilaisia traumaattisia kokemuksia ja lapsi saattaa tarvita sijoituksen eri vaiheissa erityistä tukea ja hoitoa. Lapsen tilanne voi edellyttää perhehoitajan jäämistä pois ansiotyöstä mahdollistaakseen lapsen hoidon kotona. Perhehoidon toimintaedellytysten parantamisen ja asianmukaisten, tarpeen mukaan korotettujen hoitopalkkioiden kautta voidaan näihin haasteisiin vastata.

Tässä toimintaohjeessa hoitopalkkioiden määrät on jaettu neljään luokkaan: vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio, perus-, korotettu ja erityishoitopalkkio. Palkkioiden määrät löytyvät myös liitteestä toimintaohjeen lopusta.

9.1.2. Vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio

Hoitopalkkion vähimmäismäärä on **1.1.2022 lukien 847,24 euroa** perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa.

Hoitopalkkio voidaan sopia maksettavaksi säädetyn vähimmäismäärän mukaisesti silloin, kun perhehoitoon sijoitettu ja/tai jälkihuollossa on

- 18-24-vuotias nuori
- alle 18-vuotias nuori, joka asuu opiskelija-asuntolassa tai opiskelupaikkakunnalla ja käy viikonloppuisin sijaisperheessä. Vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio maksetaan opiskelukuukausilta eli syyskuu-toukokuu. Kesälomakuukausilta, jolloin nuori asuu sijaisperheessä, maksetaan perushoitopalkkio.
- alle 18-vuotias nuori on varusmies- tai siviilipalvelusta suorittamassa ja käy viikonloppuisin sijaisperheessä.

9.1.3. Lyhytaikaisen perhehoidon hoitopalkkiot

Suunnitelmallinen avohuollon sijoitus: **54 euroa/päivä/lapsi**

Kiireellisenä avohuollon tukitoimenpiteenä tehty sijoitus: **65 euroa/päivä/lapsi**

Päivystysperhehoito: **65 euroa/päivä/lapsi.**

Perhe perheessä –sijoitus: **65 euroa/päivä/henkilö.**

9.1.4. Perushoitopalkkio

Sijaisperheessä asuvan alle 18-vuotiaan lapsen / nuoren hoidosta maksetaan perhehoitajalle perushoitopalkkio **1382 euroa/kk/lapsi**, mikäli perusteita palkkion korotukseen ei ole. Kodin ulkopuolella täysi- tai osa-aikaisesti ansiotyössä olevalle perhehoitajalle maksetaan perushoitopalkkio.

9.1.5. Korotettu hoitopalkkio

Perushoitopalkkiota korotetaan, kun lapsen hoivan ja huolenpidon tarve poikkeaa normaalista kehitysiästä ja lapsi vaatii hoitoa enemmän kuin sijaishuollossa oleva lapsi keskimäärin. Korotettua hoitopalkkiota **2072 euroa/kk/lapsi** maksetaan sijoituksen jälkeisen ensimmäisen vuoden ajan, jolloin perhehoitajan edellytetään jäävän kotiin. Lisäksi sitä käytetään kun

- lapsen iän, sairauden tai vammaisuuden vuoksi kokoaikaisen valvonnan ja perhehoitajan jatkuvan läsnäolon tarve on normaalia suurempi
 - lapsen tarvitsema ylimääräinen ja yhtämittäinen hoito on erityisen sitovaa (esim. lapsella on jatkuvasti ja määrällisesti paljon hoito- tai kuntoutuskontakteja tai –käyntejä tai hän vaatii jatkuvaa valvontaa tai hoitoa esim. yöaikaan terveys- ja turvallisuussyistä)
- perhehoitajan edellytetään jäävän sijoituksen eri vaiheissa asiakassuunnitelman mukaisesti pois ansiotyöstä mahdollistaakseen lapsen hoidon kotona.

Hoitopalkkiota voidaan korottaa yhteisestä sopimuksesta enintään vuoden määräajaksi, kun lapsen tilanteen tuntevat sosiaalityöntekijät arvioivat lapsen hoitoisuusperusteiden täyttyvän perhehoidossa saatua tietoa ja tarvittaessa asiantuntijalausuntoja hyödyntäen. Vuoden määräajan jälkeen siirrytään perushoitopalkkioon tai korotetun hoitopalkkion maksua jatketaan edelleen vuosi kerrallaan työntekijöiden arvioiden pohjalta.

Mikäli lapsi saa Kelan vammaistukea, peritään vammaistuki kunnalle, joka kerryttää summasta itsenäistymisvaroja lapselle.

9.1.6. Erityishoitopalkkio

Hoitopalkkiota korotetaan perushoitopalkkiosta erityishoitopalkkioksi **2762 euroa/kk/lapsi** kun

- lapsi tarvitsee erityisen vaativaa, sitovaa, ympärivuorokautista huolenpitoa, avustamista ja hoitoa sekä valvontaa (jatkuva silmälläpito)
- lapsi on vaikeavammainen ja/tai muuten sairauden vuoksi runsasta hoitoa tarvitseva (lääkärin tai asiantuntijan lausunto)
- lapsella vaikea kriisi- tai traumakokemus, joka aiheuttaa viivettä iänmukaisessa kehityksessä (asiantuntijan lausunto)
- lapsen/nuoren vaikeahoitoisuudesta (esim. vaikeat käytöshäiriöt, psyykkiset oireilut) on asiantuntijalausunto
- lasta on valvottava kohtausten ja/tai lääkityksen vuoksi
- lapselle tulee äkillisiä muutoksia huonompaan suuntaan voinnissaan
- lapsen kuntoutuksesta aiheutuva rasite on poikkeuksellisen suuri
- sijaisvanhemmilla on velvollisuus osallistua lapsen hoitoa tukeviin ryhmätoimintoihin
- lapsi saa Kelan ylintä vammaistukea
- sijaisperheellä on valmiudet vastata erityishoidon tarpeeseen
- perhehoito korvaa lapsen laitoshoidon.

Hoitopalkkiota voidaan korottaa yhteisestä sopimuksesta enintään vuoden määräajaksi, kun lapsen tilanteen tuntevat sosiaalityöntekijät ja asiantuntijat tai asiantuntijaryhmät arvioivat lapsen erittäin vaikeahoitaiseksi myös perhehoidon kautta saatua tietoa hyödyntäen. Erityishoitopalkkio on sidoksissa lapsen hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen, ei lapsen ikään.

Mikäli lapsi saa Kelan vammaistukea, peritään vammaistuki kunnalle, joka kerryttää summasta itsenäistymisvaroja lapselle.

9.2. Kulukorvaus

Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus eli kulukorvaus. Vuonna 2022 **0-12- vuotiaiden kulukorvaus on 690 euroa/kk/lapsi ja 13–17-vuotiaiden 828 euroa/kk/lapsi.**

Lyhytaikaisissa sijoituksissa (suunnitelmallinen avohuollon sijoitus, kiireellinen avohuollon tukitoimenpiteenä tehty sijoitus, päivystysperhehoito) korvataan perhehoitajalle **42 euroa/päivä/lapsi.**

Perhe-perheessä sijoituksista korvataan **42 euroa/päivä/henkilö.**

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön:

1. Ravintomenot
2. Tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata. Kulukorvaus sisältää tavanomaiset, esim. infektiosairauksiin liittyvät käsikauppalääkkeet ja tilapäiseen sairastamiseen liittyvät reseptilääkekulut, terveyskeskusmaksut, poliklinikkamaksut, lääkärinpalkkiot ja matkakulut
3. Pesuaineet ja hygienia
4. Asunnon käytöstä aiheutuvat menot: sähkö, lämmitys, vesi, jätehuolto, kodin puhtaanapito, kodin kiinteistön korjaus, ja irtaimiston kulumisen sekä nuoren opiskelupaikkakunnalla tai opiskelija-asuntolassa asumisesta aiheutuvat kulut siltä osin, mitä asumistuki ja muut etuudet eivät kata
5. Vaatteet ja vaatteiden huollosta aiheutuvat kustannukset
6. Virkistys-, lomanvietto- ja harrastusmenot. Virkistysmatkoihin ja lomanviettoon sisältyvät koko perheen matkat matkalippuineen, yöpymisineen, kilometreineen ja parkkimaksuineen sekä muut tavanomaiset virkistysmatkat lähialueilla, elokuva- ja teatteriliput ja muut pääsyliput. Kulukorvaus kattaa tavanomaisista harrastuksista ja harrastusvälineistä (esim. koululiikuntavälineet) aiheutuvat kulut sekä harrastuskuljetukset.
7. Lapsen tai nuoren omaan käyttöön annettavat käyttövarat
8. Omalla autolla ajettujen, tavanomaiseen perhehoidon arkeen kuuluvien ajojen matkakustannukset
9. Puhelin ja liittymään liittyvät maksut
10. Vakuutukset: sijoittaja edellyttää perhehoitajan ottavan laajennetun kotivakuutuksen vahinkojen varalta. Kunta on korvausvelvollinen, jos lapsen aiheuttamia aineellisia vahinkoja ei korvata lapsen / perheen vakuutuksesta.

Sijaisperheet eivät anna ns. ruokarahaa lapsen biologisille vanhemmille tapaamisten yhteydessä.

Kulukorvausta ei vähennetä perhehoitajalle maksettavan lapsilisän perusteella. Kulukorvausta ei myöskään alenneta, mikäli sijaisperhe vastaa opiskelun aikaisista kuluista toisella paikkakunnalla.

Kulukorvaukseen luettavia kustannuksia ei perhehoidon päättymisen jälkeen enää muodostu, joten kulukorvaus maksetaan lapsen/nuoren muuttopäivään saakka.

Vähimmäismääräinen tai sitä pienempi kulukorvaus

Kulukorvauksen vähimmäismäärä on **1.1.2022 lukien 437,44 euroa** perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. Tämä voi tulla kyseeseen esim. kun

- perhehoidossa on 18-24-vuotias nuori. Nuoren omaa avustamista voidaan harkita jälkihuollon aikana toimeentulotuella (esimerkiksi suuret matkakulut).
- alle 18-vuotias nuori on suorittamassa asevelvollisuuttaan, siviilipalvelusta tai opiskelee toisella paikkakunnalla ja käy viikonloppuisin sekä lomillaan sijaisperheessä eikä sijaisperhe vastaa opiskelusta aiheutuvista kuluista toisella paikkakunnalla.
- alle 18-vuotias nuori on pitkäaikaisessa (yli 6 kk) työsuhteessa perhesijoituksen aikana. Tuolloin tehdään yksilöllinen suunnitelma siitä, mistä kuluista ja hankinnoista nuori vastaa itse (huomioitavia seikkoja ovat esim. työmatkakulut, käyttövarat, vaatteet, autokoulumenot ja toimeentulo). Sosiaalityöntekijä tekee sijaisperheen ja nuoren kanssa yhdessä suunnitelman sijaisperheelle maksettavan kulukorvauksen vähentämisestä. Kulukorvausta ei suoriteta, mikäli nuori kykenee elättämään itsensä.
- sijoitettavan sairaalahoito tai muu sovittu oleskelu muualla kuin sijaisperheessä kestää yli kuukauden, jolloin kulukorvaus kohdistuu kuluihin, jotka ovat olemassa sijoitettavan poissa ollessakin (asumiskulut, käyttövarat jne.)

9.3. Erytisten kustannusten korvaus

Toimeksiantosopimusta tehtäessä on tarkkaan selvitettävä, mitkä kustannukset katetaan kulukorvauksella ja mitkä korvataan erityiskuluina. Perhehoitaja ei ole sijoitettavaan henkilöön nähden elatusvelvollinen ja perhehoidossa olevan lapsen tulisi voida viettää mahdollisimman normaalia elämää myös suhteessa ikätovereihin.

9.3.1. Terapia ja terveydenhuolto

Kulukorvaus sisältää tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata. Kulukorvaus sisältää tavanomaiset ja satunnaiset, esim. infektiosairauksiin liittyvät käsikauppalääkkeet ja tilapäiseen sairastamiseen liittyvät reseptilääkkeet, terveyskeskusmaksut, poliklinikkamaksut, lääkärinpalkkiot ja matkakulut.

Kaikkiin terapioiden ja terveydenhoidon kuluihin tulee ensisijaisesti hakea Kelan korvauksia. Kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon aiheutuvat erityiset kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata ja joista on sovittu sosiaalityöntekijän kanssa etukäteen. Lapsen asioissa käytetään julkista terveydenhuoltopalvelua. Yksityisen terveyden-

huoltopalveluun liittyvistä kustannuksista on neuvoteltava sosiaalityöntekijän kanssa etukäteen.

Erikseen korvataan

- lapsen elämäntilanteen kannalta tarvittavat rokotukset sosiaalityöntekijän harkinnan mukaan
- pitkäaikaissairauteen liittyvät lääkärin määräämät reseptilääkkeet ja sairauden hoidon edellyttämät poliklinikkamaksut
- kohtuulliset kustannukset silmälaseista ja piilolinseistä,
- sovitut terapiasta aiheutuvat kulut (arviokäynnit)
- terapiaan ja terveydenhoitoon liittyvät matkakulut siltä osin, kun niihin ei saada korvausta Kelan kautta,
- muut ei-tavanomaisesti luokiteltavat terveydenhuoltomenot.

Terapiaan, terveyden- tai sairaudenhoitoon liittyvät pysyväisluonteiset tai pitempikestoiset kustannukset voidaan liittää maksettavaksi varsinaisen kulukorvauksen yhteydessä. Vaihtoehtoisina menettelytapoina voivat olla maksusitoumus, sijoittaja maksaa aiheutuneet kulut suoraan laskuttajalle tai perhehoitaja saa korvauksen kunnalta kuitteja vastaan.

9.3.2. Opiskelukulut

Kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset alle 25-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata.

Erikseen korvataan opiskelusta aiheutuvat ja sosiaalityöntekijän harkitsemat kustannukset, joita ei sivistystoimen tai Kelan kautta korvata.

Opintoraha on ensisijaisena etuutena tarkoitettu kattamaan opiskelusta aiheutuvat kustannukset. Käytännön ratkaisuihin sovitaan jokaisen nuoren kanssa yksilöllisesti lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Kun nuori asuu viikot opiskelupaikkakunnalla eikä sijaisperheelle makseta täyttä kulukorvausta, voidaan nuorta avustaa toimeentulotukinormia soveltaen ottaen tulona huomioon opintoraha ja asumislisä, menona yksinäisen perusosa. Taloudellinen tuki maksetaan asiakassuunnitelman mukaisesti joko perhehoitajalle tai nuorelle itselleen.

9.3.3. Harrastus, harrastusvälineet ja lomanvietto

Kulukorvaus kattaa tavanomaisista **harrastuksista ja harrastusvälineistä** aiheutuvat kulut. Erikseen korvattavista harrastuksista on sovittava etukäteen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, joka harkitsee yhdessä sijaisperheen kanssa, millaista harrastusta perhehoitajan on mahdollista tukea huomioiden harjoitusten määrät, sitovuuden, kuljettamiset ja harrastuksen kokonaiskustannukset.

Aikaisemmin käytössä ollut ja lapsen yhdessä perhehoitajan kanssa vietetystä lomasta aiheutuneita kustannuksia korvannut 500e/lapsi/vuosi maksetaan v. 2022 kulukorvauksen yhteydessä (42e/kk/lapsi). Tämän lisäksi lapsen passin hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan.

9.3.4. Muut jatkuvaluonteiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset

Päivähoitokulut maksaa sijoittava kunta. Perhehoitajalle ei määritellä päivähoitomaksua sijoitetun lapsen osalta.

Koululaisen iltapäivähoidosta aiheutuvat kustannukset hoidetaan ensisijaisesti myöntämällä maksuvapautus palvelusta.

9.4. Matkakustannusten korvaus

Lyhytaikaisissa sijoituksissa matkakustannuksia korvataan perhehoitajalle kaikilta niiltä osin, joihin sijoittaja edellyttää perhehoitajan lasta kuljettavan (päivähoitoon, kouluun, tapaamisiin, tutkimuksiin yms.).

Pitkäaikaisissa sijoituksissa matkakustannusten korvausta maksetaan perhehoitajalle tilanteissa, jotka liittyvät lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämiseen liittyviin neuvotteluihin ja perhetapaamisiin. Lapsen terapiaan ja terveydenhoitoon liittyvät matkakulut korvataan siltä osin, kun niihin ei saada korvausta Kelan kautta.

Perhehoitajille korvataan matkakulut todellisen suuruisina tai omaa autoa käytettäessä **0,46 e/km** mukaisesti. Matkakulujen korvaamisesta sovitaan asiakassuunnitelmassa. Tavallisia lapsen ja perheen arkeen tai lasten harrastuksiin liittyviä matkoja ei korvata eikä kyydissä olevista lisämatkustajista makseta lisäsenttejä.

9.5. Käynnistämiskorvaus

Perhehoitajalle maksetaan perhehoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista korvausta jokaisen pitkäaikaisen hoitosuhteen alkaessa. Käynnistämiskorvauksen enimmäismäärä on **1.1.2022 lukien 3106,53e** perhehoidossa olevaa henkilöä kohti.

Enimmäismäärään saakka voidaan korvata lapsikohtaisesti mm.

- asuntoon kohdistuvat pienet välttämättömät korjaus- ja muutostyöt (esim. kaiteiden tai turvaporrettien asennus, joita ei korvata vammaispalvelulain perusteella, lapsen huoneen maalaaminen, tapetointi tms.)
- lapsen käyttöön tulevat tarpeelliset hankinnat (esim. sänky, kirjoituspöytä, vaatteet, oman huoneen sisustus), jotka jäävät lapsen omaisuudeksi.

Käynnistämiskorvaus maksetaan vuoden sisällä perhesijoituksen alkamisesta. Perhehoitaja laatii luettelon lapsen tarvitsemista tarvikkeista ja mahdollisista kodissa tehtävistä muutostöistä, jonka pohjalta käynnistämiskorvauksen määrästä sovitaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Käynnistämiskorvauksena tehdyt hankinnat (paitsi kulutustavarat, joiden käyttöikä on 3 - 5 vuotta) ovat sijoittavan kunnan omaisuutta. Kuoleentumisaika on 4 vuotta siten, että kunakin vuonna poistuu neljäsosa (25 %) hankinnan arvosta. Mikäli perhehoito lakkaa lyhyemmän ajan kuluessa, voidaan kohtuus ja tilanne huomioiden sopia kuoleentumattoman osan takaisinmaksusta tai esim. välineiden luovuttamisesta sijoitetun lapsen tai kunnan käyt-

töön. Sijoituksen päättyessä lapsen käyttöön jäävät ja hänen mukanaan kulkevat ikätason mukaiset tarpeelliset hankinnat.

Vammaisen lapsen tarvitsemat asunnon muutostyöt tai apuvälineet tulee ensisijaisesti hankkia vammaispalveluna tai lääkinnällisenä kuntoutuksena.

9.6. Perhehoidon keskeytyminen

Palkkion maksamisesta hoidon keskeytyksen ajalta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Perhehoitajan osallistuminen työhohjaukseen, koulutukseen tai vertaisryhmätoimintaan ei vaikuta hänelle maksettavan hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrään vähentävästi. Perhehoitaja saa lakisääteisen vapaansa ajalta normaalin hoitopalkkion ja kulukorvauksen. Lasten ja nuorten lyhyttä sairaalassaoloaikaakaan eikä vierailuja biologisten vanhempien luona lasketa perhehoidon keskeytykseksi.

9.6.1. Perhehoitajasta johtuva syy

Perhehoidon ei tarvitse keskeytyä perhehoitajan sairauden vuoksi, mutta tuolloin on osoitettava, miten perhehoito on hoidettu sairausloman aikana. Mikäli perhehoito jatkuu perhehoitajalla esim. puolison toteuttamana tai muilla järjestelyillä, perhehoitaja on oikeutettu sairauspäivärahaan sekä perhehoidon korvauksiin.

Perhehoitajan sairastuessa ja ollessa kykenemätön hoitamaan tehtävää enintään 3 vuorokautta, tilanteesta riittää oma ilmoitus lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Sairausloman jatkuessa yli 3 vuorokautta tarvitaan terveydenhoitajan tai lääkärin todistus.

Perhehoitajan ollessa sairauden vuoksi tilapäisesti kykenemätön hoitamaan tehtävänsä ja sijoittava kunta järjestää lapselle korvaavan hoidon, maksetaan perhehoitajalle hoitopalkkio ja kulukorvaus sairastumispäivältä ja yhdeksältä arkipäivältä. Perhehoitaja on oikeutettu saamaan sairauspäivärahaa omavastuuajan (sairastumispäivä + 9 arkipäivää) jälkeen verotettavien tulojensa perusteella laskettavan sairausvakuutusväivärahan suuruusena. Kulukorvauksesta vähennetään 1/3, kun hoidettava siirretään muualle hoitoon. Mikäli lapsen sovittu oleskelu muualla kuin sijaisperheessä kestää yli kuukauden, maksetaan vähimmäismäärän kokoinen kulukorvaus.

Edellytyksenä sairausajan perhehoidon korvausten maksamiselle on toimiminen perhehoitajana vähintään yhden kuukauden ajan ennen sairausloman alkua.

9.6.2. Perhehoitajasta riippumaton syy

Hoito voi keskeytyä perhehoitajasta riippumattomasta syystä, esim. lapsen pitkäkestoisen sairaalahoidon, laitoshoidon, pitkähköön omaisten luona oleskelun tmv. takia. Mikäli lapsen sairaalahoido tai muu sovittu oleskelu muualla kuin sijaisperheessä kestää yli kuukauden, maksetaan kulukorvausta kuluihin, jotka ovat olemassa sijoitettavan poissa ollessakin (asumiskulut, käyttövarat jne.) lakimääräisen vähimmäismäärän mukaan. Palkkiota määritettäessä on huomioitava, mitä perhehoitajalta edellytetään keskeytyksen aikana esim. yhteyden pitämisen, hoidon avustamisen ja hoitopaikan ylläpitämisen osalta. Sijoitettavan tulo- ja lähtöpäivää ei lasketa poissaolopäiviksi.

Perhehoitajan tulee ilmoittaa lasten asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle välittömästi palkkioiden ja korvauksien maksuperusteissa tapahtuneet muutokset. Ilmoitusvelvollisuus koskee erityisesti sijoitettujen lasten poissaloja, kuten sairaalajaksoa.

10. Perhehoitoon sijoitetun lapsen asema ja oikeudet

Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus

- **laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon, suojeluun ja tarpeita vastaavaan sijaishuoltopaikkaan**
- **hyvään kohteluun ja perheenjäsenen asemaan perhehoidossa**
- **pitää yhteyttä vanhempiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin**
- **tavata sosiaalityöntekijää riittävän usein**
- **saada tietoa omasta tilanteestaan ja esittää siitä mielipiteensä**
- **osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon sekä arjen elämään että palveluihin liittyvissä asioissa**

Lapsen oikeuksien toteutumisesta vastaavat sijoittajakunnan sosiaaliviranomaiset, perhehoitajat ja lapsen vanhemmat. Perhehoito tulee kyseeseen erityisesti silloin, kun henkilön tasapainoinen kehitys edellyttää kiinteitä ihmissuhteita ja pysyvän perheyhteisön antamaa tukea. Toimeksiantosuhteiselle perhehoidolle on ominaista, että sijoitetut lapset ja nuoret jakavat arkipäivää osallistuen perheen yhteisiin toimintoihin perheyhteisön jäsenenä.

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Perhehoidon tavoitteena on mm. edistää lapsen perusturvallisuutta niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Turvallisuusnäkökohdat huomioidaan jo ennakkovalmennuksessa kartoitettavien perhekodin olosuhteiden ja tilojen kautta. Lapsen psyykkistä turvallisuuden tunnetta lisäävät perhekodin perheenjäsenten yhdenvertaisuus, johdonmukaiset kasvatuseriaatteen ja toisia kunnioittava vuorovaikutus. Lapsella on oikeus saada osakseen ymmärtämystä ja hellyyttä. Lapsen alistaminen, ruumiillinen kurittaminen ja muu loukkaava kohtelu on kielletty. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta.

Lapselle tulisi välittyä tietoisuus siitä, että vanhemmat eivät ole hylänneet häntä ja ettei vanhemmista erottaminen johdu hänestä. Samoin lapsen tulee olla tietoinen siitä, että hänellä on oikeus pitää yhteyttä omiin vanhempiinsa ja muihin hänelle tärkeisiin henkilöihin sekä myös lupa kiintyä sijaisvanhempiansa. Lapselle on tärkeää tietää, että omat vanhemmat hyväksyvät sijoituksen ja että vanhempia tuetaan ja autetaan. Ajantasainen tieto vanhempien auttamistavoista keventää lapsen omaa huolehtimisesta kertyvää taakkaa ja vapauttaa voimavaroja kasvuun ja kehitykseen. Lapsi kokee olevansa arvostettu, kun hänen perhettään arvostetaan.

Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vieraillemalla sijaishuoltopaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhtey-

denpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. Sijoittajakunta tukee yhteydenpitoa taloudellisesti, jos vanhempien taloudellinen tilanne olisi este tapaamisille tai yhteydenpidolle sijoituksen aikana. Lapsen vanhemmille korvattavat taloudelliset kustannukset liittyvät matkoihin ja ruokakustannuksiin. Muita korvattavia kustannuksia voivat olla erilaiset yhteydenpidon aikana syntyvät harrastemenot yms. Lapsen matkakulut vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden luo korvataan asiakassuunnitelman mukaisesti.

Lapsen sisarusuhteiden vaalimiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. On pyrittävä siihen, että sisarukset sijoitetaan samaan paikkaan. Jos muut sisarukset asuvat vanhempiensa kanssa, on huolehdittava siitä, että perhehoidossa oleva lapsi voi säännöllisesti tavata sisarusiaan.

Lapsella on oikeus saada tietoa omasta tilanteestaan ja tavata sosiaalityöntekijäänsä kahden kesken riittävän usein. Tapaamisten tulee olla lapselle turvallisia sekä ulkoisilta puitteiltaan että kokemuksena. Käytettävien menetelmien ja välineiden tulee olla riittävän monipuolisia ja lapselle sopivia. Lapsella on oikeus omaan henkilökohtaiseen ja riittävään työskentelyaikaan. Lapsen pitää myös itse saada määritellä, mitkä asiat ovat hänen mielestään tärkeitä. Lapsella on oikeus saada tietoa ja palautetta siitä, miten työntekijä hänen tilanteensa näkee. Sosiaalityöntekijän tulee kertoa lapselle, millä edellytyksillä lapsen kerrotut asiat on luovutettava esimerkiksi vanhemmille tai sijaisvanhemmille. Tapaamisten toteuttaminen kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan.

Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö kirjataan lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Lapselle on selvitettävä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla sijoituksen syyt ja toimenpiteet, joihin hänen tilanteessaan on ryhdytty tai aiotaan ryhtyä. Lisäksi lapselle kerrotaan, miten yhteydenpito lapsen ja hänen läheistensä välillä järjestetään ja turvataan sijoituksen aikana sekä mitkä ovat lapsen kotiuttamiseen liittyvät edellytykset ja mahdollisuudet. Selvitys on annettava siten, että lapsi ymmärtää selvityksen sisällön ja merkityksen. Lapselle ei kuitenkaan saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lastensuojelun palvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Palveluiden ja etuuksien hakemisesta tulee aina neuvotella ja sopia tehtäväjaosta perhehoitajan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kesken. Vastuu erityisen tuen ja palveluiden organisoimisesta ja maksusitoumuksista on sijoittajalla, joka järjestää

palveluja yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa. Tällaisia palveluja ovat terveydenhuollon palvelut, erikoissairaanhoidon palvelut, koulupalvelut ja muut lapsen tarvitsemat palvelut. Sijoittavan tahon on otettava selvää sijoituskunnan palvelurakenteesta jo ennen lapsen sijoittamista ja näin ollen varmistua siitä, että palveluja on saatavilla. Palveluista ja tukitoimista on tehtävä valituskelpoinen päätös, johon on mahdollista hakea muutosta.

10.1. Käyttövarat

Kunnan tulee huolehtia, että lapselle annetaan hänen käyttöönsä kalenterikuukaudessa käyttövaroja henkilökohtaisten tarpeiden hoitamista varten. Käyttövarat sisältyvät perhehoitajalle maksettavaan kulukorvaukseen. Käyttövaroja maksetaan seuraavasti:

- alle 8-vuotta 18,80e/kk
- 8-11-vuotta 30,50e/kk
- 12-14-vuotta 42,20e/kk
- yli 15-vuotta 57,50e/kk

Lapselle maksettavia käyttövaroja ei ole tarkoitettu kattamaan lapsen koulunkäyntiä tai harrastuksia, vaan kyse on taskurahan luonteisista varoista. Käyttövaroja ei ole myöskään tarkoitettu käytettäväksi sellaisten hygieniatuotteiden hankkimiseen, joiden on katsottava kuuluvan osaksi kulukorvauksia.

Lapsella on oikeus itse päättää henkilökohtaiseen käyttöön saamistaan käyttövaroista ja opetella itsenäistä rahan käyttöä. Lapsen edunvalvoja (yleensä huoltaja) tai perhehoitaja eivät ole siten oikeutettuja määräämään varojen käytöstä. Käyttövarojen määrään ja maksamiseen ei vaikuta myöskään lapsen tai nuoren käyttäytyminen sijaishuoltopaikassa. Käyttövarojen määrää ei voida vähentää seuraamismenettelynä sopimattoman käyttäytymisen tai tekemättömien kotitöiden perusteella.

Perhehoitajan tulee pitää kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta ja siten huolehtia lapsen oikeusturvan toteutumisesta. Käyttövarojen maksut raportoidaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle vuoden lopussa käyttämällä joko sijoittavassa kunnassa käytössä olevaa lomaketta tai hyödyntämällä Tammen nettisivuilta löytyvää raportointilomaketta <https://kaarina.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut> à Sijais- huoltoyksikkö Tammi à lomakkeet. Lapsen edunvalvojalla (huoltaja tai määrätty edunvalvoja) on myös oikeus saada selvitys käyttövarojen maksamisesta sijaishuollon aikana.

10.2. Itsenäistymisvarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, sijais- huoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. (LsL 77§). Kyse on minimisäännöksestä, joten kunnalla on mahdollisuus varata lapsen tuloista enemmänkin kuin ohjeistetut 40 %. Kunta voi periä perhehoitoa saaneen eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka perhehoito kestää. Kunta ei voi periä itselleen perintöä, rikosvahinkotuloa tai vakuutuskorvausta. Perinnän edellytyksenä on, että kysymyksessä olevat korvaukset ovat tarkoitettuja lapsen hoitoon tai huoltoon ja ne maksetaan tätä

tarkoitusta varten. Tällä perusteella kertakaikkisena tulona lapselle maksettava ryhmähenkivakuutus voidaan ottaa huomioon itsenäistymisvaroja määrättäessä.

Itsenäistymisvaroja talletetaan kunnan avaamalle lapsen pankkitilille. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä sekä huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä sijoituksen aikana. Lapselle kertyneitä itsenäistymisvaroja ei voi käyttää osaksikaan perhehoidon kustannusten korvaamiseen.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle sijoituksen päättyessä tai itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla. Laki ei säätele tarpeellisen suuruisen itsenäistymisvaran enimmäismäärää, mutta itsenäistymisvaroja pitäisi varata ja maksaa aiheutumisperiaatteen mukaisesti eli todellisuudessa aiheutuvien, itsenäistymistä tukevien kustannusten mukaisessa laajuudessa.

10.3. Edunvalvonta

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ensisijainen velvollisuus on huolehtia perhehoidossa olevan lapsen oikeuksien ja edun toteutumisesta. Sosiaalityöntekijän tulee koko lastensuojeluprosessin aikana arvioida, onko lapselle tarpeen hakea lastensuojelun edunvalvojaa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä johtaa lastensuojeluprosessia, mutta hän ei voi käyttää lapsen puhevaltaa. On tärkeää muistaa, että edunvalvoja määrätään tiettyyn asiaan nimenomaan huoltajan sijaan käyttämään lapsen puhevaltaa, ei sosiaalityöntekijän tilalle. Edunvalvojan määrääminen ei vaikuta millään tavalla sosiaalityöntekijän lakisääteisiin velvoitteisiin suhteessa lapseen, tämän tapaamiseen, kuulemiseen ja mielipiteen selvittämiseen.

Lapselle tulee lastensuojeluasioissa määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos

- on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi toimia puolueettomasti tai muuten lapsen edun mukaisesti; ja
- edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi.

Lastensuojelun edunvalvojan tehtävänä on toimia lapsen puolueettomana edustajana käyttäen lapsen puolesta vastaavaa puhevaltaa kuin huoltajalla olisi siinä lastensuojeluasiassa, johon hänet on määrätty. Tuomioistuimen antamasta määräyksestä ilmenee, mikä on edunvalvojan toimivalta ja tehtävät lapsen asiassa. On mahdollista, että edunvalvoja määrätään koko lastensuojeluasiaan siihen saakka, kunnes lapsen lastensuojeluasiakkuus päättyy esim. täysi-ikäistymiseen. Edunvalvojalla on asiassa, johon hänet on määrätty, samat asianosaisen oikeudet kuin huoltajalla on yleensä. Tätä kautta hänellä on oikeus saada lasta koskevat asiakirjat ja käyttää lapsen puhevaltaa tämän asiassa. Edunvalvojaa tulee kuulla lasta koskevia päätöksiä tehtäessä. Edunvalvoja tapaa lasta ja tutustuu tämän

elämäntilanteeseen sekä osallistuu asiakassuunnitelman neuvotteluihin. Edunvalvoja huolehtii siitä, että lapsen mielipiteet ja toivomukset tulevat esille lastensuojelun työskentelyssä ja päätöksenteossa sellaisina kuin lapsi itse tuo ne esiin silloin, kun se on lapsen iän ja ilmaisukyvyn puolesta mahdollista.

Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhousviranomaisena toimiva digi- ja väestötietovirasto, sosiaalihuollosta vastaava toimielin tai huoltaja itse. Holhousviranomaisena toimiva digi- ja väestötietovirasto voi määrätä edunvalvojan, jos huoltaja ja sosiaalihuollosta vastaava toimielin ovat siitä yksimieliset. Muutoin edunvalvojan määrää yleinen tuomioistuin, ensiasteena käräjäoikeus. Edunvalvojan määräämisestä aiheutuneista kustannuksista sekä edunvalvojan palkkiosta ja kustannuksista vastaa se kunta, joka on vastuussa lastensuojelun järjestämisestä. Edunvalvojan on pidettävä kirjaa päämiehen varoista ja veloista sekä annettava vuositilitykset digi- ja väestötietovirastolle.

11. Lapsen huoltajan asema ja oikeudet

Lapsen vanhempien kanssa tehtävän työn tavoitteena tulee olla luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntyminen ja lapsen tasapainoisen kehityksen turvaaminen yhteistyössä. Vanhemmilla on tärkeä rooli auttaessaan lastaan sopeutumaan uuteen tilanteeseen, mutta he tarvitsevat myös itse tukea tässä tilanteessa. Vanhemmille on usein vaikeaa kohdata lapsensa kiintymisen sijaisvanhempiin tai muihin häntä hoitaviin tahoihin. Myös vierailut lapsen luona saattavat aiheuttaa voimakkaita tunnereaktioita. Lapsestaan luopumaan joutuneen vanhemman saattaa olla vaikeaa pitää yhteyttä lapseen johtuen omasta kriisitilanteesta, syyllisyydestä ja häpeästä. Jos vanhemmilla ei ole käsitystä oman vanhemmuutensa merkityksestä lapsen kehityksen kannalta, vanhempien saattaa olla mahdotonta toimia vanhemmuudessaan lasta tyydyttävällä tavalla. Oikea-aikaisella ja riittävällä kriisi-interventiolla on suuri merkitys sijoituksen onnistumisen kannalta. Tärkeää on tukea lapsen ja vanhemman suhdetta ja auttaa vanhempien ymmärtämään myös lapsen tilannetta sijaishuollossa. Vanhemman tukeminen vahvistaa mahdollisuutta hyvään yhteistyöhön. Perhehoitajien ja vanhempien toimiva rinnakkainen vanhemmuus luo lapselle jatkuvuuden ja turvallisuuden tunnetta.

Lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen **asiakassuunnitelma**, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveydenhuollon kanssa. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Suositeltavaa on, että kulloinkin laadittavaan asiakassuunnitelmaan kirjataan valmiiksi seuraavan tarkistamisen ajankohta. Asiakassuunnitelmaan on kuitenkin tarkistettava aina tilanteen tai olosuhteiden oleellisesti muuttuessa tai muun tarpeen niin vaatiessa.

Huostaanotettujen lasten vanhempien vertaistukitoiminnasta on saatu hyviä kokemuksia. Ohjattu **Voikukkia-ryhmätoiminta** tarjoaa vanhemmille mahdollisuuden jakaa tuntemuksiaan ja keskustella kokemuksistaan muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Käynnistyviä ryhmiä voi tiedustella sijaishuoltoyksiköstä.

Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen yhteydessä lapsen huolto ja hänen asioistaan päättäminen säilyvät kokonaan huoltajilla. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista.

Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Jos huoltaja vaatii avohuollon sijoituksen lakkauttamista eikä huostaanoton edellytyksiä ole, on avohuollon sijoitus lakkautettava heti. Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen aikana ei voida rajoittaa lapsen ja hänen huoltajansa välistä yhteydenpitoa eikä käyttää LsL:n 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä.

Sijaishuollon aikana lapsen vanhemmilla säilyvät huoltajan oikeudet ja velvollisuudet tietyin rajoituksin.

Vaikka lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, vanhempien **elatusvelvollisuus** ei lakkaa. Tulojen mukaan laskettava hoitokustannusten korvaus voidaan periä molemmilta vanhemmilta. Elatusmaksu määräytyy lapsen elatuksesta annetun lain mukaisesti.

Kun huostaanotetun lapsen asioita käsitellään eri viranomaisissa, ovat vanhemmat huoltajina **lapsen edustajia**. Sosiaalitoimella on oikeus tulla kuulluksi lapsen asioissa. Lapsen huoltajalla on huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana oikeus saada tietoa lapsensa asioista ja pitää lapseen yhteyttä. Päätettäessä esimerkiksi lapselle tehtävistä terveydenhuollon toimenpiteistä tai opetuksen järjestämisestä, on kaikissa tilanteissa pyrittävä hyvään yhteistoimintaan lapsen, huoltajan ja vanhempien kanssa. Ellei kyse ole esimerkiksi kiireellisestä terveydenhuollon toimenpiteestä, on eri vaihtoehdoista keskusteltava lapsen huoltajien ja lapsen kanssa. Lapsen huoltajat säilyvät huostaanotosta huolimatta lapsen edunvalvojina. Tästä johtuen vanhemmat voivat nostaa varoja alle 18-vuotiaan lapsensa nimissä olevalta pankkitililtä. Mikäli on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi toimia puoleettomasti tai muuten lapsen edun mukaisesti lasta koskevissa asioissa, määrätään lapselle edunvalvoja käyttämään lapsen puhevaltaa huoltajien sijaan.

Vanhemmalla on sijoituksen aikana **oikeus pitää yhteyttä lapseen** asiakassuunnitelmasa sovitulla tavalla. **Tapaamisajalta** biologisille vanhemmille maksetaan ruokarahaa 10e/vrk/lapsi ja korvataan matkat 0,20e/km mukaan.

Jos lapsen vanhempi on eri mieltä yhteydenpidon määrästä tai muodosta siten, että asiaa ei päästä sopimukseen, on vanhemmalla oikeus saada valituskelpoinen yhteydenpidon rajoittamispäätös, johon hän voi hakea muutosta.

Lapsen huoltajilla on oikeus päättää myös sijaishuollon aikana lapsen **uskonnosta, kansallisuudesta ja nimestä**. Lapsen nimeä koskevan muutoksen edellytyksistä on kuitenkin pyydettävä lausunto sen kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, jonka huostassa lapsi on. Tarkoituksena on varmistaa, ettei lapsen identiteettiä tarpeettomasti tai toistuvasti horjuta. Huoltajalla on oikeus antaa **lupa adoptioon**.

Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Huoltajalla on oikeus halutessaan hakea **huostaanoton purkamista ja sijaishuollon lopettamista**. On tärkeätä varmistaa, että huoltaja on selvillä huostaanoton lopettamisen edellytyksistä, niin ettei lapsi altistuisi jatkuvaan epävarmuuteen ja katteettomiin toiveisiin. Mikäli perheen tilanne muuttuu sellaiseksi, että voidaan arvioida lapsen tulevaisuudessa siirtyvän takaisin kotiin, on ryhdyttävä valmistelemaan perheen jälleenyhdistämistä.

Joissain tapauksissa saattaa olla tarpeen tavata lasta henkilökohtaisesti vastoin huoltajan kieltoakin tai ilman hänen lupaansa. Erityisesti tällainen tilanne voi olla kyseessä silloin, kun selvitetään lastensuojelun tarvetta tilanteessa, jossa lapsi itse on kääntynyt lastensuojelun puoleen. Lapsen huoltajalla on oikeus saada tieto tällaisesta ilman huoltajan lupaa tapahtuneesta tapaamisesta, ellei se ole lapsen edun vastaista.

Kunta järjestää lastensuojelun asiakkaille ne sosiaalihuollon palvelut, jotka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmassa arvioinut välttämättömiksi.

12. Perhehoitajan oikeudet, velvollisuudet ja tuki

Perhehoitaja on oikeutettu

- perhehoidon korvauksiin
- vapaaseen sekä saamaan tukea sijoittajakunnalta lapsen hoidon järjestämisessä vapaa ajaksi
- kunnalliseen peruseläketurvaan ja tapaturmavakuutukseen
- ennakkovalmennukseen, työnohjaukseen ja täydennyskoulutukseen, joista vastaa sijoittava kunta
- hyvinvointi- ja terveystarkastuksiin
- saamaan perhehoidon onnistumisen kannalta oleelliset tiedot sijoitettavan elämän tilanteesta, historiasta ja terveydentilasta
- vastuutyöntekijän tarjoamaan riittävään tukeen ja yhteydenpitoon
- sijoitettavan kunnan järjestämään riittävään ja oikea-aikaiseen tukeen
- asianosaisuuteen huostaanottoa, sijaishuoltoa ja huostaanoton lakkaamista koskevissa päätöksissä, kun lapsi on ollut ennen päätöstä perhehoitajan hoidossa
- erilaisiin sosiaalisiin etuuksiin ja yhteiskunnan tuottamiin palveluihin

Perhehoitajan velvollisuutena on

- luoda hoidettavalle turvallinen ja virikkeitä antava hoitoympäristö
- huomioida hoito- ja kasvatustehtävässään hoidettavan kehitys erityistarpeineen
- turvata hoidettavan ja hänen läheistensä yhteydenpito ja suhteet sekä ilmoittaa sosiaalitoimelle heti, mikäli sopimukset tapaamisjärjestelyistä eivät toimi tai niistä poiketaan
- tehdä yhteistyötä lapsen, vanhempien ja sosiaalitoimen sekä muun lapsen asioissa työskentelevien tahojen kanssa
- noudattaa sitovaa vaitiolovelvollisuutta
- raportoida lapsen tilanteesta ja tarpeista riittävän usein sekä muutoksista mahdollisimman nopeasti
- ilmoittaa perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuutyöntekijälle sekä kuntaan, jossa perhekoti sijaitsee
- toimia aloitteellisesti aina huomattaessaan lapsen tarvitsevan jotakin tukea tai palveluita
- säilyttää lasta koskevat asiakirjat lukitussa kaapissa ja toimittaa asiakirjat sijoituksen päättymisen jälkeen sijoittavalle kunnalle asianmukaisesti hävitettäväksi.

Oikein rakennetut ja kohdennetut hoitajien tukipalvelut hyödyttävät etenkin perhehoitoon sijoitettua lasta. Perhehoidon tukeen sisältyvät sekä perhehoitoon sijoitetulle että perhehoitajalle ja hänen perheelleen suunnattu tuki. Perhehoitajaa tukevat mm. ennakkovalmennus, vapaan pitämisen mahdollisuus, työnohjaus ja vertaistuki sekä mahdollisuus osallistua täydennyskoulutuspäiviin. Kaikki nämä tukimuodot sisältyvät perhehoitoa määrittävään lainsäädäntöön ja niiden tulee näkyä toimeksiantosopimuksessa. Huomioitavaa on, että ennakkovalmennukseen osallistuminen ei vähennä tai poista monipuolisen tuen tarvetta sijoituksen jälkeen.

12.1. Vastuutyöntekijä

Sijoittava kunta nimeää perhehoitajalle jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijän. Vastuutyöntekijä vastaa siitä, että perhehoitaja saa tukea. Vastuutyöntekijänä voi toimia lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu riittävän koulutuksen saanut työntekijä (esim. sosiaaliohjaaja). Asiakassuunnitelmaneuvoitteluiden lisäksi perhehoitajalle järjestetään mahdollisuus tavata vastuutyöntekijää vähintään kahdesti vuodessa. Sijoituksen käynnistymistä seuraavana vuotena tulisi tapaamisia järjestää vähintään neljä. Intensiivisen tuen mahdollisuus turvataan erityisesti perhesijoituksen alkuvaiheessa ja elämän muutostilanteissa. Kotikäynnit ovat osa sosiaalityön ja perhehoidon yhteistyötä. Kotikäynnillä sosiaalityöntekijä tapaa kaikkia perheenjäseniä. Kotikäyntien lisäksi muita yhteydenottoja (puhelut, neuvottelut) on vuodessa vähintään neljä. Asiakassuunnitelma päivitetään vähintään kerran vuodessa. Päivityksen yhteydessä tarkistetaan myös toimeksiantosopimus.

12.2. Yhteistyö

Perhehoitaja on velvollinen tekemään yhteistyötä lapsen asioissa kaikkien lapsen elämän piiriin kuuluvien tahojen kanssa. Asiakassuunnitelmassa sovitaan yhteistyön tavoista lapsen läheisten kanssa ja perhehoitaja toimii osaltaan rakentavasti yhteistyöverkostossa.

Toimeksiantosopimuksessa sovitaan yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken. Perhehoitajan velvollisuus on tuoda omat näkökulmansa esille yhteisneuvotteluissa lapsen arjen asiantuntijana. Jotta lapsen tarpeet tulevat näkyviksi ja niihin vastaaminen mahdolliseksi, tehtävien ja vastuiden jakautumisen on tärkeä olla selkeää. Jotta kaikilla osapuolilla on yhteinen ymmärrys tehtävistä ja vastuista, on yhteistyötä rakennettava aikuisten yhteistoinnilla. Perhehoito on suurelta osin omalla persoonalla tehtävää yhteistyötä. Tämä erityisyys on huomioitava järjestettävissä tukimuodoissa.

Sijaishuollon aikainen yhteistyö voi olla vaativaa. Perhehoitajan velvollisuus on pyytää tukea yhteistyöhön silloin, kun yhteistyössä on tarkasteltavia asioita tai yhteistyö ei suju. Sijoittavan kunnan lisäksi tukea on saatavissa sijaishuoltoyksikkö Tammesta.

12.3. Oikeus saada tietoa ja kuuleminen asiaan osallisena

Perhehoitajalla on oikeus saada itseään koskevat asiakirjat tai asiakirjat itseä koskevin osin tiedoksi, mikä tarkoittaa lapsen asiakirjoihin merkittyjä perhehoitajaa tai hänen perheenjäseniään koskevia tietoja. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 12§). Perhehoitajan ollessa asiaan osallisena hänellä on oikeus saada tietoa, joka voi tai on voinut vaikuttaa lastensuojeluasian käsittelyyn. Perhehoitajalla on oikeus saada sijoittajakunnalta salassapitosäädösten estämättä lapsen hoitamiseksi välttämättömät tiedot.

Lastensuojelulain mukaan henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ollut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuollosta ja huostaanoton lakkaamisesta. Kuulemisen yhteydessä ja prosessin kuluessa perhehoitajalla on oikeus tietoihin, jotka ovat vaikuttaneet tai voineet vaikuttaa asian ratkaisuun. Perhehoitaja kuuluu asianosaisten joukkoon eli hänellä on tietojen saanti- ja muutoksenhakuoikeus. Perhehoitaja ei voi hakea muutosta yhteydenpidon rajoittamista koskevaan viranhaltijan päätökseen, ellei hän ole lapsen oheishuoltaja.

12.4. Raportointi ja perhehoitajan yksityisyyden suoja

Perhehoitaja tuottaa tietoa sijoitetun lapsen arjesta raportoimalla kirjallisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle yhteisesti sovittavalla tavalla. Arjesta tuotettu tieto on osa yhteisen ymmärryksen rakentamista sijoitetun lapsen hyvän hoidon toteutumiseksi, sillä tietoja hyödynnetään mm. asiakassuunnitelmaa laadittaessa. Raportissa on hyvä kuvata mm. lapsen arkea ja suhteita perhekodissa, kaverisuhteita, terveydentilaa, harrastuksia, koulunkäyntiä ja yhteydenpidon toteutumista. Tarpeen mukaan voidaan sopia myös muun tapahtuman tai suhteen yms. dokumentoinnista. Raportointi sisältää myös lapsen omat terveiset sosiaalityöntekijälle.

Raportti arkistoidaan lapsen asiakirjoihin, joihin vanhemmat saavat aina halutessaan tutustua. Ennen arkistointia ja tietojen antamista eteenpäin sosiaalityöntekijä varmistaa, ettei raportissa ole perhehoitajien tai muiden perheessä asuvien lasten yksityisyyden suojaan kuuluvia asioita, jotka arkistoidaan erikseen sijaisperheen tietoihin eikä niitä lähetetä vanhemmille.

Vaikka perhehoito on julkinen hallintotehtävä, koskee yksityiselämän suoja myös perhehoitajia ja heidän perheenjäseniään. Yksityinen suoja on tärkeä perhehoidon turvallisuuden kannalta, mikä tulee huomioida perhehoidon kaikissa vaiheissa, neuvottelutilanteissa ja lausuntoja annettaessa. Sosiaalitoimi säilyttää perhekotiin liittyvät asiakirjat (esim. todistukset, lausunnot, ilmoitukset) perhekotikohtaisissa kansioissa ja sähköisessä rekisterissä. Perhehoitajien ennakkovalmennusraportti tai muu arviointi eivät kuulu esim. lapsen huoltajille. Perhehoitajaa ja hänen perhettään koskevia asioita ei kirjata lapsen asiakastietoihin. Kun lapsen asiakirjoihin kirjataan perhehoitoa koskevia asioita, on kirjaus tehtävä vain välttämättömiltä osin. Kanta-palveluun tehtävissä kirjauksissa on noudatettava erityistä varovaisuutta ja harkintaa. Mikäli perhehoitaja kertoo viranomaiselle sellaista tietoa omasta perheestään, joka on tarpeellista kertoa myös vanhemmille, asiasta informoidaan ensin perhehoitajaa, jolla on mahdollisuus vaikuttaa siihen mitä, miten ja millä sanoin vanhemmille tiedosta kerrotaan.

12.5. Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Lastensuojelusta tulee antaa perhehoitajalle sellaiset lasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä lapsen asianmukaisen hoidon järjestämiseksi perhehoidossa. Lapsen asiakkuus, häntä koskevat asiat ja asiakirjat ovat salassa pidettävää tietoa. Perhehoitajaa sitoo elinikäinen vaitiolovelvollisuus eikä hän saa käyttää salassa pidettävää tietoa omaksi tai toisen hyödyksi tai vahingoksi. Perhehoitaja ei saa ilmaista sivulliselle asiakkuuden perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja myöskään muista asianosaisista. Tietojen luovuttaminen sijaisperheen lähi- ja ystäväverkostolle on kielletty eikä lapsen asioista saa puhua myöskään sellaisen tahon kanssa, jota koskee oman työnsä kautta salassapito tai rippisalaisuus. Lasta koskevia tietoja ei ole lupa käsitellä tunnistettavasti missään foorumissa. Poikkeuksena tähän sijoittavan tahon järjestämä työnhajaus ja toiselle viranomaiselle lain nojalla annettavat tiedot. Tunnistettavuus on arvioitava niin, että jo vähäinenkin riski estää tietojen käsittelyn. Lasta koskevan kuvamateriaalin jakaminen on kielletty esim. sosiaalisessa mediassa. Lasten yhdenvertaisen kohtelun kannalta voi joskus olla perusteltua julkaista kuva esim. harrastustoiminnassa. Julkaisuun on oltava lapsen, huoltajan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lupa.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää salassa pidettävän tiedon antamisesta ja huolehtii salassa pidettäviin asiakirjoihin kohdistuvien vaatimusten täyttymisestä ja niihin liittyvistä ohjeistuksista. Perhehoitajan tulee säilyttää lasta ja hänen asiaansa koskevat asiakirjat ja muistiinpanot asiakaskohtaisissa kansioissa lukitussa kaapissa. Asiakirjaa, sen kopiota tai tulostetta ei saa näyttää eikä luovuttaa sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Perhehoidon päättyessä asiakirjat palautetaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden sekä hyväksikäyttökiellon rikkominen voi johtaa rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Perhehoitaja toteuttaa vaitiolovelvollisuutta aktiivisesti kaikessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, joten perhehoitajalla on tärkeä olla keinoja vastata keskustelukumppanin kysymyksiin vaitiolovelvollisuutta rikkomatta. Ulkopuolisissa keskusteluissa on syytä olla erityisen tarkkana.

Perheen sisäisissä keskusteluissa painopiste on lasten yksityisyyden suojaamisen ohella perheen lasten keskinäisen yhteisymmärryksen ja tasa-arvon kokemuksen ylläpitämisessä. Perhehoitajan tehtävä on tapauskohtaisesti arvioida lasten edun näkökulmasta niin kertominen kuin kertomatta jättäminen.

Perhekodissa olevat lapset eivät ole toimeksiantosopimuksen osapuolia, joten vaitiolovelvollisuus ei suoraan koske heitä ja he saavat puhua omista asioistaan. Sen sijaan lapsille opetetaan ikä- ja kehitystason mukaisella tavalla, mitkä asiat ovat ihmisten yksityisasiota sekä miten ja kenen kanssa ko. asioista keskustellaan. Vuorovaikutustaitojen opettaminen on perhehoitajan tehtävä, joka toteutuu arjen vuorovaikutustilanteiden yhteydessä.

12.6. Perhehoitajan ilmoitusvelvollisuus

Onnistunut perhehoito perustuu mahdollisimman avoimeen ja tasa-arvoiseen yhteistyöhön, jossa sijoittajan ja perhehoitajan asiantuntemus huomioidaan asiakassuunnitelmia ja päätöksiä tehtäessä. Yhteistyön sujumisen kannalta riittävä yhteydenpito vastuutyöntekijän ja perhehoitajan välillä on välttämättömyys. Perhehoitajalla on paljon tietoa sijoitetun lapsen tilanteesta ja tarpeista, joista hänellä on velvollisuus raportoida lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle riittävän usein ja muutoksien tapahtuessa mahdollisimman nopeasti.

Perhehoitajan perheen elämässä tapahtuvat muutokset vaikuttavat suoraan sijoitetun lapsen elämään, mistä johtuen lapsesta vastuussa olevan sijoittajan on välttämätöntä tietää muutoksista. Etukäteen tiedossa olevista muutostilanteista keskustellaan hyvissä ajoin etukäteen. Sosiaalityöntekijä voi osallistua muutoksen tuomien asioiden ratkomiseen ja vaihtoehtojen kartoittamiseen yhteistyössä. Esimerkiksi avioeron sattuessa sijaisperhe ei voi päättää lapsen asumisesta ja yhteydenpidosta itse.

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuutyöntekijälle hyvissä ajoin. Ilmoitettavia asioita ovat mm.

- perheeseen sijoitettujen lasten määrässä tapahtuvat muutokset, uusien sijoitusten suunnittelu ja toteutuminen, sijoitetun lapsen poissijoittaminen
- elämäntilanteen muutokset; sairastumiset, mahdolliset esteet perhehoitotehtävälle, perhesuhteiden muutokset
- suunnitellut vapaat ja niiden aikaiset hoitojärjestelyt
- ulkomaanmatkat perhehoidossa olevan lapsen kanssa
- lapselle sattuneet vakavammat tapaturmat, sairaudet, väkivallanteot ja sairaalassa olo

- perhehoitajalle sattuneet vakavammat tapaturmat ja sairaudet sekä sairaalassa olo, oikeustoimet perhehoitajaa kohtaan (esim. syytteeseen joutuminen), väkivallanteot ja pakkotoimenpiteet
- muut mahdolliset tärkeät perhehoitotyöhön vaikuttavat seikat.

12.7. Sijaishuoltoyksikkö Tammen työntekijät

Sijaishuoltoyksikkö Tammen tehtäviin kuuluu mm. perhehoidon tukipalveluiden järjestäminen perhehoitajille. Sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat voivat olla yhteydessä sijaishuoltoyksikön työntekijöihin tukeen liittyvissä asioissa. Yksikössä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme perheohjaajaa, jotka osallistuvat tarvittavan tuen suunnitteluun ja toteutukseen. Sijaishuoltoyksikön työntekijöiden työskentely tapahtuu yhteistyössä sijoittavan kunnan, perhekodin ja tarvittavien tahojen kanssa tavoitteena tukea lapsen etua, perhehoitajan jaksamista, sijaishuollon laadun toteutumista ja sijoituksen onnistumista.

Perheohjaajien työpanos keskittyy perhehoitajille tarjottavaan tiiviiseen tukeen alkavissa sijoituksissa ja myöhemmin haasteellisiksi koetuissa sijoituksen vaiheissa.

12.8. Oikeus vapaaseen

Sijoittavan kunnan tulee järjestää perhehoitajalle mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on kaksi vuorokautta kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vrk perhehoitajana (PhL 13§). Vapaapäiviä kertyy enimmillään 24 päivää vuodessa, ellei toimeksiantosopimuksessa ole sovittu suuremmasta määrästä. Toimeksiantosopimuksen teon yhteydessä neuvotellaan perhehoitajan kanssa vapaaoikeuden toteuttamisesta eli vapaajärjestely on toimeksiantosopimus- ja lapsikohtainen. Vapaan määräytymisjakso on kalenterivuosi (1.1.–31.12.). Vapaa on pidettävä viimeistään seuraavan kalenterivuoden aikana.

Lapsen perhehoito sitoo perhehoitajan ympärivuorokautisesti tehtävään, joten vapaan tarkoitus on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua sitovasta tehtävästään ja tukea hänen jakamistaan. Vapaan pitäminen palvelee siten myös perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia. Mikäli perhehoidossa on useampia lapsia, tulee vapaa pyrkiä järjestämään kaikkien perhehoidossa olevien lasten osalta yhtä aikaa.

Perhehoitajan vapaan ajalta maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaus täysimääräisenä. Sijoittavan kunnan tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa lapsen hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi.

Vapaan pitämisen toteutusvaihtoehdot:

1. Perhehoitajan vapaa toteutuu **lapsen omien läheisten tapaamispäivien** yhteydessä, kun tapaamiset toteutuvat turvallisesti ja suunnitellusti ilman toistuvia keskeytyksiä eikä perhehoitajan edellytetä olevan hälytysvalmiudessa noutamaan lasta kesken tapaamisen.
2. Sijoittava kunta maksaa vapaapäivät **rahana** perhehoitajalle. Vuonna 2022 korvaus vapaasta on 37 euroa/vapaapäivä/lapsi. Esim. yhden kuukauden pitämättömistä vapaapäivistä korvaus on 2x37 euroa = 74 euroa/kk/lapsi. Perhehoitaja voi järjestää itse em. rahakorvauksella lapselle hoitajan vapaan ajaksi esim. perhehoitajan omia ja lapselle tuttuja

sukulaisia tai läheisiä hyödyntäen. Perhehoitaja ilmoittaa lasta hoitavan henkilön tiedot lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka hyväksyy hoitojärjestelyt.

3. Perhehoitaja ehdottaa omaa läheistään vapaan aikaiseksi sijaishoitajaksi. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi läheisen valmiudet tehtävään hyödyntäen esim. ”Lomitusperheen arviointiraportti” – lomaketta. **Läheisen** kanssa tehdään sijaishoitoon liittyvä toimeksiantosopimus vapaan aikaisen hoidon ajalta. Toiminta korvataan sijaishoidosta määriteltyjen korvausten mukaisesti: **alle 5 h hoidosta 20 e/tunti/lapsi sekä 5h ja yli 5h hoidosta 65e/päivä/lapsi**. Kun lasta hoidetaan sijaishoitajan kotona, maksetaan hoitopalkkiota **54e/päivä/lapsi ja kulukorvausta 42e/päivä/lapsi**. Matkat sijaishoitopaikkaan ja muut määrätyt matkat korvataan 0,46 e/km mukaan eivätkä matkat ole hoitopalkkioon oikeuttavaa aikaa. Sijaishoitaja toimittaa sijoittavalle kunnalle maksatuksia varten tarkat tiedot hoitoajasta sekä verokortin.

4. Kunta järjestää perhehoitajan vapaan sijoittamalla lapsen sijaishoitoon **valmennettuun perheeseen**. Sijaishoitopaikkoja kunnat voivat tiedustella sijaishuoltoyksikkö Tammesta. ”Lomittavan” perheen kanssa tehdään sijaishoitoon liittyvä toimeksiantosopimus vapaan pitämisen ajalle. Palkkio ja kulukorvaus maksetaan sijaishoidosta määriteltyjen korvausten mukaan: **alle 5 h hoidosta 20 e/tunti/lapsi sekä 5h ja yli 5h hoidosta 65e/päivä/lapsi**. Kun lasta hoidetaan sijaishoitajan kotona, maksetaan hoitopalkkiota **54e/päivä/lapsi ja kulukorvausta 42e/päivä/lapsi**. Matkat sijaishoitopaikkaan ja muut määrätyt matkat korvataan 0,46 e/km mukaan eivätkä matkat ole hoitopalkkioon oikeuttavaa aikaa. Sijaishoitaja toimittaa sijoittavalle kunnalle maksatuksia varten tarkat tiedot hoitoajasta sekä verokortin.

5. Kunta järjestää perhehoitajan vapaan ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen sijaishuoltoyksikön kautta saatavan **sijaishoitajan** kanssa. PRIDE-valmennuksen käyneitä sijaishoitajia voi tiedustella sijaishuoltoyksiköstä. Sijaishoitaja voi tulla perhehoitajan kotiin hoitamaan tämän hoidossa olevia lapsia, jos perhehoitaja suostuu siihen ja se on sosiaalityöntekijän arvion mukaan hoidettavien etujen mukaista. Toimeksiantosopimus tehdään sijaishoitajan kanssa jokaisesta hoidettavasta erikseen. Sijaishoitajalle korvataan **alle 5 h hoidosta 20 e/tunti/lapsi sekä 5h ja yli 5h hoidosta 65e/päivä/lapsi**. Kun lasta hoidetaan sijaishoitajan kotona, maksetaan hoitopalkkiota **54e/päivä/lapsi ja kulukorvausta 42e/päivä/lapsi**. Matkat sijaishoitopaikkaan ja muut määrätyt matkat korvataan 0,46 e/km mukaan eivätkä matkat ole hoitopalkkioon oikeuttavaa aikaa. Samat korvaukset koskevat perhehoitajan biologisen lapsen hoitamista, mikäli kyseessä on PRIDE-valmennettu sijaishoitaja, joka ei ole perheen oma läheinen/sukulainen.

Mikäli perhehoitaja ei halua käyttää oikeuttaan vapaaseen, siitä tulee olla maininta toimeksiantosopimuksessa.

12.9. Täydenniskoulutus

Täydenniskoulutuksen sisällön tulee määräytyä perhehoitajan aikaisempi koulutus sekä perhehoidon sisältö, vaativuus ja tarve huomioon ottaen. Sijoittava kunta vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta koulutuksesta. Perhehoitajille korvataan kaksi täydenniskoulutuspäivää vuodessa. Perhehoitaja voi osallistua sijoittajan järjestämiin, maakunnallisiin tai valtakunnallisiin koulutuksiin. Mikäli perhehoitaja osallistuu koulutustapahtumaan, johon on lapsille järjestetty omaa ohjelmaa, koulutustilaisuus maksetaan koko perheen

osalta (sisältää perhehoitajan puolison sekä biologisten lasten ja sijoitettujen lasten osallistumis- ja majoituskulut).

Sijaishuoltoyksikkö Tammi järjestää yhteistyössä Turun kaupungin ja Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa vuosittain kaksi täydennyskoulutuspäivää. Koulutusaiheista informoidaan lastensuojelun työntekijöitä ja perhehoitajia sijaishuoltoyksikön kautta. Nämä koulutuspäivät ovat perhehoitajille maksuttomia.

12.10. Mentorointi

Mentorointi on kokeneen ja ”työiltään” vanhemman perhehoitajan antamaa asiantuntija-apua nuoremmalle ja perhehoitouransa alkuvaiheessa olevalle perhehoitajalle. Mentori voi ohjata ja tukea sijaisperhettä myös erilaisissa kriisitilanteissa.

Varsinais-Suomen alueella toimiviin, mentorikoulutuksen saaneisiin perhehoitajiin saa yhteyden sijaishuoltoyksikön kautta. Mentorisuhde kestää 6kk – 1 vuosi. Ennen toiminnan alkamista tehdään toiminnalle suunnitelma ja sopimus käytännön järjestelyistä. Mentorille maksetaan palkkiota **43e/45min./henkilö tai 54e/45min./pariskunta**. Yksi tapaaminen kestää 90 minuuttia.

12.11. Työnohjaus

Perhehoitajille järjestetään tarpeenmukaista yksilö-, perhekohtaista tai ryhmätyönohjausta, jolla tuetaan hoito- ja kasvatustyötä, perhehoitajan jaksamista ja voimavaroja. On tärkeää tarkistaa, että työnohjaaja on suorittanut vähintään 60 opintopisteen laajuisen työnohjaajakoulutuksen hyväksytysti. Ennen työnohjauksen aloitusta tulee perhehoitajan ja sijoittajakunnan sopia työnohjauksen toteuttamisesta. Sijoittajakunta vastaa työnohjauksen kustannuksista. Sijaishuoltoyksiköstä saa tarvittaessa työnohjaajien yhteystietoja.

12.12. Vertaisryhmätoiminta

Vertaisryhmässä jaetaan ajatuksia ja kokemuksia sekä käydään läpi joskus hankaliakin perhehoidon arjen tilanteita. Vertaisryhmässä perhehoitajat saavat tilaisuuden oppia toistensa kokemuksista, lisätä ammattitaitoaan ja vahvistaa voimavarojaan. Vertaisryhmässä kokemusten ja tunteiden jakaminen vertaisten kanssa helpottaa joskus vaikeilta tuntuvissa perhehoidon tilanteissa ja ehkäisee uupumista.

Sijoittava kunta mahdollistaa perhehoitajan osallistumisen vertaistukiryhmätoimintaan maksamalla toiminnasta aiheutuvat perhekohtaiset kustannukset. Vertaisryhmän aloittamisesta tulee sopia etukäteen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Sijaishuoltoyksikkö Tammi käynnistää vertaisryhmiä eri seutukunnille tarpeen ja ilmoittautuneiden perheiden määrän mukaan. Vertaisryhmiä on järjestetty yleisten perhehoitajaryhmien lisäksi mm. sukulaissijaisvanhemmille, sijoitetuille lapsille ja sijaissisaruksille sekä sijaisisille. Sijoittavan kunnan on mahdollista tilata vertaisryhmä omalle kohderyhmälleen sijaishuoltoyksikön kautta.

Ohjatut vertaisryhmät kokoontuvat kymmenen kertaa. Ryhmät ovat suljettuja ja ovat osallistujamäärältään pieniä, noin 5-10 henkeä. Perhehoitoliitto suosittaa **vertaisryhmäohjaajien palkkioiksi vähintään 16 e/kerta/osallistuja**. Ohjaaja sopii suoraan sijoittavan kunnan kanssa palkkioiden suuruudesta ja laskutustavoista.

Valtakunnallisesti järjestetään vertaisryhmiä sijoituksen ennakoimattoman katkeamisen kokeneille perhehoitajille sekä yksin perhehoitajana toimiville. Perhehoitoliiton paikallisyhdistykset järjestävät myös vertaisryhmiä jäsenilleen.

12.13. Ihan iholla – kasvuryhmä

Ihan iholla - kasvuryhmän tavoitteina on:

1. lisätä tietoisuutta omasta vanhemmuustyylistä suhteessa sijoitetun lapsen tarpeisiin,
2. lisätä tietoisuutta sijaisvanhemman oman kasvuhistorian vaikutuksista tämän päivän sijaisvanhemmuuteen,
3. antaa tietoa terapeuttisesta vanhemmuudesta
4. antaa työvälineitä tunteiden ja kokemusten puheeksi ottamiseen, nimeämiseen ja tunnetaitojen työstämiseen lapsen/nuoren kanssa.

Sijaishuoltoyksikkö järjestää Ihan iholla – kasvuryhmiä tarpeiden ja toiveiden mukaan eri seutukunnille. Ryhmästä kiinnostuneet perheet voi ohjata ottamaan yhteyttä sijaishuoltoyksikköön. Ryhmä käynnistyy heti kun riittävä määrä osallistujia on koossa.

12.14. Sijaishoitaja

Kunta voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä PhL 6§:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jonka pohjalta tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitetulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta, tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta, toimeksiantosopimuksen voimassaolosta sekä tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan. Sijaishoitajalle järjestettävästä koulutuksesta ja tuesta on voimassa, mitä niistä Perhehoitolain 15 §:ssä säädetään ja sijaishoitajan sosiaaliturvasta, mitä siitä Perhehoitajan 20 §:ssä säädetään.

Sijaishoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus jokaisesta hoidettavasta erikseen siltä ajalta, jolloin sijaishoitaja toimii perhehoitajan sijaisena. Sijaishoitajalle maksetaan **alle 5 h hoidosta 20 e/tunti/lapsi sekä 5h ja yli 5h hoidosta 65e/päivä/lapsi**. Kun lasta hoidetaan sijaishoitajan kotona, maksetaan hoitopalkkiota **54e/päivä/lapsi ja kulukorvausta 42e/päivä/lapsi**. Matkat sijaishoitopaikkaan ja muut määrätyt matkat korvataan 0,46 e/km mukaan eivätkä matkat ole hoitopalkkioon oikeuttavaa aikaa. Samat korvaukset koskevat perhehoitajan biologisen lapsen hoitamista, mikäli kyseessä on PRIDE-valmennettu sijaishoitaja, joka ei ole perheen oma läheinen/sukulainen.

12.15. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Kunnan on tarvittaessa järjestettävä toimeksiantosopimuksessa sovittavalla tavalla perhehoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia. Päätoimiselle perhehoitajalle mahdollisuus hyvinvointi- ja terveystarkastukseen on järjestettävä vähintään joka toinen vuosi. (PhL 15a§). Muille toimeksiantosuhteisille perhehoitajille mahdollisuus tarkastukseen järjestetään tarvittaessa. Jos perhehoitaja on ansiotyönsä kautta työterveyshuollon piirissä tai kyseessä on lyhytaikainen perhehoito, ei tarkastus ole välttämätön. Tarkastuksen voi tehdä terveydenhoitaja tai sairaanhoitaja. Tarkastukset tulisi keskittää perhehoidon erityiskysymyksiin perehtyneelle terveydenhuollon ammattihenkilölle.

Valtakunnallisesti kunnilla on erilaisia käytäntöjä terveystarkastuksen suhteen. Usealla seudulla toteutettu käytäntö on, että

- yksilökohtaiset maksusitoumukset tulevat sijoittavasta kunnasta. Mikäli lapsia on perheessä sijoitettuna useista kunnista, jakautuu kustannus sen mukaisesti. Maksusitoumuksen perhehoitajalle kirjoittaa yksi kunta ja kustannusten jako suoritetaan hallintoelinten kesken.
- maksusitoumuksen yhteydessä lähetettävä lomake sisältää saateen maksusitoumuksen kuuluvista palveluista ja tietoa perhehoidon erityiskysymyksistä.

12.16. Eläketurva

Sijoittava kunta ottaa eläkevakuutuksen perhehoitajille, joiden kanssa ne tekevät toimeksiantosopimuksen. Vuosilta 1992–1997 eläkettä karttui hoitopalkkioista, jotka ylittivät vuosittain määräytyvän kuukausittaisen alarajan. Vuodesta 1998 alkaen eläkettä karttuu kaikista hoitopalkkioista ilman alarajaa. Ennen vuotta 2005 karttuneilla eläkkeillä on yläraja, ja niinpä perhehoitajan tehtävästä 31.12.2004 mennessä karttunut eläke sovitetaan yhteen muiden, ennen vuotta 2005 karttuneiden työeläkkeiden kanssa. Vuodesta 2005 lähtien karttuvalla eläkkeellä ei ole ylärajaa. Perhehoitaja voi lisätä eläketurvaansa vapaaehtoisella eläkevakuutuksella.

Vuoden 2017 alussa voimaan tulleen eläkeuudistuksen myötä **vanhuuseläke** alarajaa nousee asteittain 63 vuodesta 65 vuoteen. Muutos koskee vuonna 1955 syntyneitä ja sitä nuorempia. Jos perhehoitaja on saavuttanut eläkeiän (63 vuotta) ennen vuotta 2017, hänen eläkeikänsä ei muutu, vaikka hän jatkaisi perhehoitajana toimimista. Vuonna 1962 syntyneet ovat ensimmäinen ikäluokka, jonka vanhuuseläkeiän alarajaa on 65 vuotta (v. 2027). Vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiden eläkeikärajaa kytetään elinajan kehitykseen. Eläkkeen karttumisen yläraja on aina viisi vuotta alarajaa ylempänä, eli kun vanhuuseläkkeen alarajaa on 65, yläraja on 70 vuotta. Eläkettä karttuu vuodesta 2017 alkaen 1,5 % vuodessa koko palkan osuudelta, eli eläkkeen perusteena olevasta palkasta ei enää vähennetä työntekijän työeläkevakuutusmaksua. Edellisestä poiketen ikävälillä 53–62 vuotta eläkettä karttuu 1,7 % 31.12.2025 saakka. Jos henkilö jatkaa työn tekoa alimman vanhuuseläkeiän saavuttamisen jälkeen eli ei ota eläkettä maksuun, korotetaan eläkettä 0,4 prosentilla jokaista lykkäyskuukautta kohti (lykkäyskorotus). Jos vanhuuseläke on alkanut 1.1.2020 tai myöhemmin, perhehoitoa tai muuta toimeksiantosuhdetta ei tarvitse enää päättää, mikäli se on ainoa jatkuva julkisten alojen eläkelain (JuEL) mukainen palvelussuhde.

Varhennettua vanhuuseläkettä voi ottaa 61-vuotiaasta alkaen osittain maksuun joko puolet tai neljäsosan. Osittainen varhennettu vanhuuseläke pienentää lopullista eläkettä pysyvästi. Eläkkeen määrään tulee 0,4 prosentin suuruinen varhennusvähennys jokaista kuukautta kohti, jona eläkettä maksetaan ennen alimman vanhuuseläkeiän täyttymistä. Osittaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä voi tehdä tai olla tekemättä työtä. Eläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä normaalisti eikä työn teon ja tulon määrälle ole rajoituksia.

Sairauden pitkittyessä voi hakea **kuntoutustukea eli määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä** Työeläkelaitokselta tai Kelalta. Kuntoutustukea haetaan hyvissä ajoin ennen sairauspäivärahan päättymistä. Hakemuksen käsittely kestää keskimäärin 2–3 kuukautta. Hakemuslomakkeita saa muun muassa Kevasta ja Kelan toimipisteistä. Työeläkelaitos myöntää täyden kuntoutustuen, jos työkyky on heikentynyt 3/5 vähintään vuoden ajaksi. Perhehoidon palkkio otetaan huomioon kuntoutustukea myönnettäessä. Työeläkelaitos voi myöntää osakuntoutustuen, jos työkyky on heikentynyt 2/5 vähintään vuoden ajaksi. Jos työkykyä ei voida palauttaa hoidon tai kuntoutuksen avulla, työkyvyttömyyseläke myönnetään toistaiseksi. Kuntoutustuen ja työkyvyttömyyseläkkeen aikana saa ansaita enintään 40 % vakiintuneesta keskiansiosta. Vakiintunut keskiansio lasketaan yleensä työkyvyttömyyden alkamista edeltäneiden viiden kalenterivuoden ansioista. Täysi työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa osatyökyvyttömyyseläkkeeksi, jos työansiot ovat yli 40 % mutta alle 60 % työkyvyttömyyseläkettä edeltäneestä vakiintuneesta keskiansiosta. Ansiotuloista on ilmoitettava Kelalle ja Työeläkelaitokselle, ja ansioraja on hyvä selvittää kummastakin paikasta.

Perhehoitajan tulee informoida sijoittavan kunnan sosiaalityöntekijää eläkkeelle siirtymisestä hyvissä ajoin. Perhehoidon loppumisesta sijoitettujen lasten kohdalla sovitaan yksilöllisesti.

12.17. Sosiaaliturva

Perhehoitaja on oikeutettu saamaan **sairauspäivärahaa** omavastuuajan (sairastumispäivä + 9 arkipäivää) jälkeen verotettavien tulojensa perusteella laskettavan sairausvakuutuspäivärahan suuruisena. Sairauspäivärahaa maksetaan enintään 300 arkipäivältä.

Sairausvakuutuslain mukaan **tartuntatautipäivärahaan** on oikeus alle 16-vuotiaan lapsen huoltajalla, jos lapsi on määrätty karanteeniin tai eristettäväksi ja huoltaja on tämän vuoksi estynyt tekemästä ansiotyötään. Perhehoitajalla, joka ei ole lapsen huoltaja, ei ole siis oikeutta tartuntatautipäivärahaan. Nykylainsäädännön mukaan perhehoitajan ansionmenetyskorvaukset ovat siis perhehoidon kustannuksia ja siten kunnan korvattavia perhehoitajan kanssa sovittavalla tavalla.

Sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssien ajalta voidaan perhehoitajille maksaa **kuntoutusrahaa**, joka yleensä saajan sairauspäivärahan suuruinen ja se on verollista tuloa. Perhehoitaja voi saada kuntoutusrahaa ja hoitopalkkiota yhtäaikaaisesti, mikäli perhehoito jatkuu perheessä.

Työttömyyspäivärahaa saadakseen perhehoitajan täytyy olla työmarkkinoiden käytettävissä eikä hän saa työllistyä yritystoimintaa vastaavalla tavalla. Jos perhehoitotehtävä on kovin työllistävä (esim. erityishoidettava lapsi), perhehoitaja ei voi olla työmarkkinoiden käytettävissä. Työllistävyys voidaan todeta lapsen asiakassuunnitelmassa. Toimeksianto-

suhteisena perhehoitajana toimimista ei lasketa työssä olemiseksi, mutta se voi pidentää työttömyysturvan tarkastelujaksoa. Perhehoitajana toimiminen yleensä on hyväksyttävä syy olla pois työmarkkinoilta. Jos henkilö ei ole vakuuttanut itseään työttömyyskassassa tai kassan jäsenyysehto ei vielä täyty, hän voi saada peruspäivärahaa työssäoloehdon täytyessä. Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä työssäoloehtoa, sillä perhehoitaja ei ole työsuhteessa. KHO:n päätöksen mukaan perhehoitajalle maksettava palkkio ei ole verotuksellisesti palkkaa vaan työkorvausta. Perhehoidosta saatua palkkiota ei vähennetä työttömyyspäivärahasta, koska kysymyksessä ei ole sosiaalietuus. Perhehoitajana toimiminen on silti aina ilmoitettava työvoimatoimistoon.

Perhehoitajan mahdollisia **opintotuen** muotoja ovat aikuiskoulutustuki, koulutustuki, koulutuspäiväraha ja opintoraha. Näiden lisäksi opiskeleva perhehoitaja voi saada Kelan myöntämää yleistä asumistukea tai sen korotusta. Perhehoitajan tulot eivät vaikuta perhehoitoon sijoitetun lapsen opintotukeen.

Perhehoitoon sijoitetun vauvan hoitaminen ei oikeuta sijaisvanhempia **äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaan**. Jos perhehoitaja saa biologisen lapsen, toimeksiantosopimuksen mukainen perhehoidon palkkio huomioidaan vanhempainetuuden perusteena olevassa työtulossa. Päätoimiselle perhehoitajalle vanhempainpäiväraha maksetaan minimimääräisenä, jos perhehoito jatkuu myös äitiys- ja vanhempainrahakaudella.

Uudet perhesijoitukset edellyttävät ainakin toisen perhehoitoperheen vanhemman jäämistä joksikin aikaa vastaamaan täysipäiväisesti sijoitetun hoidosta. Perhehoidosta maksettavat korvaukset harvoin mahdollistavat tulotason säilymistä lähellä entistä. Perhehoitaja on oikeutettu työlainsäädännön perusteella saamaan **hoitovapaata** kodin ulkopuolisesta työstään. Hoitovapaa-oikeus oikeuttaa kahteen kokoaikaiseen hoitovapaaajaksoon alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseksi. Hoitovapaaajakson vähimmäispituus on yksi kuukausi. Myös kahta useammasta ja kuukautta lyhyemmästä hoitovapaaajaksosta voidaan sopia.

Perhehoitaja **ei** ole Kelan nykyisen tulkinnan mukaan oikeutettu saamaan **kotihoidontukea** sijoitetusta lapsesta.

Tilapäinen hoitovapaa mahdollistaa alle 10-vuotiaan sairaan lapsen lyhytaikaisen hoidon. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen on kerrallaan enintään neljä työpäivää. Oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen koskee myös perhehoitajaa sijoitetun lapsen sairastuessa.

Perhehoitaja on oikeutettu saamaan lapsen hoitamiseksi **osittaista hoitovapaata** koulun toisen lukuvuoden tai mikäli lapsi kuuluu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, kolmannen lukuvuoden loppuun.

Perhehoitaja on oikeutettu **vuorotteluvapaaseen** sekä vuorotteluvapaa-ajalta maksettavaan vuorottelulisään. Vuorottelulisän määrä perustuu kodin ulkopuolisesta työstä saadun palkan määrään. Hoitopalkkio ei vähennä maksettavan vuorottelulisän määrää. Perhehoitaja voi saada yhtä aikaa vuorottelulisää ja hoitopalkkiota. Perhehoitajuudesta ei voi jäädä vuorotteluvapaalle.

12.18. Verotus

Perhehoitajalle maksettavat hoitopalkkio, kulukorvaus, kilometrikorvaukset ja käynnistämiskorvaus ovat veronalaista tuloa, koska ne käsitellään työkorvauksena verotuksessa.

Perhehoitaja vähentää muiden kuin hoitopalkkion määrän verotuksessa tulonhankkimiskuluna. Vähennettävät osuudet voi huomioida perhehoitajan verokortissa jo etukäteen muuttamalla ennakonpidätysprosentti sopivaksi arvioitujen vuositulojen mukaan.

12.19. Perhehoitoliitto

Toimeksiantosuhteisten perhehoitajien kannattaa liittyä oman alueensa Perhehoitoliiton alueelliseen jäsenyhdistykseen. Monet perhehoitajat ja sijaisvanhemmat kokevat saavansa tukea yhdistyksissä toimimisesta ja vertaistukea toisten perhehoitajien tapaamisesta ja kokemusten vaihtamisesta. Jäsenyhdistykset järjestävät alueellaan virkistystoimintaa ja tapahtumia koko perheelle. Jäsenyhdistysten toimintaan voi kuulua myös pienryhmätöimintää ja koulutustilaisuuksien järjestämistä joko yksin tai yhdessä alueen perhehoidon viranomaisten kanssa. Maakunnan alueella toimii kaksi paikallisyhdistystä: Varsinais-Suomen sijoituslasten vanhemmat ry ja Varsinais-Suomen perhehoitajat ry.

Perhehoitoliitto tarjoaa sekä sijoittajille että perhehoitajille apua ja tukea perhehoidon kysymyksiin. Neuvonta- ja ohjauskeskusteluiden lisäksi tukimuotoihin kuuluvat tukiluuripalvelun ylläpitäminen, tuki yhteistyön haasteisiin, kuntoutustoiminnan järjestäminen yhdessä Kelan kanssa, tuettujen lomien organisoiminen yhdessä lomajärjestöjen kanssa, vertaisryhmäohjaajien ja mentoreiden työn tukeminen, vertaisryhmien järjestäminen suunnittele mattoman perhesijoituksen katkeamisen kokeneille perhehoitajille, valtakunnallisten ja alueellisten koulutusten järjestäminen, perhehoitajien oman keskustelupalstan ylläpitäminen sekä uusien toimintamallien kehittäminen perhehoidon tarpeisiin.

Perhehoitoliitto osallistuu aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa perhehoidon lainsäädännön kehittämiseen. Perhehoitajien aseman ja oikeuksien vahvistaminen sekä sosiaalisten etuuksien lisääminen ovat Perhehoitoliiton keskeisiä tehtäviä. Tärkeä osa Perhehoitoliiton tiedotustoimintaa on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä Perhehoito-lehti. Kaikella toiminnallaan Perhehoitoliitto pyrkii lisäämään tietoa ja tietoisuutta perhehoi-
dosta sekä kehittämään perhehoitoa myös kansainvälisen yhteistyön avulla.

12.20. Pankkitili

Lapsen huoltajat ovat huostaanotosta huolimatta lapsensa edunvalvojia, ellei asiasta ole muuta sovittu tai oikeudessa päätetty. Lapsen huoltajilla on mahdollisuus nostaa varoja alle 18-vuotiaan lapsensa nimissä olevalta pankkitililtä. Mahdollisten väärinkäytösten välttämiseksi perhehoitajalla on oikeus avata omiin nimiinsä pankkitili, johon lapsella on käyttöoikeus.

12.21. Lapsen päivähoito

Sijoitetulla lapsella on oikeus kunnalliseen päivähoitoon, mikäli päivähoito katsotaan lapsen edun mukaiseksi ja hänen kehitystään tukevaksi. Sijoituksen alkuvaiheessa on tärkeä keskittyä vahvan turvan ja keskinäisen kiintymyssuhteen rakentamiseen hoitamalla lasta kotona. Turvallisuuden ja kiintymyksen kautta lapsi saa valmiuksia kehittyä muillakin osalu-
alueilla ja hyötyä myöhemmässä vaiheessa myös varhaiskasvatuksen kautta saatavista virikkeistä. Päivähoidon aloittamisen mahdollisuuksista on aina neuvoteltava ensin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

13. Perhehoidon vakuutukset

Perhehoitaja

Toimeksiantosopimuksen allekirjoittavien perhehoitajien tapaturmavakuuttaminen kuuluu sijoittajakunnan lakisääteisiin tehtäviin. Vahinkotilanteessa selvitetään kaikki olosuhteet, jossa tapaturma sattui. Työtapaturman lisäksi perhehoitaja on oikeutettu saamaan korvausta myös ammattitaudista. Tapaturmavakuutus kattaa kaikki sellaiset vammat ja sairaudet, joilla on selvä ja suora yhteys itse tehtävän suorittamiseen: esim. perhehoitaja loukkaantuu hoitotehtävän yhteydessä vaikkapa nostotilanteessa. Lakia sovelletaan myös konkreettista tehtävän suorittamista laajemmin vahinkoihin, jotka sattuvat työstä johtuvissa olosuhteissa esim. kauppamatkalla perhehoitajan hankkiessa perheelle ruokaa. Tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset koskevat sairaanhoitoa (lääkärin antama tai määräämä hoito, lääke-, proteesi- ja apuvälinekulut sekä erityisessä laitoksessa annettava pysyvä hoito), päivärahaa, tapaturmaeläkettä, haittarahaa, erilaisia lisiä kuten haittalisää, ansionmenetykskorvausta, perhe-eläkettä sekä hautausapua.

Omassa vapaa-ajan vietossa tapahtuvat vahingot eivät kuulu sijoittajan ottaman vakuutuksen piiriin. Kunta voi ottaa perhehoitajalle myös vahingonkorvausvastuuvakuutuksen.

Lapset

Sijoittajakunnalla ei ole lakisääteistä veloitetta ottaa vakuutuksia perhehoidossa olevalle henkilölle (esim. tapaturmavakuutus, vahingonkorvausvastuuvakuutus), mutta sijoittajalla on vahinkotilanteessa perhehoidon järjestämisestä vastuussa olevan tahon vastuu korvauksista.

Lapset voidaan vakuuttaa kunnan vapaaehtoisella tapaturmavakuutuksella ns. täysajan ehdoilla myös matkojen ajalta. Vakuutuksesta voidaan korvata tapaturman seuraamukset. Sairaudet ja rasituksesta vähitellen aiheutuneet vammat eivät kuulu korvauspiiriin. Hoitokulut korvataan alkuperäisiä, maksettuja laskuja vastaan.

Vahinkojen varalta perhehoitajan suositellaan hankkivan laajennetun kotivakuutuksen. Kunta on viime kädessä korvausvelvollinen, jos lapsen aiheuttamia aineellisia vahinkoja ei korvata perheen tai lapsen vakuutuksesta.

Vahingonkorvausvastuu

Vahingonkorvausvastuuta selvittäessä tarkastellaan perhehoitoon sijoitetun henkilön vastuuta aiheuttamastaan vahingosta, perhehoitajan vastuuta ja valvontavelvollisuutta hoidossaan olevan henkilön aiheuttamasta vahingosta sekä sijoittajan vastuuta perhehoidon järjestäjänä eli ns. isännän vastuuta. Vahingonkorvausta voidaan myös sovitella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuus ja muut olosuhteet.

Perhehoitajan suositellaan ottavan laajennetun kotivakuutuksen. Perheeseen sijoitetun henkilön omaisuus sisältyy lähtökohtaisesti perhehoitajan koti-irtaimiston vakuutukseen. Edellytyksenä kuitenkin on, että sijoitettu henkilö asuu perheessä perheenjäsenenä, eikä kyseessä ole lyhyt- tai väliaikainen järjestely. Koska käytännöt vaihtelevat vakuutusyhtiöit-

täin, vakuutus sopimusta tehtäessä on syytä sopia vakuutuksen ehdoista mahdollisimman tarkasti tai tarkistaa jo tehdyn vakuutus sopimuksen ehdot omasta vakuutusyhtiöstä. Esimerkiksi oman kotivakuutuksen osalta on tärkeää selvittää, tuleeko kaikki perheenjäsenet luetella vakuutus sopimuksessa ja millainen tilapäisesti perhehoitoon sijoitettujen henkilöiden vastuuvakuutus turva on.

Jos perheeseen pysyvästi sijoitettu henkilö aiheuttaa perhehoitajan omaisuudelle vahinkoa, sitä ei lähtökohtaisesti korvata perheen kotivakuutuksesta. Vahingonkorvauslaki on Suomessa yleislaki, jonka perusteella korvausvastuu toiselle aiheutetuista vahingoista määräytyy. Korvausvastuu syntyy, kun vahinko on aiheutettu tahallaan tai huolimattomalla menettelyllä (tuottamusvastuu). Korvausvastuun syntyminen edellyttää aina, että henkilö on täydessä ymmärryksessä ja mieltää tekonsa seuraukset.

Kun vahingonaiheuttaja on pieni lapsi tai henkilö, joka kehitysasteensa tai sairautensa vuoksi ei vastaa itse omista teoistaan, voi korvausvastuuseen joutua henkilö (lapsen kohdalla yleensä vanhemmat tai hoitajat) jonka vastuulla valvonta on. Silloin vastuu perustuu valvonnan laiminlyömiseen.

14. Perhehoidon asiakasmaksut

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista eli Asiakasmaksulain 7§:n 1 mom. perusteella lastensuojelulain mukaisena sijaishuoltona, avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona järjestetystä perhehoidosta tai laitoshuollosta taikka asumispalveluista **lapsen vanhemmilta perittävä maksu** jaetaan heidän kesken maksukyvyyn mukaan. Perittävä maksu saa olla määrältään enintään elatusavun suuruinen. Vanhemmilta perittävän maksun määrittämisessä voidaan käyttää elatusavun määrittämisen laskukaavaa. Vanhempien maksukyvyyn ohella määritellään lapsen elatuksen tarve, josta vähennetään lapselle tuleva ja kunnalle perittävä lapsilisä. Asia on ratkaistava tapauskohtaisesti, vallitsevat erityisolosuhteet huomioiden. Asiakasmaksulain 11§:n mukaan maksu voidaan jättää perimättä tai alentaa, jos henkilön elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat sitä edellyttävät. Maksajan ollessa työtön, peritään hoidon ja palvelun korvaukseksi työmarkkinatuen tai työttömyyspäivärahan lapsikorotus. Tarvittaessa on hyvä konsultoida lastenvalvojaa.

Lapsen tai nuoren tuloista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 §:n 2 ja 3 momentin perusteella perittävä maksu lastensuojelulain mukaisena avohuollon tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona järjestetystä perhehoidosta, laitoshuollosta tai asumispalveluista määritellään sosiaali- ja terveysministeriössä. Lapsen tai nuoren tuloista perittävä maksu voi olla vuonna 2021 enintään 1835,20 euroa kuukaudessa. Perittävä maksu ei saa kuitenkaan ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Kunta voi periä perhehoitoa saaneen eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset siltä ajalta, jonka perhehoito kestää. Kunta ei voi periä itselleen perintöä, rikosvahinkotuloa tai vakuutuskorvausta. Perinnän edellytyksenä on, että kysymyksessä olevat korvaukset ovat tarkoitettut lapsen hoitoon tai huoltoon ja ne maksetaan tätä tarkoitusta varten.

Maksua aletaan periä sijoitusta seuraavan kuukauden alusta. Jos kunta on ilmoittanut tuloa, korvauksen tai saamisen suorittajalle vähintään kaksi viikkoa ennen maksupäivää, että tuloa, korvausta tai saamista ei saa suorittaa henkilölle itselleen, voi suoritus tapahtua laillisin vaikutuksin vain kunnalle. Alle kuukauden pituisista sijoituksista ei maksua peritä. Maksu määrätään toistaiseksi ja tarkistetaan kalenterivuositain tammikuussa ja aina silloin, kun maksajan taloudessa tapahtuu olennaisia maksukykyyn vaikuttavia muutoksia.

Asiaksmaksun periminen lapselta voi saattaa sijaisperheessä elävän lapsen eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin samassa perheessä asuviin ja yleisesti muihin suomalaisiin lapsiin, joita ei ole sijoitettu. Tästä johtuen asiaksmaksun perimistä sijoitetulta lapselta tai nuorelta esim. hänen palkkatuloistaan tulee harkita erittäin tarkasti.

15. Perhehoidon muutostilanteet

15.1. Sijaishuoltopaikan muutos

Sijaishuoltopaikan muutos tulee toteuttaa mahdollisimman suunnitelmallisesti kaikkia osapuolia tukien. Muutos toteutetaan aina huomioiden lapsen yksikölliset tarpeet ja etu. Vaikka kyseessä olisi suunniteltu muutos, on se kaikille osapuolille totutteleminen ja tukea vaativa asia. Lapsen yhteydenpidosta hänelle läheisiksi tullessiin perhekodin jäseniin on sovitava lapsen edun mukaisella tavalla. Mikäli sijaishuollon muutos joudutaan tekemään kiireellisenä esim. kriisitilanteessa, on tuen järjestäminen tärkeää ja erityisen tarpeellista.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhehoitaja ovat yhteydessä sijaishuoltoyksikön työntekijään, kun sijaishuollon muutosta suunnitellaan tilanteen kokonaisarviointia ja tarvittavan tuen järjestämistä varten.

15.2. Perheen jälleenyhdistäminen

Laki velvoittaa arvioimaan huostassapidon jatkamisen edellytyksiä asiakassuunnitelman tarkistuksen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi (LsL 4§ 3mom.). Huostassapidon lakkaaminen ja perheen jälleenyhdistäminen eivät saa olla lapsen edun vastaisia. Perheen jälleenyhdistämistä harkittaessa on erityistä merkitystä annettava lapsen edulle ja sen toteutumiselle. Harkittaessa lapsen etua on otettava huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaisperheen välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide. Turvallisten ja pysyvien ihmissuhteiden merkitys on huostaan otetulle lapselle erityisen suuri, koska hänellä on usein kokemusta epävakaita ihmissuhteista ja kasvuolosuhteista. Mitä useampia muutostilanteita lapsi kohtaa, sitä huonommin hän yleensä pystyy selviytymään niistä. Jos huostaanotto on kestänyt pitkään, lapsen elämäntilanteen muutoksia vastaan puhuvat seikat voivat painavampina syrjäyttää hänen vanhempiansa odotukset saada perhe jälleenyhdistettyä.

Perheen jälleenyhdistämistä on valmisteltava vähintään yhtä huolellisesti kuin huostaanottoa. Perheen jälleenyhdistäminen on suunnitelmallinen, kaikkien osapuolien tiedossa oleva ja riittävän pitkäkestoinen prosessi, jonka aikana osapuolet voivat kasvaa muuttuvaan tilanteeseen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa prosessista ja huolehtii siitä, että osapuolet tietävät roolinsa ja velvollisuutensa jälleenyhdistämiseen liittyen.

Perheen jälleenyhdistämisen prosessissa kaikki osapuolet tarvitsevat tukea muutoksen hallintaan ja erilaisten tunteiden käsittelyyn. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee huomioida, miten yhteydenpitoa sijaisperheen ja lapsen välillä toteutuneen jälleenyhdistämisen jälkeen edistetään ja tuetaan. Perhehoidon muodossa tuki voi olla lyhytaikaista perhehoitoa vanhassa perhekodissa tai osavuorokautista perhehoitoa lapsen perheen kotona.

15.3. Adoptio

Sijoitetun lapsen ja perhehoitajan välinen suhde voidaan vahvistaa adoptiolla, jonka seurauksena juridinen vanhemmuus siirtyy adoptiovanhemmille. Adoption vahvistaminen on mahdollista, mikäli kaikki osapuolet siihen suostuvat. Osapuolia ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, vanhempi ja tuleva adoptiovanhempi. Poikkeuksellisista syistä adoptio on mahdollista vahvistaa ilman biologisen vanhemman suostumustakin.

Kaikki adoption osapuolet saavat lakisääteistä adoptioneuvontaa, jonka aikana kukin voi omalta osaltaan pohtia haluavatko asian etenemistä. Adoptio vahvistetaan käräjäoikeudessa, mikäli adoption katsotaan olevan lapsen edun mukainen. Kun adoptio on vahvistettu, perhehoidon korvausten maksaminen päättyy.

Tuomioistuin voi adoption vahvistamisen yhteydessä päättää, että adoptiolapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä, jos se on lapsen edun mukaista. Käräjäoikeus vahvistaa osapuolten yhdessä laatiman yhteydenpitosopimuksen, josta ilmenevät tapaamisten tiheys, kesto ja muut järjestelyihin liittyvät asiat.

Sijoitettu nuori voidaan adoptoida sijaisperheeseen myös täysi-ikäisenä. Tällöin hakemus tehdään käräjäoikeuteen vapaamuotoisesti nuoren ja perhehoitajan yhteisellä hakemuksella.

16. Perhehoidon päättyminen

Avohuollon tukitoimi, huostaanotto ja sijaishuolto päättyvät, kun tarvetta perhehoidolle ei enää ole. Huostassapito ja sijaishuolto lakkaa viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

17. Jälkihuolto

Jälkihuolto tulee järjestää

- Sijaishuollon päättymisen jälkeen
- Avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin
- Nuorelle, vaikka häntä ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta ei olisikaan

Jälkihuoltoon siirtymistä valmistellaan hyvissä ajoin yhteistyössä lapsen, perhehoitajan ja vanhempien kanssa. Lapsen toiveista ja suunnitelmista keskustellaan, muodostetaan tavoitteet ja tehdään suunnitelma niiden toteuttamiseksi sekä sovitaan käytännön järjestelyistä.

Laadukasta jälkihuoltoa on tarjottava tasapuolisesti kaikille sijoitettuna olleille lapsille ja nuorille, riippumatta sijoitusmuodosta tai paikkakunnasta. Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollosta tai helpottaa nuoren itsenäistymistä. Jälkihuollon palvelut rakennetaan yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä viranomaisten kanssa. Itsenäistymistä varten laaditaan yksilöllinen jälkihuollon asiakassuunnitelma, johon kirjataan työskentelyn tarkoitus ja tavoitteet. Nuorella on käytettävissään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävä yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Toimeentulon ja asumisen järjestäminen ovat jälkihuollossa olevalle nuorelle subjektiivisia oikeuksia. Nuoren suhteita läheisiin ihmisiin tuetaan.

Perhehoidossa eläneillä on tarve ja oikeus pysyviin ihmissuhteisiin myös aikuisuudessa. Sijoituksen aikana muodostuneet ihmissuhteet tarjoavat parhaimmillaan luonnollista tukea opintoihin, työelämään ja parisuhteen rakentamiseen. Perhehoitajien ja sijaissisarusten kannustuksella ja tuella voi olla ratkaiseva merkitys ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemisessa, mistä johtuen ihmissuhteiden tukemiseen on kiinnitettävä jälkihuollossa erityistä huomiota.

Kun nuoren jälkihuolto järjestetään perhehoitona, tehdään uusi toimeksiantosopimus ja perhehoidon korvausten maksu jatkuu edelleen. Hoitopalkkion määrää arvioitaessa huomioidaan nuoren hoidettavuus ja kokonaistilanne, miltä pohjalta määräytyy hoitopalkkion määrä sosiaalityöntekijän harkinnan mukaan.

Täysi-ikäistyneelle 18-24-vuotiaalle nuorelle, joka pääsääntöisesti tai kokonaan asuu itsenäisesti, voidaan myös tarjota ympäri- tai osavuorokautista perhehoitoa siirtymävaiheesta aiheutuvan psyykkisen kuorman keventämiseksi, sijaishuollossa syntyneen verkoston vahvistamiseksi ja ihmissuhteiden säilyttämiseksi sekä aikuistumisen ja siihen liittyvien taitojen tueksi. Sijaisperhe voi myös toimia jälkihuollon aikana nuoren tukiperheenä.

Mikäli sijoitetun ja perhehoitajan suhteen jatkuminen ei jostain syystä ole mahdollista, on sosiaalitoimen otettava erityisen aktiivinen rooli nuoren tukemisessa myös aikuisuudessa.

Kun jälkihuoltoa ei järjestetä, on tästä tehtävä valituskelpoinen päätös. Nuorelle jälkihuolto on vapaaehtoista. Jos hän kieltäytyy tarjotusta jälkihuollosta, hän voi milloin tahansa pyytää sitä ennen 25 ikävuottaan.

Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 25 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on sijoittamisen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Itsenäistyvää nuorta ei kuitenkaan saa jättää ilman tukea tämän jälkeenkään, vaan sosiaalityöntekijän tulee ohjata ja saattaa hänet tarvittaessa käyttämään muita kunnan järjestämiä yleisiä palveluja, tukitoimia ja etuusjärjestelmiä. Sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava nuoren kanssa yhdessä suunnitelma, jossa kuvataan jälkihuollon jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut.

Perhehoidon korvaukset v. 2022

Lasten ja nuorten toimeksiantosuhteinen perhehoito

Perhehoitomuoto	Hoitopalkkio	Kulukorvaus
Pitkäaikainen perhehoito – Perushoitopalkkio - myös tilanteissa, joissa perhehoitaja on työssä kodin ulkopuolella joko täysi- tai osa-aikaisesti Vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio - 18-24 –vuotiaat, joiden jälkihuolto toteutetaan perhehoidossa – alle 18-vuotias nuori asuu opiskelija-asuntolassa tai opiskelupaikkakunnalla ja käy viikonloppuisin sijaisperheessä. Vähimmäismäärän mukainen hoitopalkkio maksetaan opiskelukuukausilta eli syyskuu-toukokuu. Kesälomakuukausilta, jolloin nuori asuu sijaisperheessä, maksetaan perushoitopalkkio - alle 18-vuotias nuori on suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelusta ja käy viikonloppuisin sijaisperheessä.	1382 e/kk/lapsi 847,24 e/kk/lapsi	0 – 12v. 690 e/kk/lapsi 13 – 17v. 828 e/kk/lapsi Vähimmäismäärän mukainen kulukorvaus 437,44 e/kk/lapsi -18-24 -vuotiaat – alle 18-vuotias on suorittamassa asevelvollisuuttaan, siviilipalvelusta tai opiskelee toisella paikkakunnalla ja käy viikonloppuisin sekä lomillaan sijaisperheessä eikä sijaisperhe vastaa toisella paikkakunnalla tapahtuvan opiskelun aikaisista kuluista. – alle 18-vuotias on pitkäaikaisessa (yli 6 kk) työsuhteessa perhesijoituksen aikana, jolloin tehdään yksilöllinen suunnitelma siitä, mistä kuluista ja hankinnoista nuori vastaa itse. (Kulukorvausta ei suoriteta, mikäli nuori kykenee elättämään itsensä.) –sijoitettavan sairaalahoido tai muu sovittu oleskelu muualla kuin sijaisperheessä kestää yli kuukauden
Korotettu hoitopalkkio -määräytymisperusteet s. 39 ja taulukon lopussa	2072 e/kk/lapsi	
Erytishoitopalkkio -määräytymisperusteet s. 39 ja taulukon lopussa	2762 e/kk/lapsi	

Päivystysperhehoito ja kiireellisenä avohuollon tukitoimenpiteenä tehty sijoitus	65 e/päivä/lapsi	42 e/päivä/lapsi
Lyhytaikainen perhehoito	54 e/päivä/lapsi	42 e/päivä/lapsi
Perhe perheessä –sijoitus	65 e/päivä/henkilö	42 e/päivä/henkilö

Tulo- ja lähtöpäivät lasketaan hoitopäiviksi.

Kilometrikorvaus: 0,46 e/km (kyydissä olevista matkustajista ei makseta lisäsentejä)

– Lapsen kuljetus perhetapaamisiin, terapiakäynneille, verkostotapaamisiin.

Päivystysperheiden osalta myös sijoittajan edellyttämät kuljetukset esim. kouluun ja päiväkotiin kiireellisen sijoituksen aikana

– Lapsen haku tukiperheeseen ja paluukyyditys takaisin vanhemmilleen (matkat kumpaankin suuntaan korvataan)

Lapsilisä maksetaan huostaanoton jälkeen pitkäaikaiselle perhehoitajalle.

Vammaistuki peritään kunnalle itsenäistymisvarojen kerryttämistä varten.

Vapaan korvaaminen rahalla: 37 e/vapaavrk/lapsi. Perhehoitajalle kertyy vapaata 2vrk/kk/lapsi, kun on toimittu enemmän kuin 14 vrk/kk perhehoitajana, joten korvaus kuukauden vapaasta on 74 e/kk/lapsi. Vapaan korvaamisesta rahana sovitaan jokaisen sijoitettavan lapsen toimeksiantosopimuksessa, mistä johtuen myös rahallinen korvaus maksetaan lapsikohtaisesti.

Terapia ja terveydenhuolto: Kulukorvaus sisältää tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata. Kulukorvaus sisältää tavanomaiset ja satunnaiset, esim. infektiosairauksiin liittyvät käsikauppalääkkeet ja tilapäiseen sairastamiseen liittyvät reseptilääkekulut, terveyskeskusmaksut, poliklinikkamaksut, lääkärinpalkkiot ja matkakulut.

Kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon aiheutuvat erityiset kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata ja joista on sovittu sosiaalityöntekijän kanssa etukäteen. Lapsen asioissa käytetään julkista terveydenhuoltopalvelua. Yksityisen terveydenhuoltopalveluun liittyvistä kustannuksista on neuvoteltava sosiaalityöntekijän kanssa etukäteen.

Erikseen korvataan

- lapsen elämäntilanteen kannalta tarvittavat rokotukset sosiaalityöntekijän harkinnan mukaan
- pitkäaikaissairauteen liittyvät lääkärin määräämät reseptilääkkeet ja sairauden hoidon edellyttämät poliklinikkamaksut
- kohtuulliset kustannukset silmälaseista ja piilolaseista,
- sovitut terapiasta aiheutuvat kulut (arviokäynnit)
- terapiaan ja terveydenhoitoon liittyvät matkakulut siltä osin, kun niihin ei saada korvausta Kelan sairausvakuutuksesta ja
- muut ei-tavanomaiseksi luokiteltavat terveydenhuoltomenot.

Opiskelun tuki: Kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset perhehoidossa olevan alle 25-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset ja sosiaalityöntekijän harkitsemat kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata (esim. sivistystoimi tai Kelan).

Lomanvietto: Aikaisemmin käytössä ollut 500e/lapsi/vuosi maksetaan v. 2022 kulukorvauksen yhteydessä (42e/kk/lapsi). Tämän lisäksi lapsen passin hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan.

Harrastusraha: Kulukorvaus kattaa tavanomaisista harrastuksista ja harrastusvälineistä aiheutuvat kulut. Erikseen korvattavista harrastuksista on sovittava etukäteen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, joka harkitsee yhdessä sijaisperheen kanssa, millaista harrastusta perhehoitajan on mahdollista tukea huomioiden harjoitusten määrät, sitovuuden, kuljettamiset ja harrastuksen kokonaiskustannukset.

Päivähoitolaskut: Sijaisperheelle ei määritellä päivähoitomaksua.

Koululaisen iltapäivähoidosta aiheutuvat kustannukset hoidetaan ensisijaisesti myöntämällä maksuvapautus palvelusta.

Sijoitetun lapsen päivähoidon sekä aamu- ja iltapäivähoidon tarve arvioidaan aina lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Käynnistämiskorvauksen enimmäismäärä on 3106,53 e/lapsi. Enimmäismäärään saakka voidaan ensimmäisen sijoitusvuoden aikana korvata lapsikohtaisesti mm.

- asuntoon kohdistuvat pienet välttämättömät korjaus- ja muutostyöt (esim. kaiteiden tai turvaporttien asennus, joita ei korvata vammaispalvelulain perusteella, lapsen huoneen maalaaminen, tapetointi tms.)
- lapsen käyttöön tulevat tarpeelliset hankinnat (esim. sänky, kirjoituspöytä, vaatteet, oman huoneen sisustus), jotka jäävät lapsen omaisuudeksi.

Sijaishoitajan kanssa tehdään sijaishoitoon liittyvä toimeksiantosopimus jokaisesta hoidettavasta erikseen siltä ajalta, jolloin sijaishoitaja toimii perhehoitajan sijaisena. Kun lasta hoidetaan perhekodissa, sijaishoitajalle maksetaan hoitopalkkiota **alle 5 h hoidosta 20 e/tunti/lapsi sekä 5h ja yli 5h hoidosta 65e/päivä/lapsi**. Kun lasta hoidetaan sijaishoitajan kotona, maksetaan hoitopalkkiota **54e/päivä/lapsi ja kulukorvausta 42e/päivä/lapsi**. Matkat sijaishoitopaikkaan ja muut määrätyt matkat korvataan 0,46 e/km mukaan eivätkä perhekotiin ja sieltä pois suuntautuvat matkat ole hoitopalkkioon oikeuttavaa aikaa. Samat korvaukset koskevat perhehoitajan biologisen lapsen hoitamista, mikäli kyseessä on PRIDE-valmennettu sijaishoitaja, joka ei ole perheen oma läheinen/sukulainen.

Mentoroinnin tarkoitus on tukea uutta tai haasteellisessa vaiheessa olevaa sijaisperhettä kokeen perhehoitajan tarjoaman vertaistuen avulla. Vuoden kestävä mentorisuhte käynnistetään yhteisellä toiminnan suunnitelmalla ja sopimuksella käytännön järjestelyistä. Mentorille maksetaan palkkiota **43e/45min./henkilö tai 54e/45min./pariskunta**. Tapaaminen kestää 90 minuuttia.

Korotettu hoitopalkkio

Perushoitopalkkiota korotetaan, kun lapsen hoivan ja huolenpidon tarve poikkeaa normaalista kehitysiästä ja lapsi vaatii hoitoa enemmän kuin sijaishuollossa oleva lapsi keskimäärin. Korotettua hoitopalkkiota **2072 euroa/kk/lapsi** maksetaan sijoituksen jälkeisen ensimmäisen vuoden ajan, jolloin perhehoitajan edellytetään jäävän kotiin. Lisäksi sitä käytetään kun

- lapsen iän, sairauden tai vammaisuuden vuoksi kokoaikaisen valvonnan ja perhehoitajan jatkuvan läsnäolon tarve on normaalia suurempi
 - lapsen tarvitsema ylimääräinen ja yhtämittäinen hoito on erityisen sitovaa (esim. lapsella on jatkuvasti ja määrällisesti paljon hoito- tai kuntoutuskontakteja tai –käyntejä tai hän vaatii jatkuvaa valvontaa tai hoitoa esim. yöaikaan terveys- ja turvallisuussyistä)
- perhehoitajan edellytetään jäävän sijoituksen eri vaiheissa asiakassuunnitelman mukaisesti pois ansiotyöstä mahdollistaakseen lapsen hoidon kotona.

Hoitopalkkiota voidaan korottaa yhteisestä sopimuksesta enintään vuoden määräajaksi, kun lapsen tilanteen tuntevat sosiaalityöntekijät arvioivat lapsen hoitoisuusperusteiden täyttyvän perhehoidossa saatua tietoa ja tarvittaessa asiantuntijalausuntoja hyödyntäen. Vuoden määräajan jälkeen siirrytään perushoitopalkkioon tai korotetun hoitopalkkion maksua jatketaan edelleen vuosi kerrallaan työntekijöiden arvioiden pohjalta.

Mikäli lapsi saa Kelan vammaistukea, peritään vammaistuki kunnalle, joka kerryttää summasta itsenäistymisvaroja lapselle.

Erityishoitopalkkio

Hoitopalkkiota korotetaan perushoitopalkkiosta erityishoitopalkkioksi **2762 euroa/kk/lapsi** kun

- lapsi tarvitsee erityisen vaativaa, sitovaa, ympärivuorokautista huolenpitoa, avustamista ja hoitoa sekä valvontaa (jatkuva silmälläpito)
- lapsi on vaikeavammainen ja/tai muuten sairauden vuoksi runsasta hoitoa tarvitseva (lääkäriin tai asiantuntijan lausunto)
- lapsella vaikea kriisi- tai traumakokemus, joka aiheuttaa viivettä iänmukaisessa kehityksessä (asiantuntijan lausunto)
- lapsen/nuoren vaikeahoitoisuudesta (esim. vaikeat käytöshäiriöt, psyykkiset oireilut) on asiantuntijalausunto
- lasta on valvottava kohtausten ja/tai lääkityksen vuoksi
- lapselle tulee äkillisiä muutoksia huonompaan suuntaan voinnissaan
- lapsen kuntoutuksesta aiheutuva rasite on poikkeuksellisen suuri
- sijaisvanhemmillä on velvollisuus osallistua lapsen hoitoa tukeviin ryhmätoimintoihin
- lapsi saa Kelan ylintä vammaistukea
- sijaisperheellä on valmiudet vastata erityishoidon tarpeeseen
- perhehoito korvaa lapsen laitoshoidon.

Hoitopalkkiota voidaan korottaa yhteisestä sopimuksesta enintään vuoden määräajaksi, kun lapsen tilanteen tuntevat sosiaalityöntekijät ja asiantuntijat tai asiantuntijaryhmät arvioivat lapsen erittäin vaikeahoitaiseksi myös perhehoidon kautta saatua tietoa hyödyntäen. Erityishoitopalkkio on sidoksissa lapsen hoidon vaativuuteen ja sitovuuteen, ei lapsen ikään.

Mikäli lapsi saa Kelan vammaistukea, peritään vammaistuki kunnalle, joka kerryttää summasta itsenäistymisvaroja lapselle.

Kulukorvaus

Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus eli kulukorvaus. Vuonna 2022 **0-12- vuotiaiden kulukorvaus on 690 euroa/kk/lapsi ja 13–17-vuotiaiden 828 euroa/kk/lapsi.**

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön:

1. Ravintomenot
2. Tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita ei muun lainsäädännön nojalla korvata. Kulukorvaus sisältää tavanomaiset, esim. infektiosairauksiin liittyvät käsikauppalääkkeet ja tilapäiseen sairastamiseen liittyvät reseptilääkekulut, terveyskeskusmaksut, poliklinikkamaksut, lääkärinpalkkiot ja matkakulut
3. Pesuaineet ja hygieniä
4. Asunnon käytöstä aiheutuvat menot: sähkö, lämmitys, vesi, jätehuolto, kodin puhtaanapito, kodin kiinteistön korjaus, ja irtaimiston kuluminen sekä nuoren opiskelupaikkakunnalla tai opiskelija-asuntolassa asumisesta aiheutuvat kulut siltä osin, mitä asumistuki ja muut etuudet eivät kata
5. Vaatteet ja vaatteiden huollosta aiheutuvat kustannukset
6. Virkistys-, lomavietto- ja harrastusmenot. Virkistysmatkoihin ja lomaviettoon sisältyvät koko perheen matkat matkalippuineen, yöpymisineen, kilometreineen ja parkkimaksuineen sekä muut tavanomaiset virkistysmatkat lähialueilla, elokuva- ja teatteriliput ja muut pääsyliput. Kulukorvaus kattaa tavanomaisista harrastuksista ja harrastusvälineistä (esim. koululiikuntavälineet) aiheutuvat kulut sekä harrastuskuljetukset.
7. Lapsen tai nuoren omaan käyttöön annettavat käyttövarat
8. Omalla autolla ajettujen, tavanomaiseen perhehoidon arkeen kuuluvien ajojen matkakustannukset
9. Puhelin ja liittymään liittyvät maksut
10. Vakuutukset: sijoittaja edellyttää perhehoitajan ottavan laajennetun kotivakuutuksen vahinkojen varalta. Kunta on korvausvelvollinen, jos lapsen aiheuttamia aineellisia vahinkoja ei korvata lapsen / perheen vakuutuksesta.

Käyttövarat

Kunnan tulee huolehtia, että lapselle annetaan hänen käyttöönsä kalenterikuukaudessa käyttövaroja henkilökohtaisten tarpeiden hoitamista varten. Käyttövarat sisältyvät perhehoitajalle maksettavaan kulukorvaukseen. Käyttövaroja maksetaan seuraavasti:

- alle 8-vuotta 18,80e/kk
- 8-11-vuotta 30,50e/kk
- 12-14-vuotta 42,20e/kk
- yli 15-vuotta 57,50e/kk

Lapselle maksettavia käyttövaroja ei ole tarkoitettu kattamaan lapsen koulunkäyntiä tai harrastuksia, vaan kyse on taskurahan luonteisista varoista. Käyttövaroja ei ole myöskään tarkoitettu käytettäväksi sellaisten hygieniatuotteiden hankkimiseen, joiden on katsottava kuuluvan osaksi kulukorvauksia.

Lapsella on oikeus itse päättää henkilökohtaiseen käyttöön saamistaan käyttövaroista ja opetella itsenäistä rahan käyttöä. Lapsen edunvalvoja (yleensä huoltaja) tai perhehoitaja eivät ole siten oikeutettuja määräämään varojen käytöstä. Käyttövarojen määrään ja maksamiseen ei vaikuta myöskään lapsen tai nuoren käyttäytyminen sijaishuoltopaikassa. Käyttövarojen määrää ei voida vähentää seuraamismenettelynä sopimattoman käyttäytymisen tai tekemättömien kotitöiden perusteella.

Perhehoitajan tulee pitää kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta ja siten huolehtia lapsen oikeusturvan toteutumisesta. Käyttövarojen maksut raportoidaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle vuoden lopussa käyttämällä joko sijoittavassa kunnassa käytössä olevaa lomaketta tai hyödyntämällä Tammen nettisivuilta löytyvää raportointilomaketta <https://kaarina.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut> à Sijaishuoltoyksikkö Tammi à lomakkeet. Lapsen edunvalvojalla (huoltaja tai määrätty edunvalvoja) on myös oikeus saada selvitys käyttövarojen maksamisesta sijaishuollon aikana.